

2022

Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych w Gminie Strzelce Opolskie

Spis treści

WSTĘP.....	3
DANE INSTYTUCYJONALNE	4
Położenie i sytuacja demograficzna	4
Pomoc społeczna.....	5
Oświata.....	8
Kultura i sport.....	11
Uzależnienia	15
Przemoc w rodzinie	18
LOKALNE ZAGROŻENIA SPOŁECZNE W GRUPIE DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW	21
Grupa badana.....	21
Cel badania	22
Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców.....	23
Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne.....	24
Substancje uzależniające: nikotyna.....	29
Substancje psychoaktywne: narkotyki i dopalacze	30
Uzależnienie od gier hazardowych.....	32
Potrzeba realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień w opinii mieszkańców Gminy Strzelce Opolskie.....	36
Przemoc w rodzinie	39
PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU DZIECI I MŁODZIEŻY	41
Metodologia	41
Cel badania	41
Charakterystyka grupy badanej	41
Wyniki badań	42
Relacje z rodzicami, nauczycielami oraz rówieśnikami	42

Substancje psychoaktywne: Alkohol	45
Substancje uzależniające: Papierosy	55
Substancje psychoaktywne: Narkotyki i dopalacze	58
Uzależnienia behawioralne.....	69
PODSUMOWANIE	81
Podsumowanie badań ankietowych i rekomendacje	81
Profilaktyka uzależnień	86
Oddziaływania profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży – rekomendacje oparte na modelu profilaktyki pozytywnej	88
Spis tabel	92
Spis wykresów.....	93

WSTĘP

Problem społeczny jest zjawiskiem, które dla większej lub znaczącej części pewnej zbiorowości stanowi fakt uciążliwy, a przez to wymaga przeciwdziałania. Zdaniem Fullera-Myersa problem społeczny składa się z obiektywnych warunków, które definiowane są przez członków społeczeństwa, jako wymagające rozwiązania. R. Maris definiuje natomiast problemy społeczne jako ogólne wzory zachowania ludzkiego lub warunków społecznych, które są postrzegane jako zagrożenia dla społeczeństwa przez znaczącą część ludności, przez silne grupy bądź przez charyzmatyczne jednostki, oraz które mogą być rozwiązane, czy też którym można jakoś zaradzić. W rezultacie problem społeczny jest zjawiskiem, które angażuje emocjonalnie i intelektualnie szerszą zbiorowość, wywołuje społeczne przekonanie co do konieczności podejmowania działań zbiorowych, mających na celu zwalczanie, a przynajmniej ograniczanie jego zasięgu i skutków.

Diagnoza oznacza rozpoznanie. Stanowi ona złożoną czynność poznawczą, jest kluczowym obszarem oraz niezbędnym elementem procesu wprowadzania zmian społecznych. Diagnoza problemów społecznych wymaga specyficznego podejścia, ponieważ:

- ✓ jej adresatem jest zawsze ogół społeczności lokalnej,
- ✓ jej zakres jest wyznaczony poprzez poszczególne obszary zintegrowanej polityki społecznej,
- ✓ jej znaczenie jest praktyczne, co oznacza, że wyniki mają służyć zaspokojeniu potrzeb społecznych oraz rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów społecznych.

Niniejsza diagnoza ma na celu przedstawienie wyników badań ankietowych przeprowadzonych w 2022 roku w Gminie Strzelce Opolskie, obejmujących podstawowe problemy społeczne związane z używaniem alkoholu, nikotyny, dopalaczy i narkotyków, niektórymi uzależnieniami behawioralnymi, przemocą w rodzinie, a także postawami mieszkańców wobec tychże zjawisk. Na podstawie uzyskanych wyników badań określone zostały rekomendacje potrzebne do planowania działań w zakresie profilaktyki na poziomie społeczności lokalnej. Dane dotyczące lokalnych zagrożeń społecznych uzyskane zostały w drodze anonimowych badań ankietowych przeprowadzonych na losowo wybranej grupie wśród dwóch grup reprezentujących lokalne środowiska:

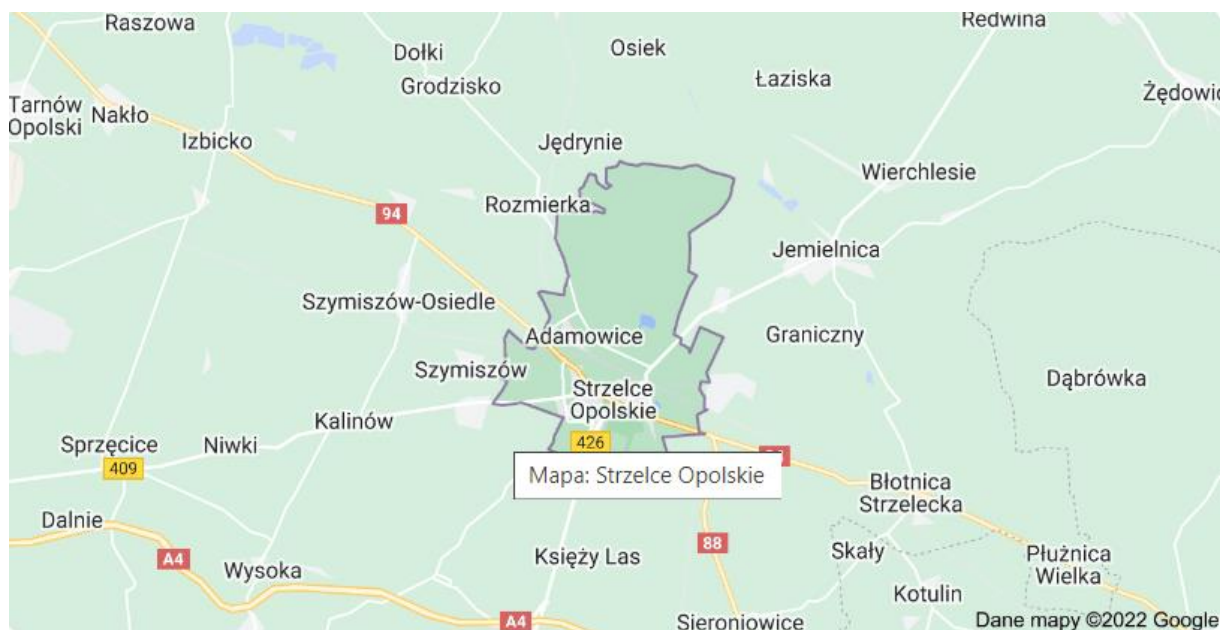
- dorośli mieszkańcy;
- dzieci i młodzież szkolna.

DANE INSTYTUCJONALNE

Położenie i sytuacja demograficzna

Gmina Strzelce Opolskie jest położona przy międzynarodowej trasie E-40 (Zgorzelec - Medyka), w centrum powiatu, na północno - wschodnim stoku grzbietu Góry Chełmskiej. Graniczy bezpośrednio z następującymi gminami: Gogolin, Izbicko, Jemielnica, Leśnica, Kolonowskie, Krapkowice, Toszek, Ujazd, Zdzeszowice. W skład gminy Strzelce Opolskie wchodzi miasto Strzelce Opolskie oraz wsie: Błotnica Strzelecka, Brzezina, Dziewkowice, Grodzisko, Jędrynie, Kadłub, Kalinowice, Kalinów, Ligota Dolna, Ligota Górna, Niwki, Osiek, Płużnica Wielka, Rozmierka, Rozmierz, Roźniatów, Sucha, Szczepanek, Szymiszów (Szymiszów Wieś i Szymiszów Osiedle) i Warmątowice wraz z licznymi przysiółkami (wieś Kadłub – Banatki Duże, Banatki Małe, Kadłubski Piec i Barwinek; wieś Osiek – Kasztal; wieś Grodzisko – Grodzisko Osiedle; wieś Rozmierka – Podborzany; wieś Kalinowice – Stara Poczta i Lipa Dolna; wieś Roźniatów – Biadacz).

Rysunek 1. Położenie Gminy Strzelce Opolskie.

W Gminie Strzelce Opolskie wg stanu na dzień 31.12.2021r. było zameldowanych 28 070 mieszkańców, w tym w mieście Strzelce Opolskie było 15 925 mieszkańców.

Gmina Strzelce Opolskie ma ujemny przyrost naturalny wynoszący -275. W 2021 roku na terenie Gminy Strzelce Opolskie **urodziło się 184 dzieci, zmarło 459 osób.**

Bezrobocie na koniec 2021 roku w powiecie strzeleckim wynosiło 4,2%, tj. o 1,2% mniej niż rok wcześniej. **Liczba osób bezrobotnych w gminie Strzelce Opolskie w 2021 r. wynosiła 529** (wobec 684 na koniec r. 2020).

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Instytucja ta wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 2 pkt 1 i art. 3 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej).

Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń;
- pracy socjalnej;
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej;
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych;
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Wykonywane zadania, mają charakter zadań własnych gminy i zadań zleconych z zakresu administracji rządowej, a wynikają one zarówno z ustawy o pomocy społecznej, jak i innych aktów prawnych. Zadania pomocy społecznej w gminie Strzelce Opolskie wykonuje Ośrodek Pomocy Społecznej. Ośrodek Pomocy Społecznej w Strzelcach Opolskich jest jednostką organizacyjną gminy. Działa na podstawie Statutu uchwalonego Uchwałą Nr XLIX/409/2018 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 25 lipca 2018 r., Regulaminu Organizacyjnego Ośrodka Pomocy Społecznej, aktów prawnych wydanych przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich, Burmistrza Strzelce Opolskie, Kierownika Ośrodka, przepisów w randze ustaw, rozporządzeń i innych aktów wykonawczych.

W 2021 roku pomocą społeczną w formie świadczeń pieniężnych, usług oraz pracy socjalnej (świadczeń niepieniężnych) objęto łącznie 449 rodzin. Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców wyniosła 674, co stanowiło 2,40% ogółu mieszkańców gminy Strzelce Opolskie (28 071). Nastąpił spadek liczby korzystających w stosunku do 2020 r. W 2020 roku z pomocy korzystało 511 rodzin z liczbą osób w tych rodzinach 821.

Do świadczeń pieniężnych realizowanych przez OPS w Strzelcach Opolskich w 2021 roku należały:

- zasiłek stały,
- zasiłek okresowy,
- zasiłek celowy,
- zasiłek celowy specjalny,
- wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd.

Główne powody przyznawania pomocy społecznej przez OPS w Strzelcach Opolskich przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Główne przyznawania pomocy społecznej przez OPS w Strzelcach Opolskich- liczba rodzin¹.

	2019 r.	2020 r.	2021 r.
Niepelnosprawność	277	253	243
Bezrobocie	117	114	86
Ubóstwo	62	60	50
Bezradność opiekuńczo-wychowawcza	71	53	49
Długotrwała choroba	405	392	370
Alkoholizm	17	17	18

¹ W jednym przypadku podstawą do udzielenia pomocy może być równocześnie kilka przesłanek.

W myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych wójt zapewnia wsparcie między innymi poprzez przydzielenie asystenta rodziny. Asystent rodziny prowadzi pracę z rodziną w miejscu jej zamieszkania lub w miejscu wskazanym przez rodzinę. W roku 2021 Ośrodek Pomocy Społecznej zatrudniał dwóch asystentów rodziny. Ich wsparciem było objętych 33 rodziny, w których przebywało 61 dzieci.

W budynku Środowiskowego Domu Samopomocy przy ul. Habryki działa punkt konsultacyjny w ramach którego są udzielane porady z zakresu pomocy prawnej i pomocy psychologicznej. Z pomocy mogą skorzystać osoby uzależnione od alkoholu, narkotyków i innych używek, pokrzywdzeni przemocą w rodzinie, i inni potrzebujący wsparcia. W roku 2021 udzielono:

- ✓ 224 porady dla osób doświadczających przemocy,
- ✓ 301 porad psychologicznych,
- ✓ 205 porad terapeutycznych dot. Uzależnień,
- ✓ 84 porady prawne dla osób z problemem alkoholowym, ofiar i sprawców przemocy.

Natomiast w budynku Ośrodka Pomocy Społecznej w 2021 roku działał Lokalny Punkt Pomocy Pokrzywdzonym Przepęstwem, w ramach którego są udzielane porady z zakresu pomocy prawnej i pomocy psychologicznej jak również wsparcia finansowego. Z pomocy mogą skorzystać osoby poszkodowane w wyniku przestępstwa.

Środowiskowy Dom Samopomocy w Strzelcach Opolskich jest placówką dziennego pobytu świadcząca pomoc osobom z zaburzeniami psychicznymi oraz niepełnosprawnością intelektualną zamieszkałym na terenie gminy Strzelce Opolskie oraz gmin ościennych: Jemielnica, Kolonowskie, Leśnica, Ujazd, Zawadzkie, Izbicko. Celem działalności placówki jest podnoszenie jakości życia, zapewnienie oparcia społecznego oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osobom mającym trudności z kształtowaniem swoich stosunków z otoczeniem. Zadania te realizowane jest poprzez:

- treningi z zakresu samoobsługi i zaradności życiowej,
- treningi umiejętności społecznych i spędzania wolnego czasu,
- terapię zajęciową,
- wsparcie procesu edukacyjnego dzieci,
- terapię logopedyczną,
- zajęcia z psychologiem,

- pomoc pracownika socjalnego,
- integrację ze środowiskiem.

Warto również wspomnieć o Programie „Streetworking w Gminie Strzelce Opolskie”, który realizowany był na podstawie porozumienia pomiędzy Ośrodkiem Pomocy Społecznej a Stowarzyszeniem Pomocy Wzajemnej „Barka”. Streetworking to metoda pracy prowadzona przez odpowiednio przygotowanych i przeszkolonych pracowników z osobą bezdomną. Praca w środowisku osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością polegała przede wszystkim na nawiązywaniu kontaktu z tymi, którzy z różnych powodów nie zdecydowali się na skorzystanie z jakiegokolwiek dostępnej formy pomocy. Biuro streetworkingu funkcjonuje w Punkcie „Przytulisko” przy ul. Marka Prawego w Strzelcach Opolskich. Punkt „Przytulisko” jest prowadzony przez Stowarzyszenie „Barka”. W „Przytulisku” oferowana jest pierwsza realna pomoc w postaci posiłku, odzieży, bielizny osobistej, obuwia, możliwości kąpieli. Innym podejmowanym działaniem była pomoc informacyjno-doradcza, polegająca na pomocy w uzyskaniu różnego rodzaju świadczeń, motywowaniu do podjęcia leczenia odwykowego, pomocy w nawiązaniu kontaktu z ośrodkami leczenia uzależnień, wspieraniu osób poddających się terapii.

Oświata

Gmina Strzelce Opolskie jest organem prowadzącym dla następujących placówek oświatowych:

- Żłobki:
 - Żłobek w Strzelcach Opolskich.
- Przedszkola (5 przedszkoli samodzielnych oraz 8 wchodzących w skład zespołów placówek oświatowych, ponadto w strukturach przedszkoli funkcjonuje 5 oddziałów zamiejscowych):
 - Przedszkole Publiczne Nr 4 w Strzelcach Opolskich;
 - Przedszkole Publiczne Nr 5 w Strzelcach Opolskich;
 - Przedszkole Publiczne Nr 8 w Strzelcach Opolskich;
 - Przedszkole Publiczne Nr 9 w Strzelcach Opolskich
 - Przedszkole Publiczne Nr 10 w Strzelcach Opolskich.
- Szkoły (4 szkoły podstawowe samodzielne oraz 6 wchodzących w skład zespołów placówek oświatowych):
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 1 w Strzelcach Opolskich;

- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 4 w Strzelcach Opolskich;
- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 7 w Strzelcach Opolskich;
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Szymiszowie;
- Zespół Placówek Oświatowych w Błotnicy Strzeleckiej;
- Zespół Placówek Oświatowych w Dziewkowicach;
- Zespół Placówek Oświatowych w Kadłubie;
- Zespół Placówek Oświatowych w Kalinowicach;
- Zespół Placówek Oświatowych w Rozmierce;
- Zespół Placówek Oświatowych w Sucheju.

Poza tym na terenie Gminy funkcjonują jednostki niepubliczne, dotowane przez Gminę Strzelce Opolskie:

- Niepubliczna Szkoła Podstawowa o uprawnieniach szkoły publicznej w Grodzisku;
- Punkt Przedszkolny w Niepublicznej Szkole Podstawowej Specjalnej w Strzelcach Opolskich;
- Niepubliczne Przedszkole Specjalne „Dobry Start”;
- Żłobek Niepubliczny „Krasnoludek”;
- Żłobek Niepubliczny „Szkrabuś”;
- Żłobek Niepubliczny „Puchatek” w skład, którego wchodzi Klub Dziecięcy „Puchatek”.

Rok 2021 to rok pandemii, który spowodował ogromne zmiany w funkcjonowaniu edukacji. Normalna realizacja podstawy programowej stała się niemożliwa, a praca z uczniami musiała zostać po raz kolejny przeorganizowana. W związku ze zmianą przepisów, dzięki którym możliwe stało się prowadzenie kształcenia na odległość w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania szkół i placówek oświatowych na dyrektorów szkół nałożono liczne, nowe obowiązki. Gmina podjęło szereg działań, które pozwoliły nie tylko na sprawne funkcjonowanie nauki w pandemii, ale i budowę kompetencji cyfrowych wśród nauczycieli i uczniów.

Na terenie Gminy prowadzony jest także Międzyszkolny Ośrodek Sportowy w Strzelcach Opolskich. W jego skład wchodzi następujące obiekty sportowe:

- ✓ Hala sportowa wraz z obiektami zewnętrznymi przy Publicznej Szkole Podstawowej nr 1 w Strzelcach Opolskich;
- ✓ Kompleks sportowy „Moje Boisko Orlik 2012” przy Publicznej Szkole Podstawowej nr 7 w Strzelcach Opolskich;

- ✓ Lodowisko „Strzelecki Biały Orlik” przy Publicznej Szkole Podstawowej nr 7 w Strzelcach Opolskich;
- ✓ Sale gimnastyczne przy Publicznych Szkołach Podstawowych nr: 1 (przy ul. Wawrzyńca Świerzego), 4 i 7 w Strzelcach Opolskich, Publicznych Szkołach Podstawowych: w Błotnicy Strzeleckiej, Suchej i Szymiszowie oraz przy Zespole Placówek Oświatowych w Kadłubie;
- ✓ Boiska wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową przy Publicznej Szkole Podstawowej nr 4 Strzelcach Opolskich oraz Publicznej Szkole Podstawowej w Rozmierce;
- ✓ Stadion sportowy Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego w Strzelcach Opolskich:
 - a) pełnowymiarowe boisko do piłki nożnej,
 - b) oświetlone boisko treningowe do piłki nożnej,
 - c) oświetlone boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią,
 - d) bieżnia okólna,
 - e) skocznia w dal,
 - f) rzutnia do pchnięcia kulą.

Sekcje sportowe Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego w Strzelcach Opolskich:

- ✓ koszykówka,
- ✓ piłka siatkowa,
- ✓ piłka nożna,
- ✓ judo / sumo,
- ✓ badminton.

W szkołach podstawowych prowadzonych przez gminę Strzelce Opolskie realizowane są dodatkowe zajęcia wychowania fizycznego w formie klas sportowych (o profilu pływackim, piłki nożnej, piłki siatkowej – w tym, w ramach Szkolnych Ośrodków Siatkarskich).

Kultura i sport

Strzelecki Ośrodek Kultury rozpoczął działalność jako samorządowa instytucja kultury z dniem 1 stycznia 2008 roku na mocy Uchwały NR XIII/105/07 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 30 października 2007r. Funkcjonuje w oparciu o Statut Strzeleckiego Ośrodka Kultury, ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123 z późn. zm.), ustawy z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.). Oprócz siedziby Strzeleckiego Ośrodka Kultury w Strzelcach Opolskich prowadzona była działalność w placówkach na terenie gminy Strzelce Opolskie w osiemnastu świetlicach, w tym dwóch na terenie Strzelec Opolskich i 16 świetlicach wiejskich oraz w 5 filiach bibliotecznych.

Podstawowym celem działalności Ośrodka jest organizowanie działalności kulturalnej na terenie Gminy Strzelce Opolskie, zaspokajanie potrzeb oświatowych, kulturalnych, informacyjnych i czytelniczych społeczeństwa oraz upowszechnianie wiedzy i kultury, poprzez dwa obszary:

- działalność kulturalną polegającą na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury,
- działalność biblioteczną polegającą na zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych.

Rok 2021 był kolejnym rokiem szczególnym pod różnymi względami, które były podyktowane ogólnopolską sytuacją związaną z pandemią i nałożonymi obostrzeniami, w tym ograniczeniami działalności kulturalnej i artystycznej oraz limitami odbiorców wydarzeń. Niemniej jednak i w tych trudnych czasach w Strzeleckim Ośrodku Kultury wypracowano nowe metody działań i kreowania nowych form oferty kulturalnej, skupiono się na wprowadzaniu nowych technicznych rozwiązań, ulepszeń cyfrowych, działaniach na platformach streamingowych. A z uwagi na fakt, że ruch osób w samym ośrodku był ograniczony to skupiono się również bardzo mocno na działaniach inwestycyjnych i pracach remontowych w samym budynku.

W Strzeleckim Ośrodku Kultury w roku 2021 działały koła zainteresowań prowadzone przez zatrudnionych w SOK instruktorów, a także zespoły, kluby i inne formy zajęć stałych tj.:

- pracownia plastyczna;
- zajęcia plastyczne dla dzieci;
- akademia Młodego Artysty;
- pracownia Ceramiki – grupa dziecięca, młodzieżowa i dorosłych;

- sekcja teatralna – młodzież;
- sekcja teatralna – seniorzy;
- zespół Tańca „Klik”;
- Zespół „Pose”;
- zespół Tańca Nowoczesnego „Freak Beat”;
- sekcja taneczna Break Dance;
- klub „Zbij pionka” – gry planszowe w C@fe Kultura „BookCrossing” – aktywna wymiana książek/ czasopism/ klub czytelnika w C@fe Kultura;
- zespoły muzyczne: „Viva La Musica” – zespół wokalny z akompaniamentem.

Strzelecki Ośrodek Kultury w 2021 r. prowadził 16 świetlic wiejskich i 2 dzielnicowe:

- Świetlice wiejskie:
 - ✓ Błotnica Strzelecka, Dziewkowice, Jędrynie, Kadłub Piec, Kadłub Wieś, Kalinowice, Osiek, Rozmierka, Rozmierz, Roźniatów, Sucha, Szczepanek, Szymiszów Osiedle, Szymiszów Wieś, Warmątowice.
- Świetlice dzielnicowe:
 - Mokre Łany, Nowa Wieś.
- Świetlica Grodzisko:
 - współprowadzona jest przez Ochotniczą Straż Pożarną w Grodzisku.

Z powodu epidemii koronawirusa SARS19 do maja zajęcia świetlicowe były zawieszane. Nie odbyły się w tym czasie żadne zaplanowane zajęcia i imprezy. Pracownicy wykonywali różne czynności związane z działalnością między innymi: przygotowywanie materiałów i pomocy dydaktycznych, generalne sprzątanie, wyszukiwanie w Internecie scenariuszy i materiałów pomocnych w prowadzeniu zajęć w świetlicy. Z końcem maja pracownicy świetlic wyposażeni zostali w płyny dezynfekujące, rękawiczki jednorazowego użytku, maseczki, by w bezpieczny sposób można było prowadzić zajęcia w kolejnych miesiącach. Z początkiem czerwca w większości świetlic odbyły się z zachowaniem odpowiednich limitów osób imprezy związane z dniem dziecka oraz pikniki rodzinne. W świetlicach udało się przeprowadzić zajęcia podczas wakacji, miały miejsce także wycieczki i warsztaty. Odbył się także Międzyświetlicowy Piknik Integracyjny i Międzyświetlicowy Turniej Sportowy. Od września większość zajęć i imprez zaplanowanych w świetlicach odbywała się normalnie z zachowaniem wyznaczonych limitów osób oraz odpowiednich

wytycznych związanych z pandemią COVID-19. W listopadzie miały miejsce warsztaty dla osób pracujących w świetlicach związane z przygotowaniem stroików świątecznych.

W 2021 r. w gminie Strzelce Opolskie zadania z zakresu sportu i rekreacji realizowali:

- ✓ Referat Sportu i Rekreacji Urzędu Miejskiego w Strzelcach Opolskich,
- ✓ Międzyszkolny Ośrodek Sportowy w Strzelcach Opolskich,
- ✓ Centrum Rekreacji Wodnej i Sportu: „Strzelec”.

Do zadań Referatu Sportu i Rekreacji należało w szczególności:

- planowanie, organizowanie i nadzorowanie działalności sportowej i rekreacyjnej Gminy,
- podejmowanie działań na rzecz upowszechniania kultury fizycznej, sportu i rekreacji,
- opracowanie i realizacja rocznego kalendarza imprez sportowych i rekreacyjnych,
- prowadzenie sekcji sportowych oraz innych form krzewienia kultury fizycznej,
- udostępnianie dla mieszkańców Gminy obiektów sportowych i rekreacyjnych dla potrzeb kultury fizycznej, turystyki oraz rekreacji,
- zapewnienie wyposażenia oraz właściwej eksploatacji i konserwacji obiektów sportowych i rekreacyjnych,
- prowadzenie katalogu klubów sportowych, organizacji i stowarzyszeń,
- współdziałanie i pomoc organizacjom realizującym zadania z zakresu sportu i rekreacji,
- realizacja i nadzór zadań z zakresu sportu i rekreacji, wynikających ze współpracy Gminy z organizacjami pozarządowymi i innymi prowadzącymi działalność pożytku publicznego,
- inicjowanie nowych form działalności sportowej i rekreacyjnej,
- administrowanie obiektami sportowymi i rekreacyjnymi, prowadzenie ksiąg obiektów zgodnie z przepisami prawa budowlanego,
- promocja sportu i rekreacji w Gminie oraz promocja Gminy poprzez sport i rekreację,
- przygotowywanie wniosków i projektów dotyczących pozyskania środków zewnętrznych na realizację zadań z zakresu kultury fizycznej, sportu i rekreacji.

Referat Sportu i Rekreacji w roku 2021 zorganizował imprezy sportowo - rekreacyjne, jednakże w związku z SARS COVID-19 oraz licznymi obostrzeniami nie udało się zorganizować wszystkich zaplanowanych imprez sportowo- rekreacyjnych.

Przy Referacie Sportu i Rekreacji działa 6 sekcji sportowych:

- Sekcja Biegowo – Narciarska;
- Sekcja Skata;

- Sekcja Szachowa;
- Sekcja Nordic Walking;
- Sekcja Tenisa Stołowego;
- Drużyna WOPR oraz drużyna sportowa WOPR.

Międzyszkolny Ośrodek Sportowy w Strzelcach Opolskich (MOS) w ramach swojej działalności oferuje zajęcia pozaszkolne. Koordynuje współzawodnictwo sportowe szkół, organizuje wypoczynek w okresie wakacji i ferii zimowych, a także dni wolnych od zajęć. Wychowankowie placówki jako zawodnicy strzeleckich klubów sportowych biorą udział w rozgrywkach okręgowych związków sportowych na szczeblu wojewódzkim, regionalnym i krajowym. Reprezentują również strzeleckie szkoły we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez Szkolny Związek Sportowy i uczestniczą w wymianach sportowych, dzięki którym mają możliwość integracji z młodzieżą z innych państw, zdobywania nowych doświadczeń i umiejętności. Udział w zajęciach jest dobrowolny i bezpłatny, uczestnikami są wszystkie chętne dzieci i młodzież gminy Strzelce Opolskie niezależnie od miejsca zamieszkania i przynależności szkolnej.

Pływalnia kryta Centrum Rekreacji Wodnej i Sportu „Strzelec” jest zakładem budżetowym powołanym uchwałą Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich nr XIV/72/2011. Głównym zadaniem statutowym CRWiS „Strzelec” jest prowadzenie obiektu krytej pływalni. W ciągu 2021 roku pływalnia była otwarta dla klientów indywidualnych 247 dni. W związku z wprowadzeniem przepisów związanych z epidemią koronawirusa, które ograniczały bądź uniemożliwiały obsługę klientów pływalni, obiekt był zamknięty dla klientów indywidualnych w następujących czasookresach: od dnia 01 stycznia do 12 lutego; od 20 marca do 28 maja 2021. W tym czasie Centrum odwiedziło 30.322 osób (jest to o 123 474 mniej osób niż w roku 2019 i 35 458 mniej niż w 2020 roku). Główne źródło przychodów własnych to sprzedaż wejściówek klientom zajęć zorganizowanych, klientom indywidualnym a także sprzedaż i doładowywanie kart abonamentowych, wynajem torów.

Uzależnienia

Podstawą prawną działań gminnych związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkomanii jest ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. Wymienione ustawy tworzą spójny system umożliwiający samorządom terytorialnym prowadzenie lokalnej polityki wobec zagrożeń wynikających ze spożywania alkoholu i narkotyków a także wyznacza konkretne zadania i wskazuje środki na ich realizację.

Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi stanowi, że prowadzenie działań z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań własnych gminy. Ich realizacja prowadzona jest w postaci gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii stanowiącego część strategii rozwiązywania problemów społecznych, uchwalanego przez radę gminy, uwzględniającego cele operacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, określone w Narodowym Programie Zdrowia. Elementem gminnego programu mogą być również zadania związane z przeciwdziałaniem uzależnieniom behawioralnym.

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2021 został uchwalony Uchwałą Nr XXXI/269/2020 Rady Miejskiej z dnia 22 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2021 zakładał wspieranie działań ukierunkowanych na promocję zdrowego stylu życia i zapewnianie młodzieży alternatywnych form spędzania czasu wolnego. Natomiast Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii dla gminy Strzelce Opolskie został uchwalony Uchwałą Nr LIII/439/2018 Rady Miejskiej z dnia 14 listopada 2018 r.

Skład Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w roku 2021 stanowił 8 osób: Pełnomocnik Burmistrza ds. Profilaktyki i Uzależnień, Dyrektor Gminnego Zarządu Obsługi Jednostek, Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej, Konsultant ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Kierownik Referatu Rolnictwa, Kierownik Referatu Zarządzania Kryzysowego, 2 przedstawiciele społeczności lokalnej.

Komisja w ramach swoich ustawowych obowiązków odbyła w 2021 roku 35 posiedzeń, z czego 16 posiedzeń podzespołów problemowych związanych z działaniami profilaktyczno - edukacyjnymi oraz motywowaniem osób zaproszonych na posiedzenie komisji do podjęcia

leczenia odwykowego. Posiedzenia podzespołów problemowych prowadzone były przez 2 - 4 członków komisji. W ramach posiedzeń m. in.:

- ✓ Komisja zaopiniowała 17 wniosków w sprawie wydania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, w tym 8 wniosków na sprzedaż detaliczną, 9 na sprzedaż gastronomiczną,
- ✓ Komisja rozpatrzyła 72 wnioski dotyczące osób skierowanych na leczenie odwykowe przez niżej wymienione instytucje:
 - Komenda Powiatowa Policji- 29 wniosków;
 - Sąd Rejonowy- 2 wnioski;
 - Ośrodek Pomocy Społecznej- 11 wniosków;
 - Dom Pomocy Społecznej- 1 wniosek;
 - Zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie- 12 wniosków;
 - Rodzina/ sołtys- 16 wniosków.

W tym w 2021 roku:

- ✓ 5 wniosków skierowano do Sądu Rejonowego w celu zobowiązania do podjęcia leczenia odwykowego;
- ✓ 22 osoby zmotywowano do podjęcia leczenia odwykowego, które to leczenie kontynuują,
- ✓ 11 wniosków zawieszono, m.in. z powodu wyjazdu za granicę, długotrwałej choroby, wycofania wniosku,
- ✓ 13 wniosków umorzono z uwagi na brak podstaw,
- ✓ 22 wnioski są w trakcie prowadzonego postępowania.

Przedstawiciele komisji uczestniczyli w 4 rozprawach o ustalenie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu i wskazania rodzaju leczenia odwykowego w Sądzie Rejonowym.

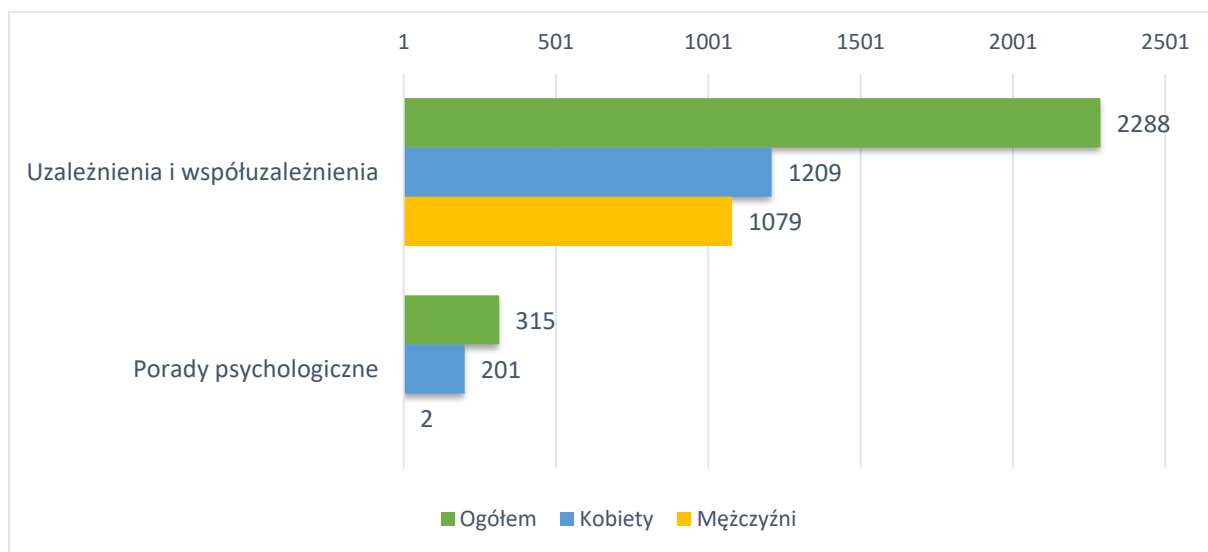
W ramach współpracy z placówkami leczenia odwykowego Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych współpracowała z Centrum Terapii i Profilaktyki m.in. poprzez:

- wspieranie i finansowanie grupy terapeutycznej dla osób doświadczających przemocy domowej,

- utworzenie i finansowanie Grupy terapeutycznej dla młodzieży ujawniającej zaburzenia adaptacyjne, lękowe i depresyjne w związku z obciążeniem psychicznym spowodowanym sytuacją epidemiologiczną,
- finansowanie świadczeń medycznych dla dzieci i młodzieży przez psychiatrę dziecięcego.

Pomocy w Centrum Terapii i Profilaktyki w Strzelcach Opolskich w roku 2021 skorzystała następująca ilość osób szukających wsparcia i pomocy:

Wykres 1. Ilość porad udzielonych w 2021 roku.

W Punkcie konsultacyjnym pełnią dyżury psycholog, instruktor terapii uzależnień i radca prawny, świadczą oni pomoc dla osób uzależnionych i członków ich rodzin.

Warto również nadmienić, że Gmina Strzelce Opolskie w 2021 brała udział w takich kampaniach, jak:

- ✓ kampania „ZACHOWAJ TRZEŻWY UMYŚŁ 2021”, do której Gmina Strzelce Opolskie przystąpiła po raz 15. W edycji 2021 hasłem kampanii było „W poszukiwaniu szczęścia...”. Kampania skupiała się na budowaniu kompetencji radzenia sobie z problemami wśród uczniów poszczególnych klas. Jednym z jej najważniejszych celów było promowanie konstruktywnych postaw, zdrowego stylu życia oraz atrakcyjnych dla dzieci i młodzieży zachowań prospołecznych jako alternatywy wobec wielu patologii, szczególnie picia alkoholu, zażywania narkotyków oraz stosowania przemocy. W roku 2021 do udziału w kampanii zgłosiły się: Zespół Placówek Oświatowych w Błotnicy Strzeleckiej, Zespół Placówek Oświatowych w Dziewkowicach, Zespół Placówek

Oświatowych w Kadłubie, Zespół Placówek Oświatowych w Kalinowicach, Zespół Placówek Oświatowych w Sucheju. Łącznie w kampanii wzięło udział 462 uczniów.

- ✓ Kampania „POSTAW NA RODZINĘ 2021”, do której Gmina Strzelce Opolskie przystąpiła po raz 9. W edycji 2021 hasłem kampanii było „Rodzina to wielka siła”. Kampania koncentruje się na pozytywnej profilaktyce – wzmacnia młodych ludzi i chroni ich przed zagrożeniami, takimi jak sięganie po alkohol i inne używki. Również dorośli chętnie angażują się w działania wzmacniające więzi rodzinne, o czym świadczy duże zainteresowanie ze strony organizacji pozarządowych, które zgłaszają swoje różnorodne propozycje celem wzmacniania więzi międzypokoleniowej. W roku 2021 do udziału w kampanii zgłosiły się: Publiczna Szkoła Podstawowa w Błotnicy Strzeleckiej, Publiczna Szkoła Podstawowa w Dziewkowicach, Zespół Placówek Oświatowych w Kadłubie, Publiczna Szkoła Podstawowa w Sucheju, MKT ARKA. Łącznie w kampanii wzięło udział 420 uczniów.

Przemoc w rodzinie

Jednym z nadrzędnych i długofalowych celów polityki prorodzinnej państwa jest tworzenie warunków do pełnego rozwoju i prawidłowego funkcjonowania rodziny oraz zapobieganie występowaniu postaw i zachowań społecznych, groźących patologiami, w tym przemocą domową. Działania na rzecz osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie mają charakter interdyscyplinarny, a więc opierają się na współpracy służb, które dysponując wiedzą, doświadczeniem, narzędziami oraz kompetencjami w danej dziedzinie łączą swoje siły, celem udzielenia kompleksowej pomocy rodzinie.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie określa zadania gminy w zakresie wspierania rodziny dotkniętej przemocą. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2024 został przyjęty Uchwałą Nr XXXII/272/2021 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 27 stycznia 2021 r.

Zadaniem programu jest wprowadzenie w życie działań mających na celu udzielanie pomocy ofiarom przemocy rodzinnej, podejmowanie odpowiednich działań wobec sprawców przemocy oraz zwrócenie uwagi społeczności lokalnej na zjawisko przemocy w rodzinie. Program wyznacza główne kierunki działania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w celu skutecznego reagowania na to zjawisko.

Zadaniem Zespołu Interdyscyplinarnego jest integrowanie i koordynowanie działań przedstawicieli poszczególnych instytucji oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez:

- ✓ diagnozowanie przemocy na poziomie lokalnym,
- ✓ podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku – praca w środowisku,
- ✓ inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą,
- ✓ rozpowszechnianie informacji o instytucjach udzielających pomocy osobom – ofiarom przemocy,
- ✓ dążenie do podnoszenia kwalifikacji osób mających w swojej pracy kontakt z ofiarami i sprawcami przemocy poprzez organizowanie szkoleń, warsztatów, itp.

W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele:

- ✓ Ośrodka Pomocy Społecznej w Strzelcach Opolskich,
- ✓ Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Strzelcach Opolskich,
- ✓ Komendy Powiatowej Policji w Strzelcach Opolskich,
- ✓ Oświaty,
- ✓ Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Strzelcach Opolskich,
- ✓ Sądu Rejonowego w Strzelcach Opolskich,
- ✓ Ochrony zdrowia,
- ✓ Organizacji pozarządowej – Polskiego Stowarzyszenia Diabetyków w Strzelcach Opolskich.

Zespół Interdyscyplinarny to, jak wynika z powyższego, grupa specjalistów z różnych instytucji, łącząca swoją wiedzę, umiejętności oraz możliwości wynikające z instytucji, którą reprezentują, podejmujący współpracę i skoordynowane działania mające na celu niesienie pomocy osobom pokrzywdzonym oraz przeciwdziałania zjawisku przemocy na terenie gminy Strzelce Opolskie. Głównym celem działalności zespołu jest zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz stworzenie jednolitego, profesjonalnego systemu interwencji i wsparcia osób zagrożonych bądź uwikłanych w przemoc w rodzinie. Adresatami działań podejmowanych przez Zespół Interdyscyplinarny są: ofiary przemocy w rodzinie, w tym dzieci, współmałżonkowie lub partnerzy, osoby starsze, niepełnosprawne, a także sprawcy przemocy w rodzinie.

W przypadku stwierdzenia przemocy w rodzinie zakłada się Niebieską Kartę. Niebieska Karta to ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Wszczęcie procedury nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Grupy robocze w ramach swych działań w stosunku do konkretnego przypadku dokonywały diagnozy, opracowywały i realizowały plan pomocy, monitorowały sytuację danej rodziny, dokumentowały podejmowane działania, określały działania pointerwencyjne jak i również podejmowały decyzje o skierowaniu stosownych wniosków do instytucji decyzyjnych (Sąd, Prokuratura, Policja).

W roku 2021 w ramach wszczętych procedur Niebieskiej Karty utworzonych zostało 36 grup roboczych. Wszystkich spotkań grup roboczych odbyło się 163. W roku 2021 w Gminie Strzelce Opolskie wszczętych zostało 38 procedur Niebieskiej Karty (o 16 mniej niż w 2020 roku). Działając zgodnie z art. 12 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do Prokuratury Rejonowej w Strzelcach Opolskich skierowano 19 wniosków o wszczęcie postępowania w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy. Członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych, biorąc pod uwagę dobro małoletnich dzieci w rodzinach, gdzie występowało podejrzenie stosowania przemocy, w 17 przypadkach powiadomili o sytuacji Sąd Rejonowy w Strzelcach Opolskich – III Wydział Rodzinny i Nieletnich, który prowadzi działania w ramach swych kompetencji. Ponadto 11 osób, wobec których istniało podejrzenie stosowania przemocy, zostało skierowanych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Strzelcach Opolskich w związku z problemem nadużywania alkoholu. Członkowie zespołu i grup roboczych w ramach swych działań pomocowych kierowali osoby dotknięte przemocą jak i również osoby podejrzane o stosowanie przemocy do Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego w Strzelcach Opolskich przy ulicy Habryki 11, gdzie istnieje możliwość skorzystania z pomocy i wsparcia specjalistów.

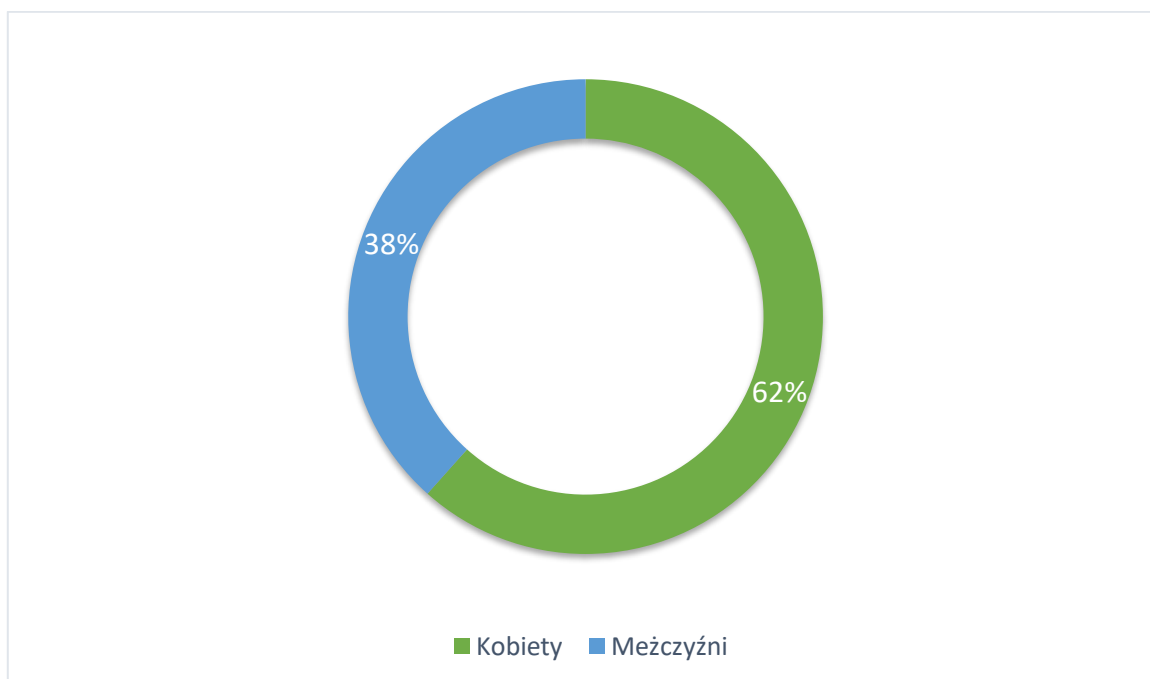
LOKALNE ZAGROŻENIA SPOŁECZNE W GRUPIE DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW

Grupa badana

Badania miały charakter ankiety i obejmowały mieszkańców w Gminie Strzelce Opolskie, którzy ukończyli dwudziesty rok życia. Respondenci zostali poinformowani o anonimowym charakterze ankiety oraz możliwości rezygnacji z badania w dowolnym momencie.

W badaniu wzięło udział łącznie 800 osób, z czego 62% stanowiły kobiety, a 38% stanowili mężczyźni.

Wykres 2. Liczba respondentów- dorośli mieszkańcy.

Cel badania

Celem badania była identyfikacja zagrożeń społecznych w środowisku lokalnym, w szczególności obejmujących:

- postawy społeczne dotyczące problemów istotnych w środowisku lokalnym,
- zagadnienia związane z substancjami psychoaktywnymi, takimi jak narkotyki i dopalacze,
- zagadnienia związane ze spożywaniem alkoholu, postawami wobec alkoholu oraz problematyką uzależnienia,
- zagadnienia związane z uzależnieniem od papierosów oraz e-papierosów,
- zagadnienia związane z uzależnieniem od gier hazardowych,
- zagadnienia związane z przemocą w rodzinie.

Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców

W pierwszej części badania respondenci zostali poproszeni o ocenę ważności różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Przyjętą w tych badaniach miarą ważności różnych problemów społecznych jest odsetek mieszkańców, którzy wskazują dany problem, jako bardzo istotny. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że mieszkańcy Gminy Strzelce Opolskie za największe problemy uznali: biedę i ubóstwo, zanieczyszczenie powietrza, uzależnienie od alkoholu oraz uzależnienia behawioralne. Natomiast najmniej istotne problemy w opinii ankietowanych to kryzys norm moralnych, przestępczość oraz kryzys rodziny. Poniższa tabela przedstawia rozkład uzyskanych odpowiedzi:

Tabela 2. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców.

<i>Problem</i>	<i>Bardzo istotny</i>	<i>Raczej istotny</i>	<i>Raczej nieistotny</i>	<i>Zdecydowanie nieistotny</i>
Zanieczyszczenie powietrza (smog)	18%	48,8%	20,8%	12,5%
Uzależnienia behawioralne	15%	49%	24%	12%
Uzależnienie od alkoholu	16%	46,9%	25,5%	11,6%
Bezrobocie	13,9%	47,9%	19,6%	18,6%
Bieda, ubóstwo	19%	46%	22%	13%
Bezdomność	12%	34%	25%	29%
Przestępczość	7%	26%	28%	39%
Kryzys rodziny	5,4%	29,3%	27,1%	38,2%
Kryzys norm moralnych	6%	24%	25%	45%
Uzależnienie od narkotyków/ dopalaczy	6%	42%	20%	32%

Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne

Jak wynika z badania przeprowadzonego w 2019 roku przez CBOS wśród Polaków powszechny jest pogląd, że nadużywanie alkoholu jest w naszym kraju dużym problemem (91%). Tylko 6% badanych uważa, że jest to mały problem, a 3% nie ma zdania w tej sprawie².

Odpowiedzi respondentów na pytania odnośnie spożywania alkoholu różnią się w zależności od płci, wieku i grup zawodowych. Wśród kobiet jest dwa razy więcej abstynentów niż wśród mężczyzn (21% w stosunku do 10%). Z przeprowadzonych badań wynika, że w ciągu 9 lat nastąpił wzrost spożycia alkoholu wśród kobiet- w roku 2010 abstynencję deklarowała, co trzecia kobieta. Biorąc pod uwagę grupy wiekowe, to alkohol najczęściej piją badani w wieku 25-34 lata. Natomiast w 2010 roku relatywnie najwięcej pijących alkohol było wśród najmłodszych badanych (18-24 lata). Uzyskane wyniki pozwalają na stwierdzenie, że styl konsumpcji alkoholu nie zmienia się wraz z upływem czasu. Sytuacja wygląda podobnie w przypadku osób z grupy wiekowej 65 lat i więcej, którzy 9 lat temu plasowali się w przedziale 55-64 lata- odsetek abstynentów wśród tych osób jest stały i wynosi 28%³.

Jeżeli chodzi o częstotliwości spożywania alkoholu, to większość Polaków (56%) deklaruje, że pije alkohol okazjonalnie, 8% spożywa go często, a co trzeci unika okazji do picia alkoholu lub w ogóle go nie spożywa. Porównując te wyniki z wynikami badań CBOS z 2010 r. zmniejszył się odsetek osób deklarujących częste picie (z 11% do 8%) i całkowitych abstynentów (z 22% do 16%). Jednakże, wzrósł udział osób spożywających alkohol czasami, z dobrej okazji, ale nie często (z 50% do 56%)⁴.

Od 2010 roku znacząco zmalał udział piwa, jako najczęściej spożywanego alkoholu, kiedy to, co druga osoba spośród pijących alkohol (52%) przyznawała, że najczęściej sięga po piwo. Obecnie wybiera je 39% respondentów, którzy nie rezygnują z napojów procentowych. Na drugim miejscu znajduje się wino (25%), a na trzecim – wódka (16%). Odsetek osób najchętniej wybierających wino rośnie od 2007 roku, natomiast największy wzrost dotyczy alkoholi wysokogatunkowych, np. koniaku czy whisky – obecnie, co dziewiąty badany pijący alkohol (11%) deklaruje, że, jeśli sięga po kieliszek, to najczęściej z tego typu trunkiem⁵.

² Komunikat CBOS „Konsumpcja alkoholu w Polsce”, grudzień 2019 (oprac. M. Bożewicz).

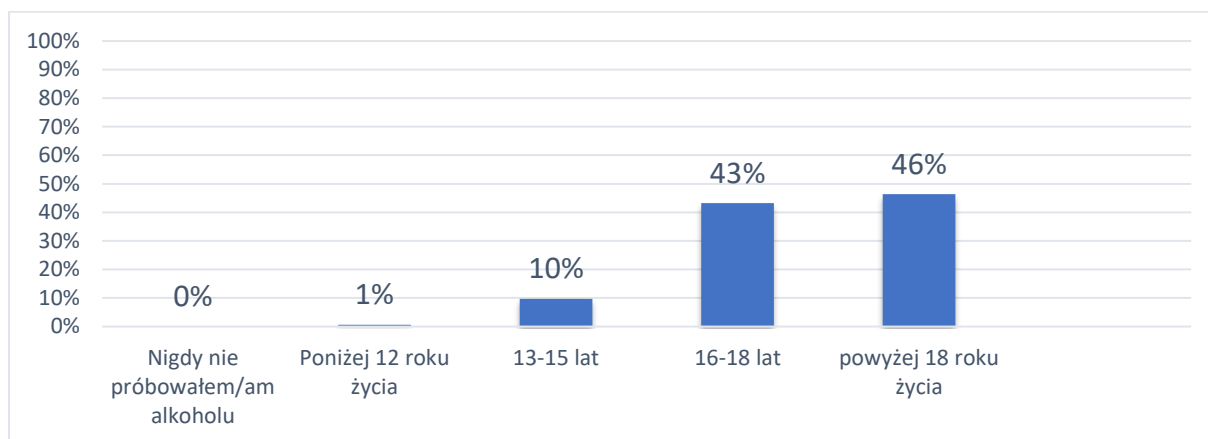
³ Tamże.

⁴ Tamże.

⁵ Komunikat CBOS „Konsumpcja alkoholu w Polsce”, grudzień 2019 (oprac. M. Bożewicz).

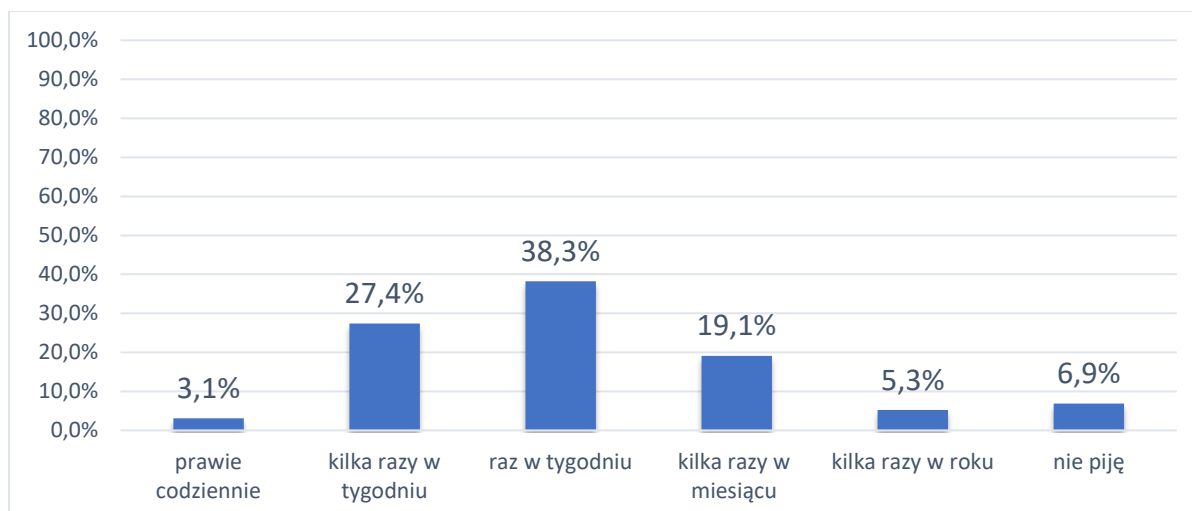
W ankiecie przeprowadzonej wśród mieszkańców Gminy Strzelce Opolskie również zbadano postawy i przekonania dorosłych mieszkańców na temat alkoholu. Pierwszą z poruszanych kwestii był **wiek inicjacji alkoholowej**. Największy odsetek respondentów- **46%** przyznaje, że **pierwszy raz pili alkohol, gdy byli już pełnoletni**. Kolejno, **43%** wskazało, że **inicjacja alkoholowa miała miejsce w wieku pomiędzy 16 a 18 rokiem życia**. Poza tym, **10%** deklaruje, że **pierwszy raz spróbowało alkoholu w wieku pomiędzy 13 a 15 lat**, a **1%**, że **w wieku poniżej 12 roku życia**.

Wykres 3. Wiek inicjacji alkoholowej- dorośli mieszkańcy.

Następnym badanym obszarem była **częstotliwość spożywania alkoholu**. Do picia alkoholu **kilka razy w roku** przyznało się **5,3% badanych**, **kilka razy w miesiącu- 19,1%**, **raz w tygodniu- 38,3%**, **kilka razy w tygodniu- 27,4%**, **codziennie- 3,1%**. Na podstawie tych danych można stwierdzić, że znaczny odsetek mieszkańców dość często spożywa alkohol- **68,8% wskazało, że pije go kilka raz w tygodniu lub częściej**. Pozostałe **6,9% badanych deklaruje abstynencję**.

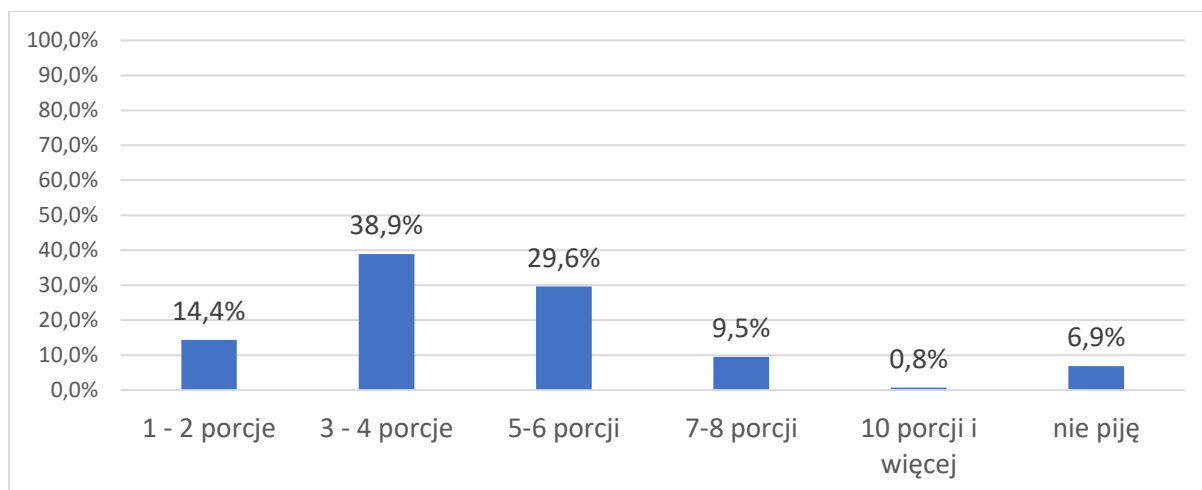
Wykres 4. Częstotliwość spożywania alkoholu- dorośli mieszkańcy.

Oprócz częstotliwości spożywania alkoholu interesujące były także **ilości jego jednorazowego wypicia**. Porcja standardowa alkoholu (tzn. 10g czystego, 100% alkoholu) zawarta jest w ok. 250 ml piwa o mocy 5% (pół butelki), w ok. 100 ml wina o mocy 12% (jeden kieliszek wina) oraz w ok. 30 ml wódki o mocy 40% (mały kieliszek wódki).

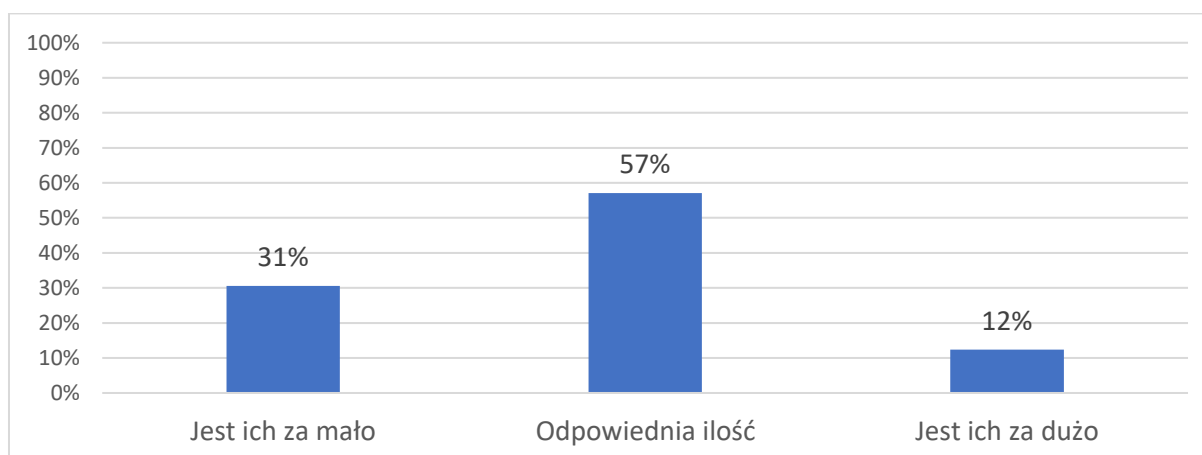
Badani zaznaczali najczęściej, że **spożywają jednorazowo 3-4 porcje alkoholu- 38,9%**. Poza tym, respondenci przyznali, że **spożywają jednorazowo 5-6 porcji alkoholu- 29,6%**, **1-2 porcje- 14,4%**, lub też **7 porcji i więcej – 10,3%**. W tym pytaniu **6,9% ankietowanych zadeklarowało abstynencję**. Wobec tego należy uznać, że większość mieszkańców nie spożywa jednorazowo znacznych ilości alkoholu.

Wykres 5. Ilość porcji alkoholu wypijanych podczas "standardowego" picia- dorośli mieszkańcy.

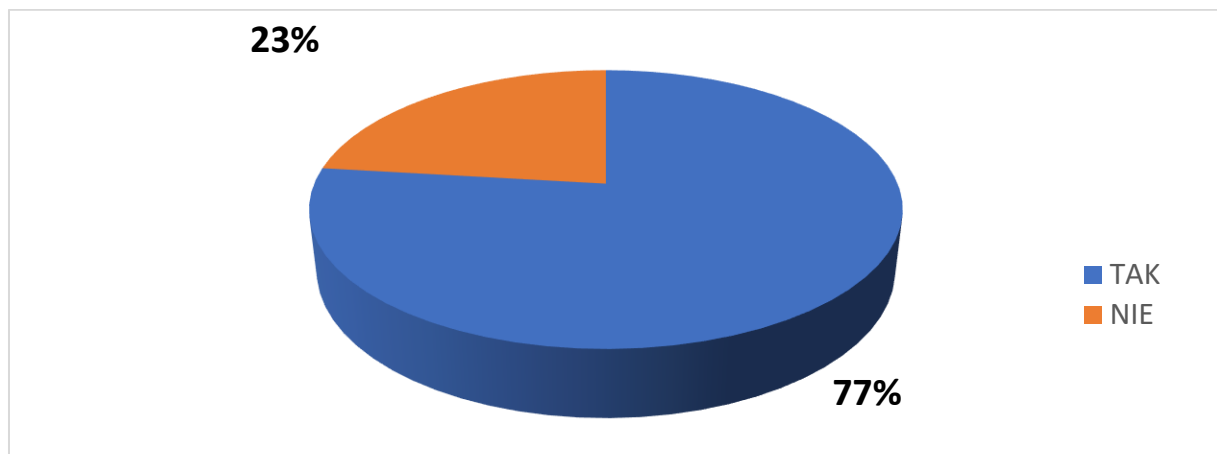
Ponad połowa- 57% mieszkańców Gminy Strzelce Opolskie uważa, że **w okolicy znajduje się odpowiednia liczba punktów**, w których można kupić alkohol. Jednocześnie, **31%** badanych twierdzi, że **lokali jest za mało**, a **12%**, że jest ich **za dużo**.

Wykres 6. Stopień dostępności lokali w Gminie, w których można kupić alkohol w opinii dorosłych mieszkańców.

Co ważne, **tylko 23% badanych wie, gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu. Mieszkańcy wskazywali najczęściej na Ośrodek Pomocy Społecznej, psychologa, psychiatrę oraz lekarza pierwszego kontaktu.**

Wykres 7. Czy wie Pani/Pan, gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu?

Następnie respondenci zostali poproszeni o wskazanie, w jakim stopniu zgadzają się z określonymi stwierdzeniami. Pierwsze ze stwierdzeń dotyczyło mitu, jakoby alkohol zawarty w „słabszych” napojach (piwie, winie) był mniej szkodliwy niż ten zawarty w wysokoprocentowych napojach (np. w wódce). Wyniki świadczą o tym, że to błędne przekonanie jest dość rozpowszechnione wśród dorosłej społeczności Gminy Strzelce Opolskie, ponieważ łącznie **56% badanych** zaznaczyło, iż **zgadza się z powyższym stwierdzeniem**. Jednocześnie **44%** respondentów uważa, że alkohol zawarty w np. piwie jest tak samo szkodliwy, jak ten zawarty w wódce.

Kolejne stwierdzenie badające postawy względem alkoholu dotyczyło dostępności i kontroli sprzedaży alkoholu. **Łącznie tylko 36% badanych mieszkańców zgadza się ze stwierdzeniem, że „dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany”**. Dodatkowo, **58%** respondentów ocenia **osoby pijące alkohol, jako zagrażające lub raczej zagrażające bezpieczeństwu w środowisku lokalnym**. Jednocześnie **58%** badanych uważa, że **osoby nieletnie mają łatwość w zakupie alkoholu w lokalnych sklepach**.

Prawie wszyscy respondenci uważają, że kobiety w ciąży nie mogą pić bezpiecznie nawet niewielkich ilości alkoholu (98%), a także, że prowadzenie samochodu po spożyciu alkoholu jest zabronione (90%). Poza tym, **68,7% ankietowanych jest zdania, że picie alkoholu nie pomaga w trudnych sytuacjach życiowych.**

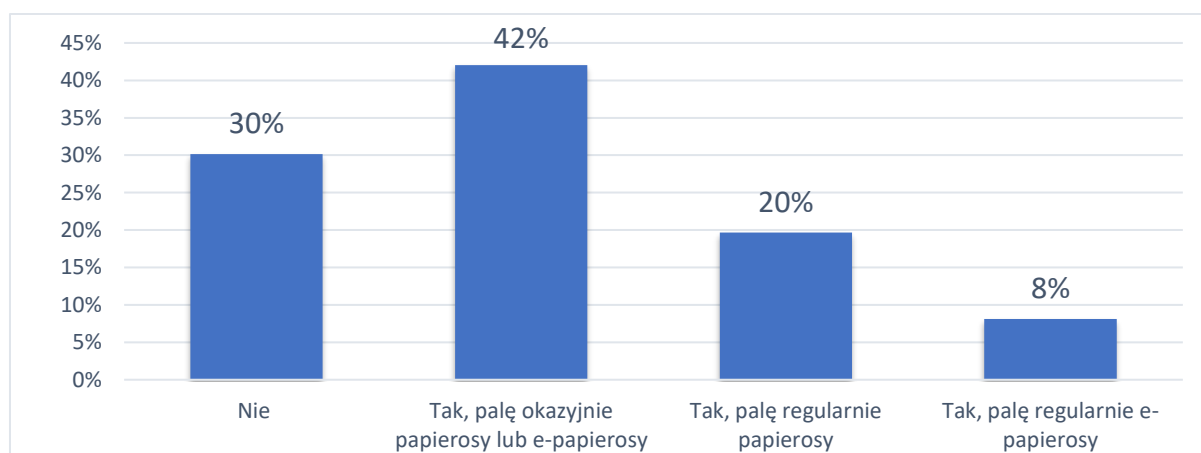
Tabela 3. Zgodność z twierdzeniami na temat alkoholu- dorośli mieszkańcy.

Twierdzenie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Raczej nie zgadzam się	Zdecydowanie nie zgadzam się
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	6%	50%	23%	21%
Dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany.	4%	32%	28%	36%
Osoby pijące alkohol zagrażają bezpieczeństwu w moim środowisku lokalnym.	18%	40%	27%	15%
Osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach.	12%	46%	27%	15%
Picie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych	5,5%	25,9%	33,9%	34,8%
Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne.	1%	9%	27%	63%
Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu.	0%	2%	13%	85%

Substancje uzależniające: nikotyna

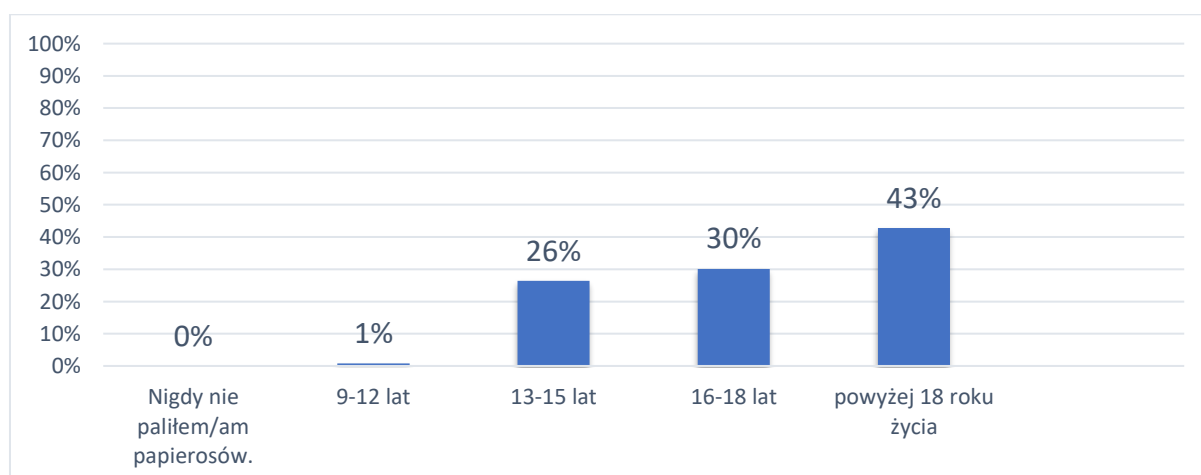
W ciągu ostatnich lat można zaobserwować tendencję do zmniejszania się ilości osób palących papierosy. Niespełna 1/3 mieszkańców- **30%** odpowiedziało, że **nie pali papierosów, ani e-papierosów**. Natomiast **20%** respondentów **pali regularnie papierosy, a 8% pali regularnie e-papierosy**. Pozostałe **42% pali okazjnie papierosy lub e-papierosy**. Wobec tego należy uznać, że palenie wyrobów papierosowych jest wśród dorosłych mieszkańców dość popularnym nałogiem.

Wykres 8. Czy pali Pan/Pani papierosy lub e-papierosy?

Jeżeli chodzi o wiek inicjacji nikotynowej, to 43% respondentów przyznaje, że pierwszy raz zapaliło papierosa, gdy byli już pełnoletni. Kolejno, 30% wskazało, że inicjacja nikotynowa miała miejsce w wieku pomiędzy 16 a 18 rokiem życia. Poza tym, 26% deklaruje, że pierwszy raz paliło papierosy w wieku pomiędzy 13 a 15 lat, a 1% pomiędzy 9 a 12 rokiem życia. Żaden z mieszkańców nie zaznaczył, że nigdy dotąd nie palił papierosów.

Wykres 9. Wiek inicjacji nikotynowej- dorośli mieszkańcy.

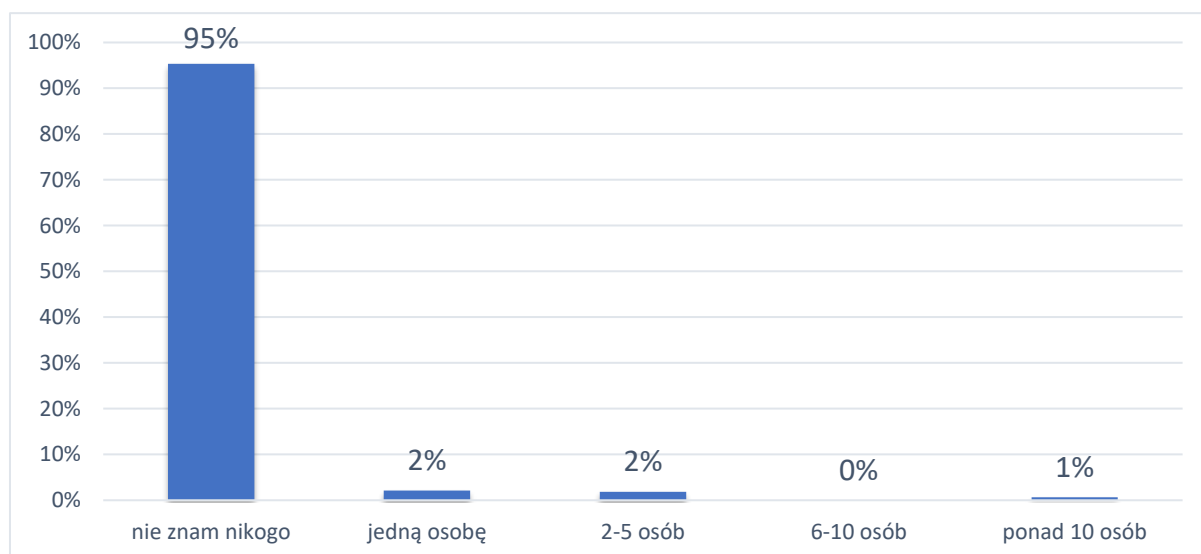
Substancje psychoaktywne: narkotyki i dopalacze

Według danych z badań populacyjnych odsetek osób, które miały kontakt z narkotykami w ciągu ostatniego roku w Polsce jest 16 razy niższy od odsetka osób mających kontakt z alkoholem. Używanie alkoholu w ciągu ostatniego roku odnotowano na poziomie 89,7% (badanie z 2014 roku), podczas gdy w przypadku narkotyków odsetek wyniósł 5,4% (dane dla osób w wieku 15-64 lata)⁶.

Zdecydowana większość mieszkańców Gminy Strzelce Opolskie- 95% twierdzi, że nie ma w swoim otoczeniu osób, które przyjmują narkotyki lub dopalacze. Jednakże, 2% respondentów zaznaczyło, że zna od 2 do 5 osób, tyle samo- 2% zna jedną osobę, a 1% wskazało, że zna ponad 10 osób zażywających owe substancje odurzające.

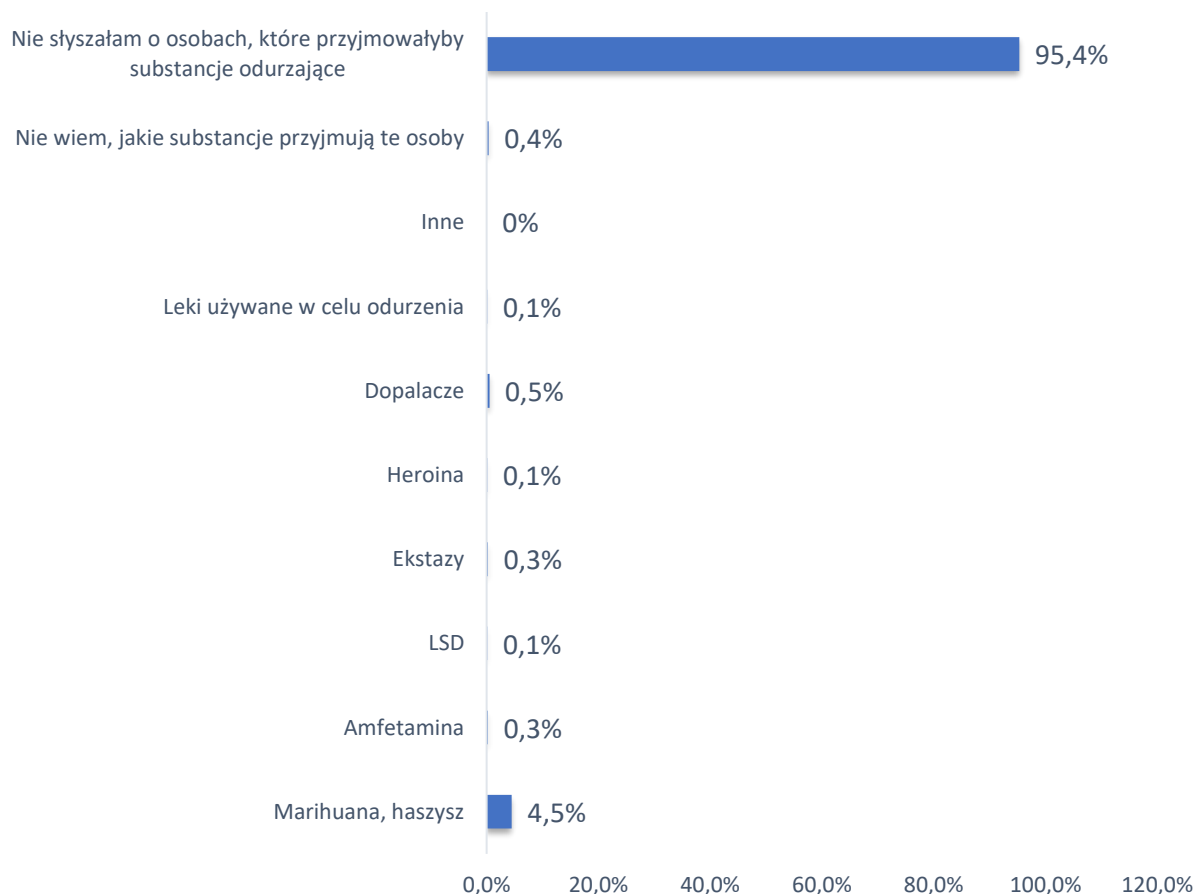
Badani wskazywali, że największą popularność w ich środowisku lokalnym ma marihuana oraz haszysz (4,5%).

Wykres 10. Ile zna Pan/Pani osób (osobiście lub „ze słyszenia”), które przyjmują substancje odurzające (narkotyki lub dopalacze)?

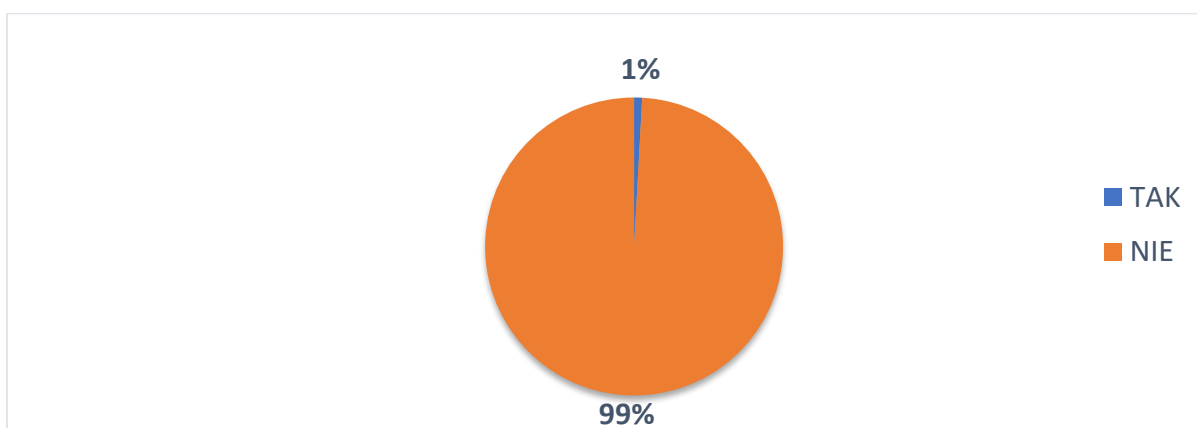
⁶ Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, *Raport o stanie narkomanii w Polsce- 2019*, Warszawa 2019.

Wykres 11. Jakie substancje odurzające są najczęściej przyjmowane przez osoby, które znasz (pytanie wielokrotnego wyboru)?

Prawie wszyscy respondenci (99%) wskazali, że nie wiedzą, gdzie może nabyć substancje psychoaktywne takie, jak narkotyki czy dopalacze. Aczkolwiek 1% badanych posiada taką wiedzę- ankietowani odpowiedzieli, że owe środki można kupić Internecie.

Wykres 12. Czy wie Pan/ Pani, gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze?

Uzależnienie od gier hazardowych

Przez wiele lat uzależnienie kojarzone było jedynie z zażywaniem substancji psychoaktywnych, jednakże coraz częściej kojarzy się ono również z czynnościami. Uzależnienie behawioralne określa takie formy zachowań, które nie są związane z przyjmowaniem substancji psychoaktywnych, ale z wykonywaniem pewnych czynności (hazard, zakupy, granie w gry itp.), a ich specyfiką jest m.in. utrata kontroli nad tymi zachowaniami czy czynnościami.

Formalnie, do grupy tych zaburzeń możemy zaliczyć jedynie zaburzenie uprawiania hazardu, ponieważ od maja 2013 (data opublikowania klasyfikacji DSM–V) występuje ono w klasyfikacji zaburzeń psychicznych Amerykańskiego Towarzystwa Psychiatrycznego.

Hazard patologiczny, jak i zaburzenie uprawiania hazardu, można zdefiniować jako niekontrolowaną potrzebę (przymus) uprawiania hazardu, która z czasem staje się coraz silniejsza i upośledza funkcjonowanie jednostki – prowadzi do problemów natury osobistej, społecznej i zawodowej. Większość osób, które uprawiają hazard, można zaliczyć do graczy rekreacyjnych, którzy grę traktują jako jedną z wielu rozrywek i są w stanie kontrolować zachowanie związane z graniem (np. przestać grać po kolejnej przegranej).

Hazard to między innymi:

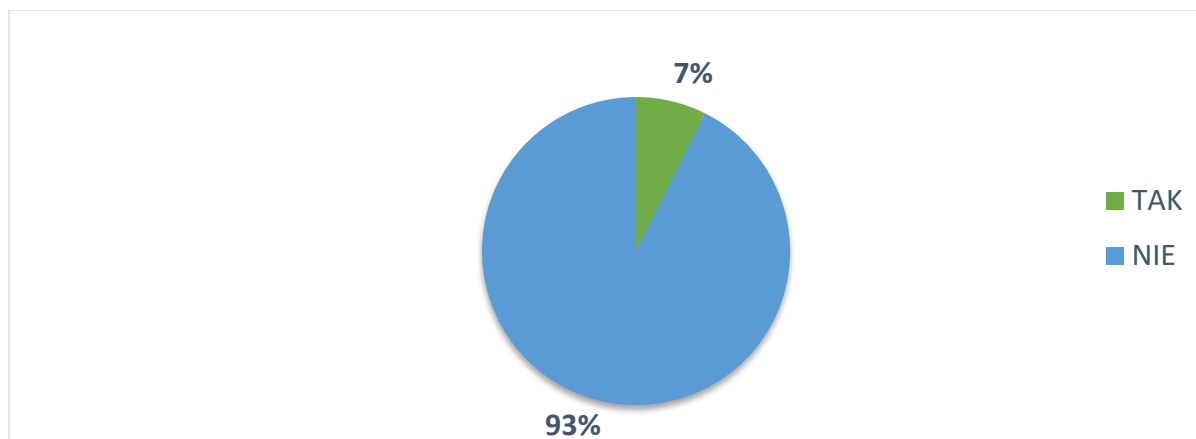
- ✓ gry w kasynie (ruletka, black jack, poker i inne),
- ✓ bingo,
- ✓ gra na automatach,
- ✓ losy z loterii,
- ✓ gra w Lotto,
- ✓ zdraпки,
- ✓ zakłady pieniężne,
- ✓ gry karciane,
- ✓ domino, etc.,
- ✓ zakłady na wyścigach (koni, innych zwierząt, samochodów, itp),
- ✓ zakłady pieniężne w gry zręcznościowe (np. golf, bilard, rzutki),
- ✓ obstawianie zakładów sportowych,
- ✓ hazard internetowy,
- ✓ gra na giełdzie.

Projekt badawczy „Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019” realizowany był od marca 2018 r. do maja 2019 r. przez Fundację Centrum Badania Opinii Społecznej. Badanie to było powtórzeniem projektu zrealizowanego w latach 2011/2012 oraz w latach 2014/2015. W celu zmierzenia skali uzależnienia od hazardu w Polsce w 2019 roku zapytano badanych, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem grali w jakieś gry na pieniądze. Respondentom przedstawiono listę dziesięciu różnych gier – o każdej mieli powiedzieć, czy w nią grali i jak często. Na tej podstawie wyodrębniono dwie kategorie osób – niegrających i grających (w dalszej części raportu zwanych „graczami”). Niegrający to osoby, które zadeklarowały, że w ciągu ostatniego roku nie grały ani razu w żadną z wymienionych na liście gier. Odsetek tzw. graczy otrzymano przez odjęcie od 100% odsetka niegrających. Gracze są to zatem osoby, które zagrały na pieniądze przynajmniej raz w ciągu roku przed badaniem w przynajmniej jedną z gier wymienionych na liście. Niegrający stanowili 62,9% ogółu Polaków w wieku 15+, zaś gracze na pieniądze 37,1%. W porównaniu z rokiem 2015 odsetek graczy wzrósł o 2,9 punktu procentowego. Polacy najczęściej grają w gry Totalizatora Sportowego (27,4,0%). Na drugim miejscu ze znacznie słabszym wynikiem, plasują się zdraпки (16,3,0%), loterie/konkursy SMS-owe (6,3%) oraz automaty do gier z tzw. niskimi wygranymi – gra w nie 3,8% obywateli naszego kraju w wieku 15+. W porównaniu z 2015 rokiem ranking popularności poszczególnych gier nie uległ zasadniczym zmianom. Możemy mówić o zwiększeniu się odsetka grających w zdraпки (o 2,9% punktu procentowego) oraz spadku popularności loterii i konkursów SMS-owych⁷.

⁷ Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019*, Warszawa 2019, s. 153.

W pierwszej kolejności zapytaliśmy badanych o to, czy kiedykolwiek grali w gry hazardowe. **Zdecydowana większość respondentów- 93% wskazało, że nie grali nigdy w tego rodzaju gry.** Uzależnienie od gier hazardowych jest zatem wśród dorosłych mieszkańców Gminy Strzelce Opolskie na niskim poziomie ryzyka.

Wykres 13. Czy kiedykolwiek grał Pan/Pani w gry na pieniądze?

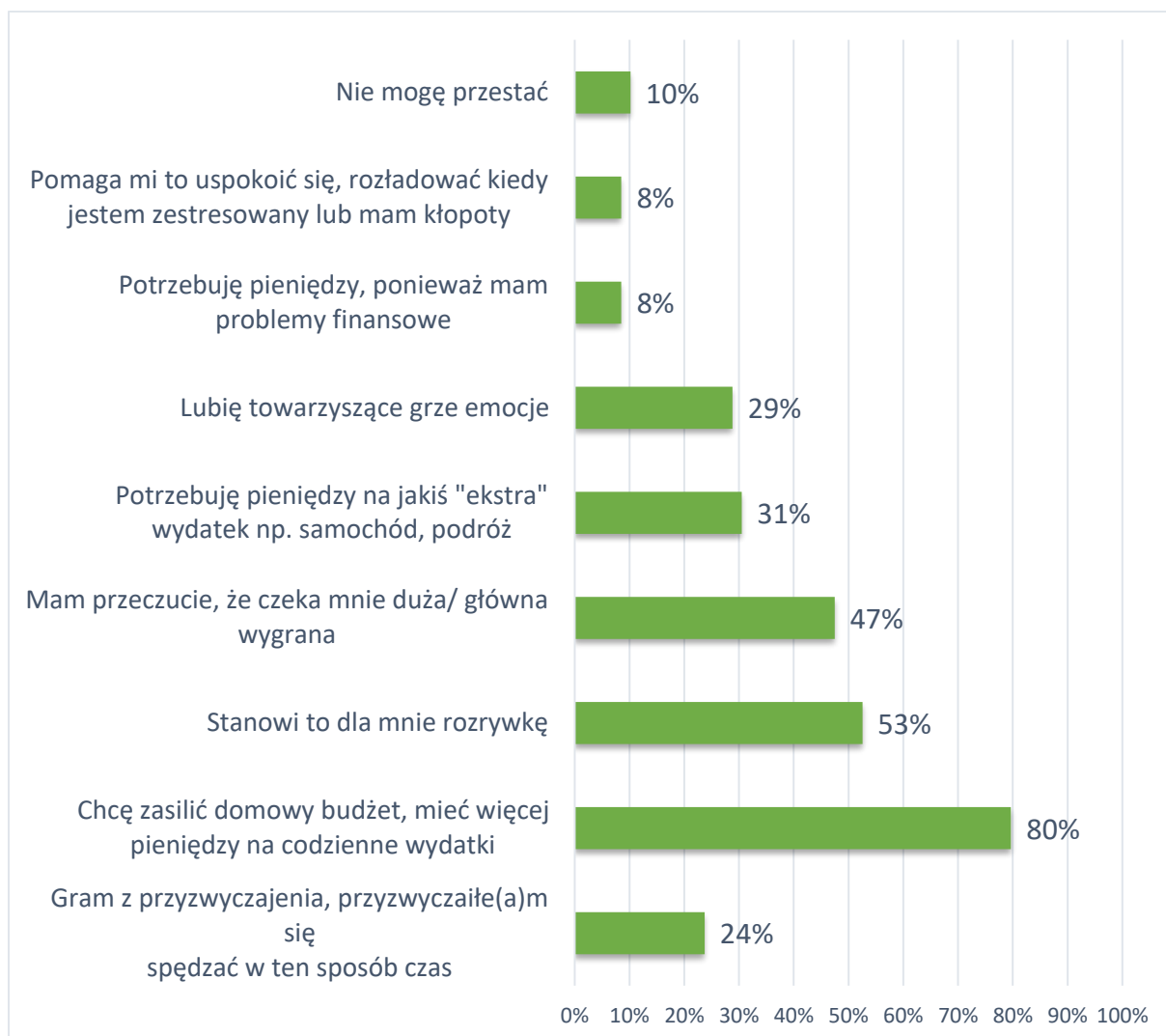

Wśród przyczyn podejmowania gier hazardowych dominują motywy finansowe oraz rozrywkowe. U podstaw gry ryzykownej i patologicznej leży także chęć odegrania się, przebywanie w środowisku graczy oraz chęć zredukowania stresu.

Mieszkańcy Gminy Strzelce Opolskie wskazywali najczęściej, że **grają w gry na pieniądze, ponieważ chcą zasilić domowy budżet (80%), stanowi to dla nich rozrywkę (53%), oraz dlatego, że mają przeczucie, że czeka ich główna wygrana (47%)⁸.** Szczegółowy rozkład deklaracji przedstawia wykres na następnej stronie.

⁸ Odsetki dotyczą badanych, którzy grali w gry na pieniądze.

Wykres 14. Dlaczego grywa Pan(i) w gry na pieniądze? Proszę wskazać wszystkie istotne dla Pana(i) powody.

Oczywiście nie ma jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, dlaczego dana osoba popadła w nałóg hazardowy. Badania wskazują na pewien rodzaj czynników, które zwiększają ryzyko zachorowania na chorobę hazardową. Aczkolwiek, sam fakt, że ktoś gra w gry hazardowe nie przesądza, że będzie miał problem z uzależnieniem.

Uzależnienie od hazardu jest uznawane za przewlekłe i niewyleczalne schorzenie. Oznacza to, że powrót hazardzisty do bezpiecznego grania jest niemożliwy, zawsze wymknie się ono spod kontroli nawet, gdy przerwa w graniu była stosunkowo długa. Abstynencja od grania, nawet relatywnie długa, nie jest dowodem na wyleczenie i brak choroby. Uzależnienie od hazardu wymaga kompleksowego leczenia psychoterapeutycznego (psychoterapia indywidualna, rodzinna) i być może włączenia psychiatrycznego leczenia

farmakologicznego. Podobnie, jak w przypadku uzależnienia od alkoholu, tu również występuje mechanizm współuzależnienia rodziny jako skutek uzależnienia członka rodziny.

Zdecydowana większość (92%)⁹ mieszkańców Gminy Strzelce Opolskie ma świadomość, że zbyt częste granie w gry hazardowe prowadzi do uzależnienia. Aczkolwiek łącznie 8% ankietowanych zaznaczyło, że raczej lub też zdecydowanie nie można uzależnić się od gier hazardowych.

Wykres 15. Czy Pana(i) zdaniem, można uzależnić się od gier na pieniądze?

Potrzeba realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień w opinii mieszkańców Gminy Strzelce Opolskie

Współczesna wiedza o problematyce uzależnień od substancji oraz uzależnień behawioralnych nakazuje widzenie w nich zagrożenia o charakterze globalnym, które jednakże manifestuje się głównie na poziomie krajowym i lokalnym i właśnie w strukturach krajowych i regionalnych upatruje się coraz powszechniej skutecznych form reakcji na problem uzależnienia od substancji psychoaktywnych.

W pierwszej kolejności respondenci zostali poproszeni o ocenę rozpowszechnienia niektórych z uzależnień (zarówno uzależnień od substancji, jak i uzależnień behawioralnych w środowisku lokalnym). Przyjętą w tych badaniach miarą ważności różnych problemów jest odsetek mieszkańców, którzy wskazują dany problem, jako bardzo powszechny. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że **mieszkańcy Gminy Strzelce Opolskie**

⁹ Suma odpowiedzi *zdecydowanie tak* oraz *raczej tak*.

za najbardziej rozpowszechnione uzależnienia w środowisku lokalnym uznali nikotynizm (19%) oraz alkoholizm (17%). Poniższa tabela przedstawia rozkład uzyskanych odpowiedzi.

Tabela 4. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców.

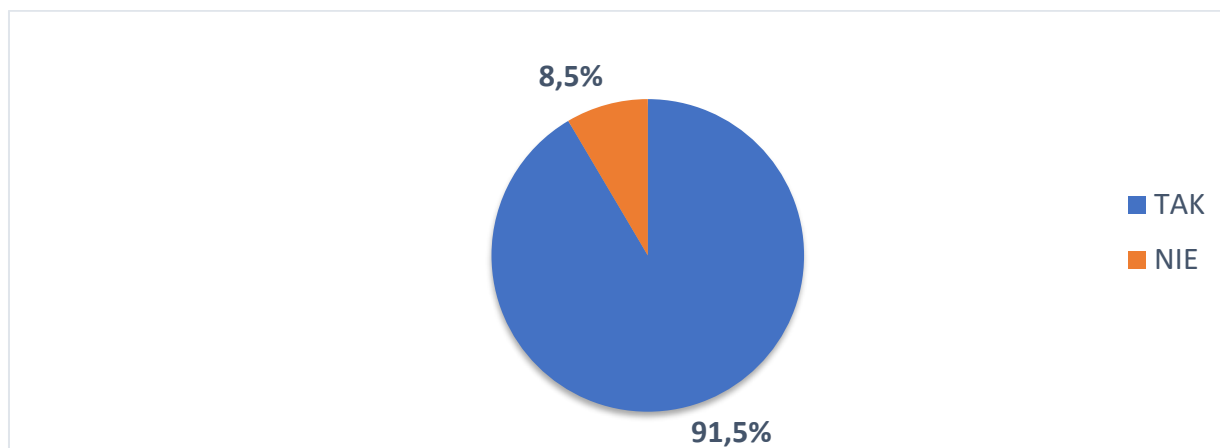
	<i>Bardzo powszechne</i>	<i>Dość powszechne</i>	<i>Dość rzadkie</i>	<i>Bardzo rzadkie</i>	<i>Nie występują</i>
Alkoholizm	17%	41%	26%	15%	1%
Narkomania	6,5%	40%	21%	31%	1,5%
Nikotynizm	19%	47%	23%	10%	1%
Zakupoholizm	8%	39%	30%	17%	6%
Pracoholizm	6%	25%	38%	21%	10%
Siecioholizm	10,9%	38%	32,5%	14,9%	3,8%
Uzależnienie od hazardu	13%	36%	23%	19%	9%
Zaburzenia odżywiania	5%	44%	37%	21%	6%

Mieszkańcy Gminy Strzelce Opolskie zostali zapytani o to czy widzą potrzebę realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień oraz o to, jakie działania w tym obszarze są w ich opinii najbardziej potrzebne.

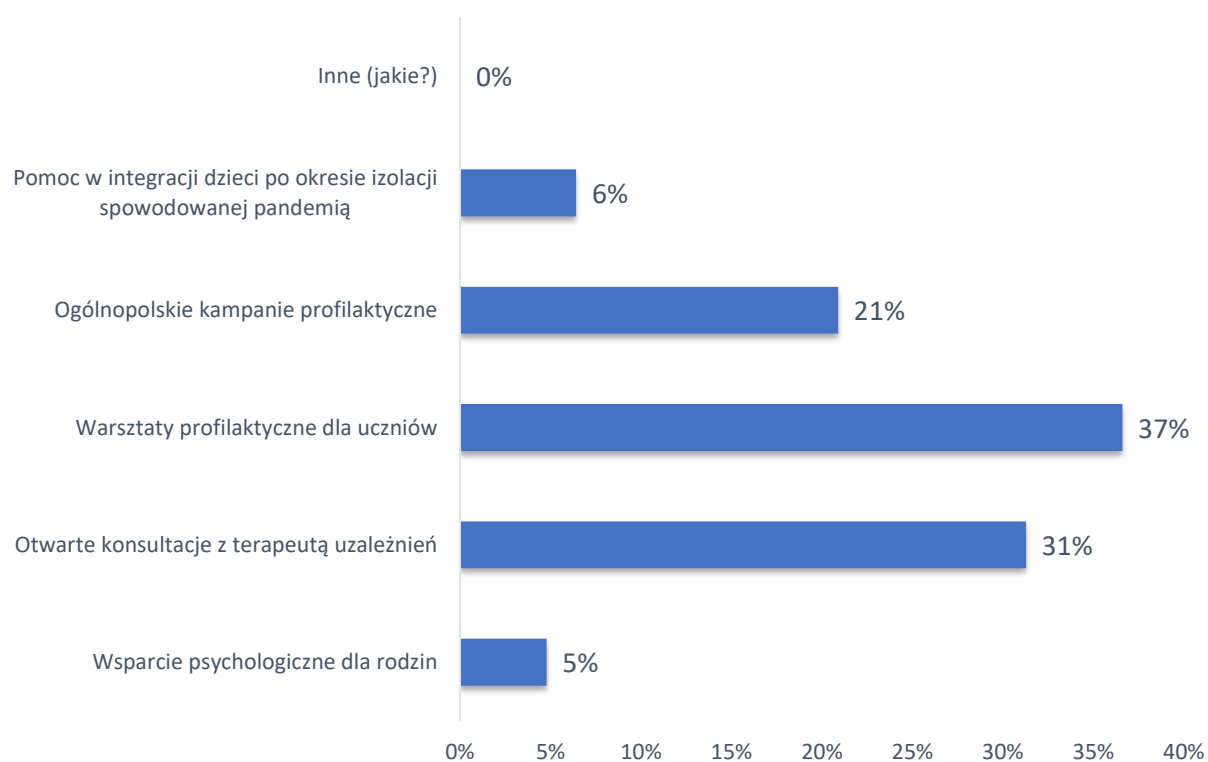
Jak wynika z przeprowadzonych badań większość mieszkańców- **91,5% dostrzega potrzebę realizacji działań z zakresu ich profilaktyki**. Świadczyć to może o wysokim poziomie wiedzy mieszkańców na temat tego, jak istotne jest ograniczanie rozmiarów uzależnień oraz zapobieganie różnorodnym szkodom zdrowotnym i społecznym, które są z nimi związane, takim jak: groźne choroby i infekcje, wypadki drogowe, zatrucia i przedawkowania, uzależnienia, niepełnosprawność, marginalizacja, konflikty z prawem, problemy młodych ludzi w uzyskaniu zatrudnienia, akty agresji, problemy w relacjach z innymi, problemy w nauce i inne destrukcyjne lub szkodliwe czyny popełniane pod wpływem substancji psychoaktywnych oraz w związku z nimi.

Badani, którzy widzą potrzebę prowadzenia działań z zakresu profilaktyki uzależnień wskazywali najczęściej, że najbardziej istotne jest organizowanie warsztatów profilaktycznych dla uczniów (37%) oraz prowadzenie otwartych konsultacji z terapeutą uzależnień (31%)¹⁰.

Wykres 16. Czy dostrzega Pan/Pani potrzebę realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień?

Wykres 17. Jakie działania w tym zakresie są Pana/Pani zdaniem najbardziej potrzebne?

¹⁰ Odsetki dotyczą respondentów, którzy dostrzegają potrzebę prowadzenia działań z zakresu profilaktyki uzależnień

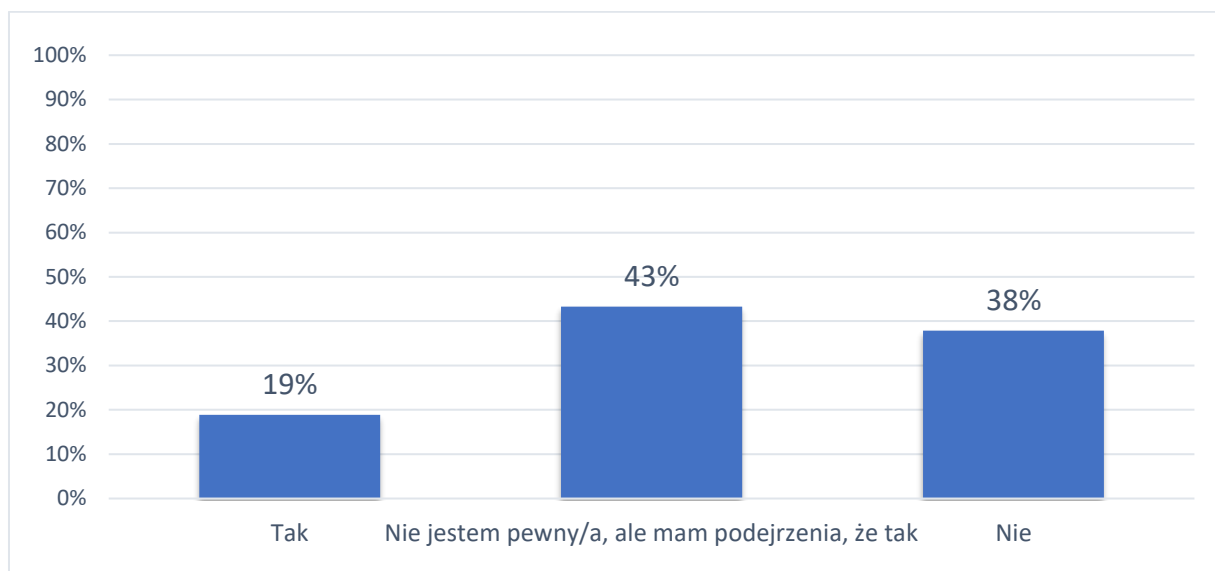
Przemoc w rodzinie

Według badań przeprowadzonych w 2019 roku z deklaracji badanych wynika, że w zdecydowanej większości rodzin zdarzają się nieporozumienia i konflikty (71%), przy czym w większości dochodzi do nich bardzo rzadko (54%), natomiast w co szóstej (17%) kłótnie wybuchają przynajmniej kilka razy w miesiącu. W ciągu ostatnich siedmiu lat częstość występowania konfliktów w rodzinach w zasadzie się nie zmieniła. Dom – obok pracy, szkoły oraz ulic poza najbliższą okolicą – jest miejscem, gdzie najwięcej osób doświadczyło przemocy (według deklaracji po 8%). Niewiele mniej ankietowanych przyznało, że padło jej ofiarą w najbliższej okolicy (7%). Nieco rzadziej ankietowali zetknęli się z agresją w restauracji, kawiarni, na dyskotecce (5%), w środkach komunikacji – pociągu, autobusie, tramwaju, taksówce (5%) lub w innych miejscach (4%)¹¹. Wyniki te zbliżone do danych sprzed 3 lat, kiedy CBOS realizował podobne badania. Przemoc, zarówno ta fizyczna, jak i psychiczna, jest zjawiskiem dość powszechnym w polskiej społeczności. Jest to zjawisko niezwykle trudne do zbadania, ponieważ osoby doświadczające przemocy w różny sposób zniekształcają swoje doświadczenia, np. racjonalizując zachowanie sprawcy lub go usprawiedliwiając. Z tego względu zbadaliśmy rozpowszechnienie przemocy fizycznej oraz psychicznej w środowisku lokalnym bez kierowania bezpośredniego pytania o bycie ofiarą lub sprawcą przemocy w rodzinie.

¹¹ CBOS, *Komunikat z badań: Przemoc i konflikty w domu*, Warszawa, kwiecień 2019

Niespełna 1/5 mieszkańców Gminy Strzelce Opolskie- **19%** wskazało, że ma w swoim otoczeniu osoby doświadczające przemocy w rodzinie, a **43%** ma podejrzenia, że zjawisko przemocy w rodzinie jest obecne w ich otoczeniu. Pozostałe 38% ankietowanych zaznaczyło, że nie ma w swoim otoczeniu osób doświadczających przemocy w rodzinie.

Wykres 18. Czy w Pana/Pani otoczeniu są osoby (znane osobiście lub "ze słyszenia") doświadczające przemocy w rodzinie?

PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU DZIECI I MŁODZIEŻY

Metodologia

Badania w placówkach oświatowych przeprowadzono przy zastosowaniu techniki CAWI. Jest to technika zbierania informacji w ilościowych badaniach rynku i opinii publicznej, w której respondent jest proszony o wypełnienie ankiety w formie elektronicznej.

Cel badania

Podstawowym celem przeprowadzonych badań była:

- ✓ analiza postaw i przekonań wobec alkoholu;
- ✓ analiza postaw i przekonań wobec wyrobów papierosowych;
- ✓ analiza postaw i przekonań wobec narkotyków;
- ✓ zbadanie środowiska szkolnego i rodzinnego uczniów;
- ✓ zbadanie niektórych problemów związanych z uzależnieniami behawioralnymi.

Charakterystyka grupy badanej

W badaniu wzięli uczniowie klas 4-6 oraz klas 7-8 ze szkół podstawowych, a także uczniowie szkół ponadpodstawowych w Gminie Strzelce Opolskie. Łącznie w badaniu wzięło udział 803 uczniów.

Tabela 5. Liczebność badanej grupy- uczniowie.

Szkoły podstawowe 4 – 6	236
Szkoły podstawowe 7 – 8	432
Szkoły ponadpodstawowe	135
ŁĄCZNIE	803

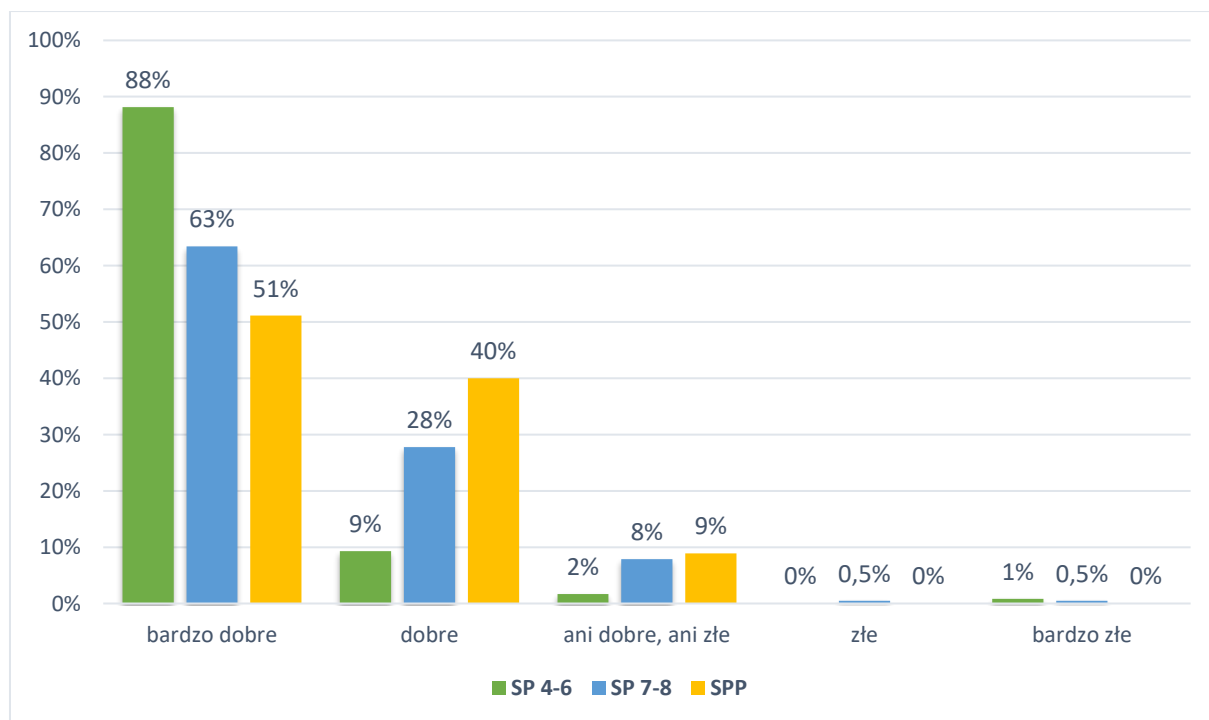
Wyniki badań

Relacje z rodzicami, nauczycielami oraz rówieśnikami

Rozwijanie pozytywnych relacji międzyludzkich w okresie dorastania jest jednym z kluczowych elementów sprzyjających skuteczności programów profilaktycznych. Czynnikiem chroniącym przed podejmowaniem zachowań ryzykownych i niepożądanych u dzieci i młodzieży są niewątpliwie dobre relacje z osobami dorosłymi, którzy stanowić mogą dla nich oparcie i źródło wiedzy.

Uczniowie w Gminie Strzelce Opolskie deklarują w zdecydowanej większości bardzo dobre lub dobre relacje z opiekunami: SP 4-6: łącznie 97%; SP 7-8: łącznie 91%; SPP: 91%. Pozytywne relacje rodzinne i umiejętne postępowanie wychowawcze rodziców jest jednym z silniejszych czynników chroniących dorastające dzieci przed angażowaniem się w zachowania ryzykowne/problemowe.

Wykres 19. Ocena relacji z rodzicami, opiekunami.

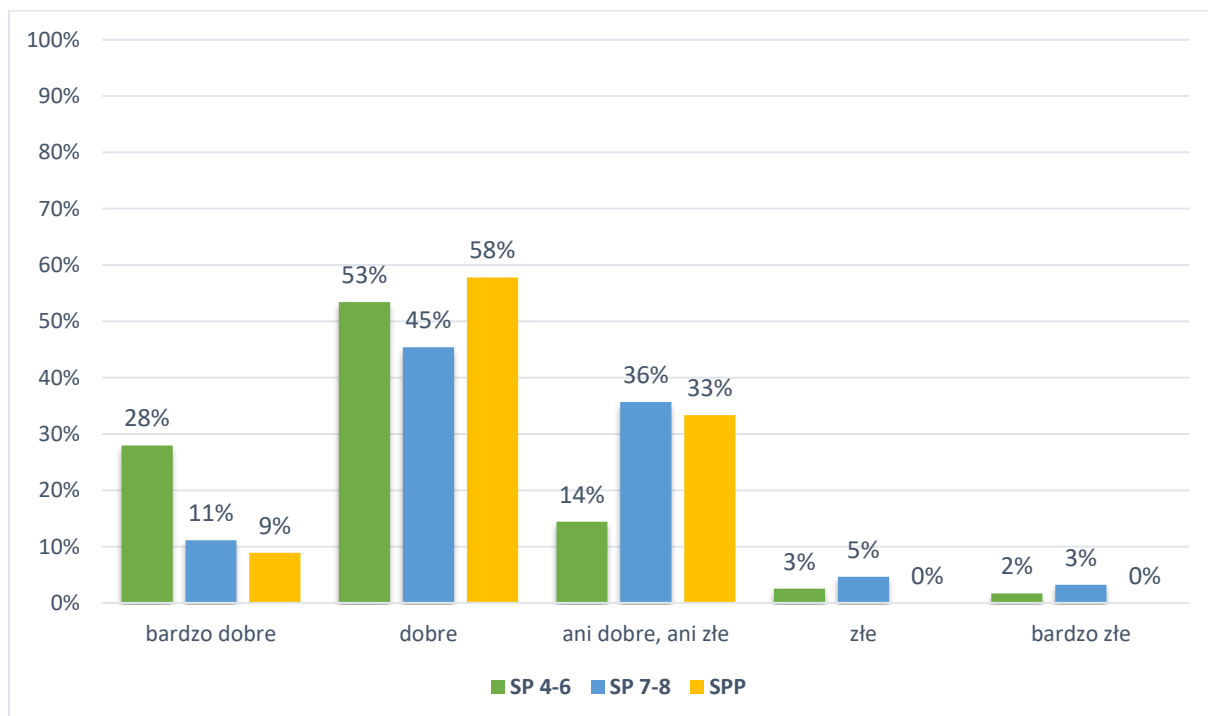

Klimat szkoły jest jednym z tych elementów środowiska społecznego, które w istotny sposób mogą modyfikować procesy socjalizacyjne i rozwojowe. Wiele badań wskazuje na to, że pozytywny klimat szkoły należy do istotnych czynników wspierających karierę szkolną dzieci i młodzieży, a także należy do czynników chroniących przed zachowaniami ryzykownymi. Dobry klimat w szkole sprzyja przystosowaniu uczniów do wymagań i obowiązków szkolnych; wiąże się z lepszymi wynikami w nauce, wyższą motywacją

do uczenia się, większym zaangażowaniem uczniów w pracę na lekcjach, wyższymi wskaźnikami frekwencji oraz mniejszymi wskaźnikami „wypadania” uczniów z systemu szkolnego. Badacze przedmiotu wskazują także na związki dobrego klimatu szkoły z korzystnymi postawami uczniów wobec szkoły, wobec działalności prospołecznej w szkole, a także z zadowoleniem z siebie i poczuciem własnej wartości. Dodatkowo, wyniki badań mówią o tym, że postrzeganie przez uczniów swoich związków ze szkołą i z nauczycielami jako przeważnie pozytywnych jest związane z mniejszym rozpowszechnieniem zachowań ryzykownych młodzieży, w tym: używania substancji psychoaktywnych, stosowania przemocy, ryzykownych zachowań seksualnych oraz zaburzeń emocjonalnych i zachowania¹².

Ważnym elementem relacji uczniów ze szkołą jest jakość kontaktów z nauczycielami. Jak wynika z przeprowadzonych badań, uczniowie w Gminie Strzelce Opolskie mają w większości **bardzo dobre i dobre relacje z nauczycielami: SP 4-6: łącznie 81%; SP 7-8: łącznie 56%; SPP: łącznie 67%. Nie należy jednak bagatelizować odsetka uczniów, którzy deklarują złe oraz bardzo złe relacje z nauczycielami: SP 4-6: łącznie 5%; SP 7-8: łącznie 8%.**

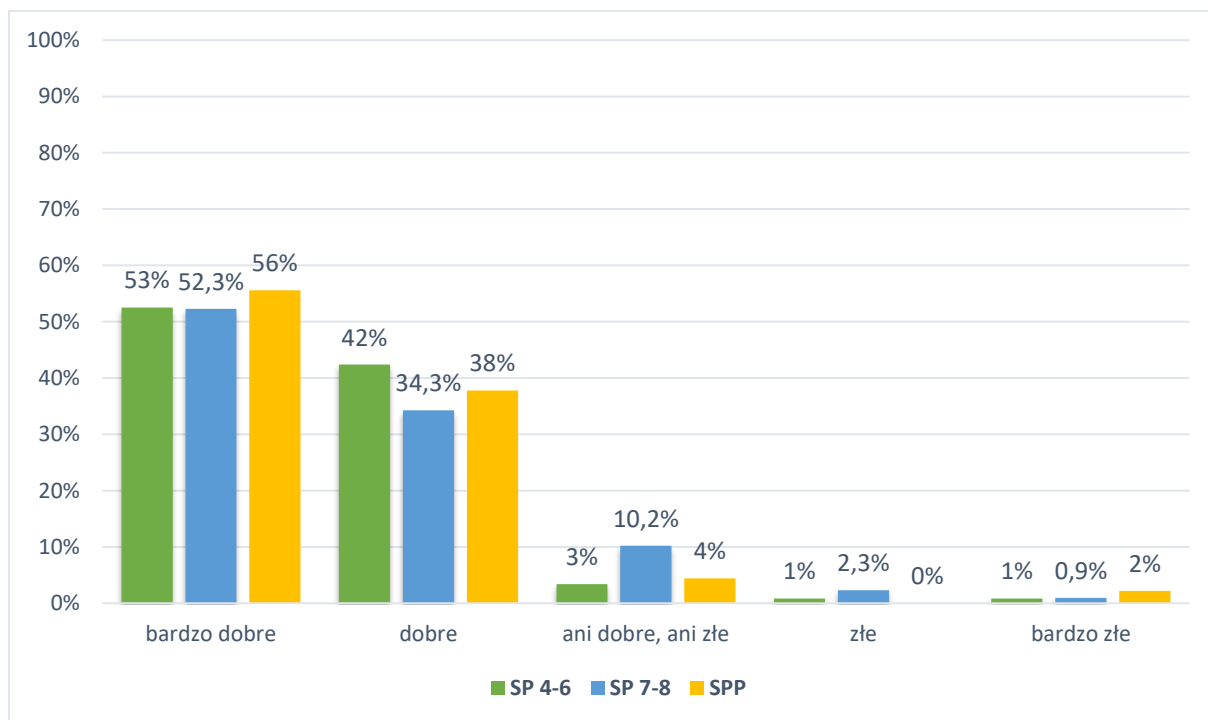
Wykres 20. Ocena relacji z nauczycielami.

¹² K. Ostaszewski, *Zachowania ryzykowne młodzieży w perspektywie mechanizmów resilience*, Warszawa 2014.

Kolejnym istotnym elementem są relacje z rówieśnikami- uczniowie z Gminy Strzelce Opolskie relacje z rówieśnikami oceniają w większości bardzo dobrze lub dobrze- **SP 4-6: łącznie 95%; SP 7-8: łącznie 76,6%; SPP: 94%.**

Wykres 21. Ocena relacji z rówieśnikami.

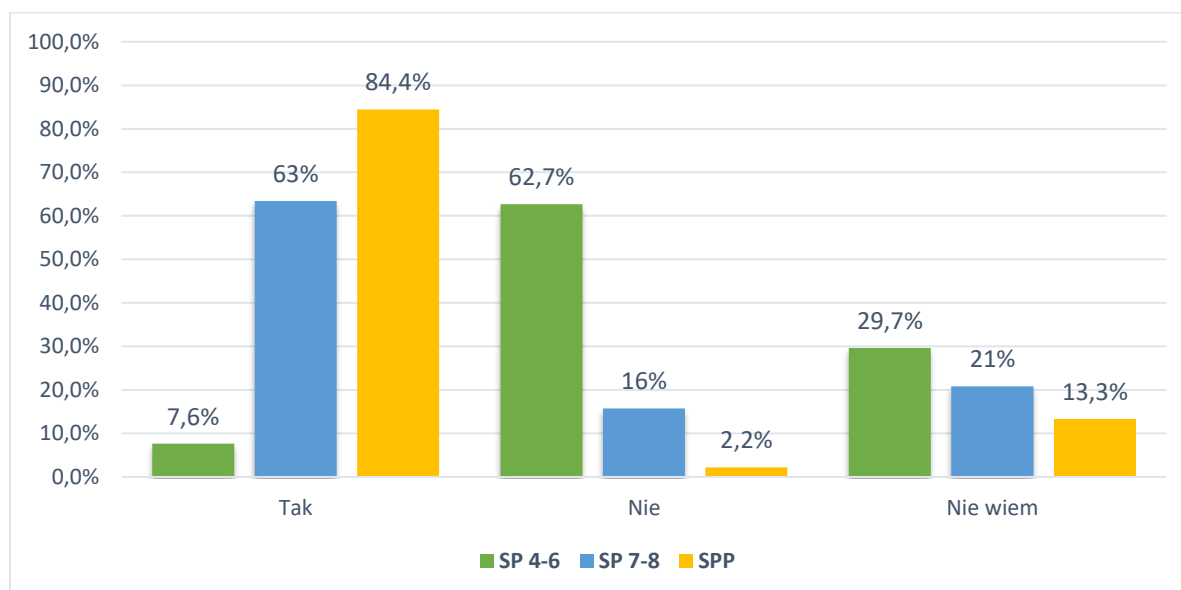
Powyższe wyniki wskazują na korzystną atmosferę wychowawczą oraz przyjazne środowisko szkolne w Gminie Strzelce Opolskie, co stanowi niezwykle istotny czynnik chroniący przed podejmowaniem zachowań ryzykownych i niepożądanych u dzieci i młodzieży.

Substancje psychoaktywne: Alkohol

Ekspansja i globalizacja mediów i rynków w dużym stopniu kształtuje poglądy i wartości młodzieży, jej wybory i zachowania. Młodzi ludzie w obecnej rzeczywistości mają więcej swobody, większe możliwości i częściej dysponują własnymi środkami pieniężnymi. Jednocześnie, grupa ta jest coraz bardziej narażona na oddziaływanie presji zewnętrznej, technik sprzedaży i marketingu, których agresywność w odniesieniu do towarów konsumpcyjnych i potencjalnie szkodliwych substancji, takich jak alkohol i inne substancje psychoaktywne, stale rośnie.

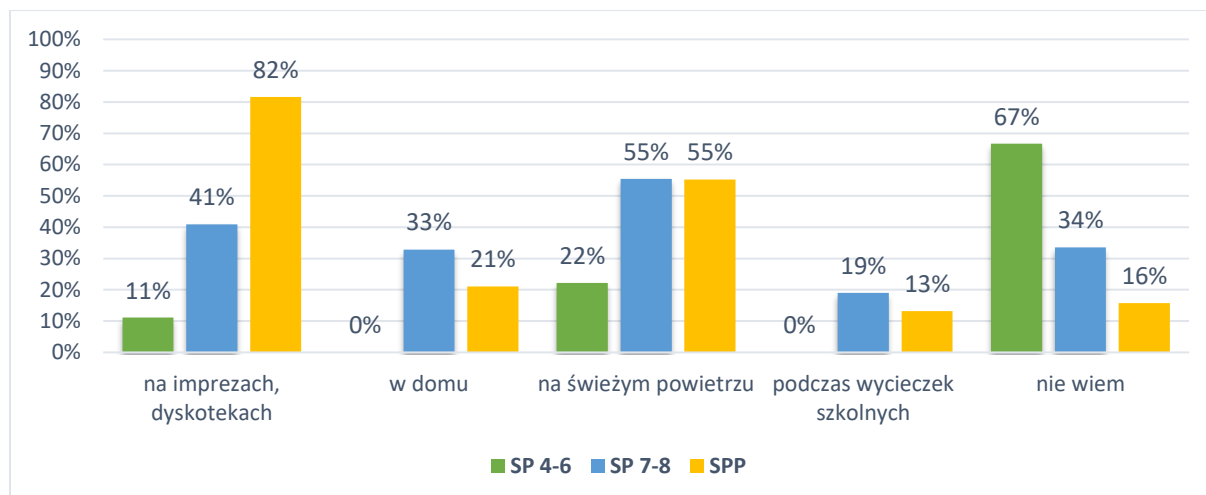
W pierwszej kolejności uczniowie zostali poproszeni o subiektywną ocenę, czy ich rówieśnicy spożywają alkohol. **7,6% uczniów klas 4-6, 63% uczniów klas 7-8 oraz aż 84,4% uczniów szkół ponadpodstawowych przyznało, że ich rówieśnicy piją alkohol.**

Wykres 22. Czy Twoim zdaniem osoby w Twoim wieku piją alkohol?

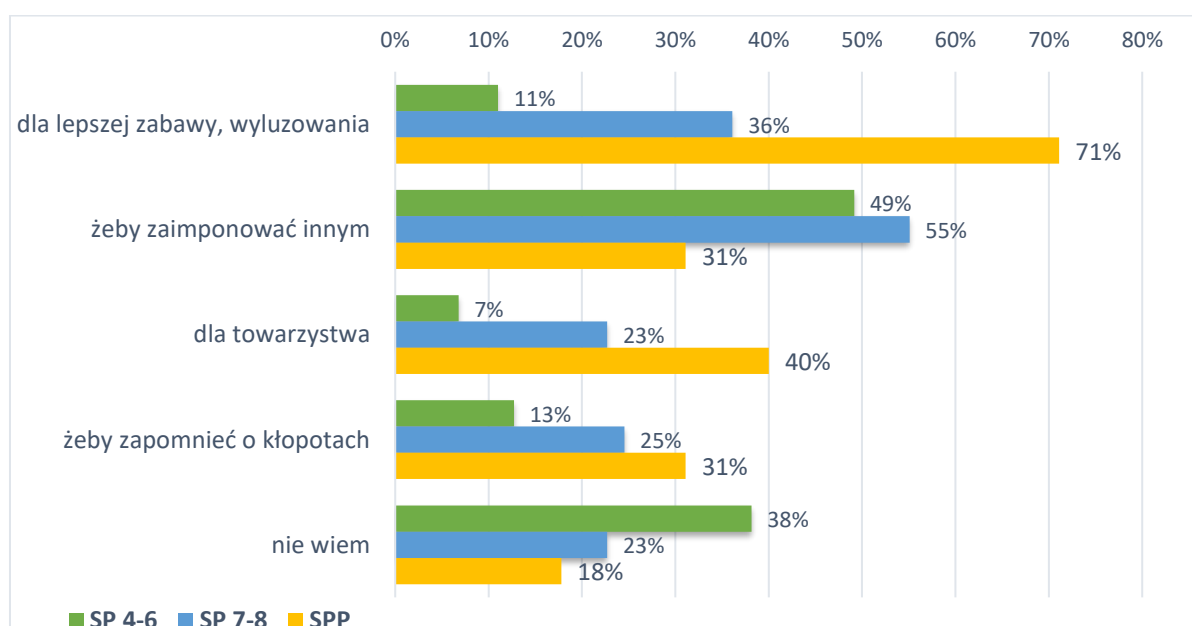
Następnie badanych zapytano o to, w jakich miejscach ich koledzy/ koleżanki spożywają alkohol. **Uczniowie najczęściej wskazywali najczęściej na świeże powietrze (SP 4-6- 22%, SP 7-8- 55%, SPP- 55%) oraz imprezy i dyskoteki (SP 4-6- 11%, SP 7-8- 41%, SPP- 82%).**

Wykres 23. Jeśli tak, to gdzie ma to miejsce?

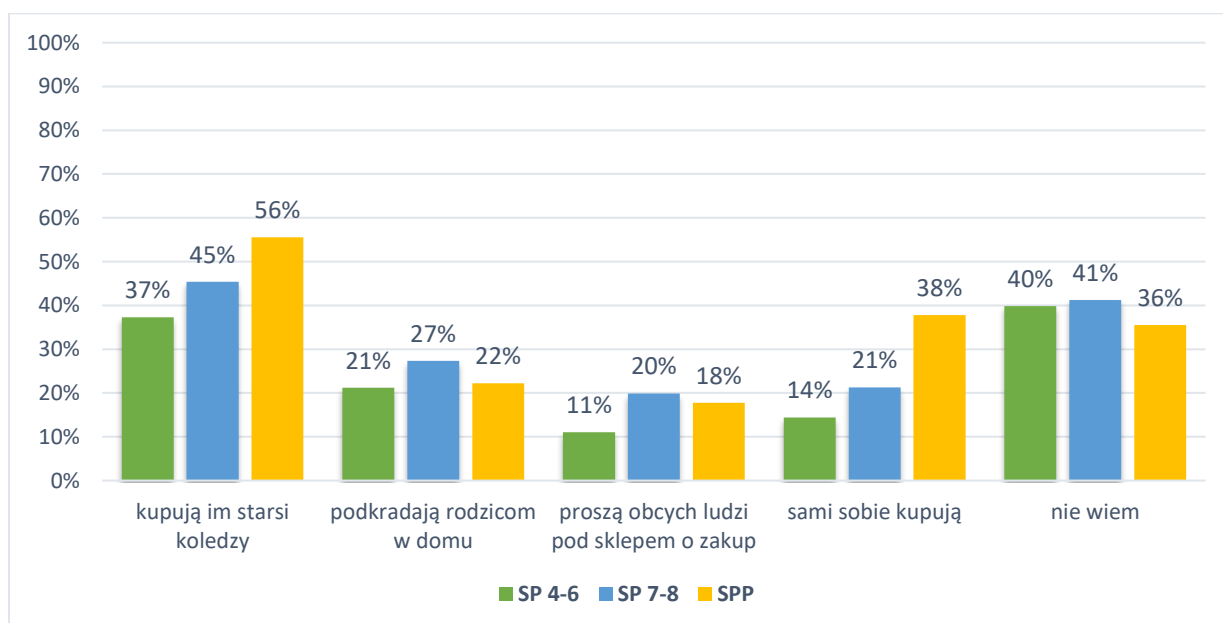
Jeżeli chodzi o przyczyny, z jakich ich rówieśnicy sięgają po alkohol **uczniowie ze szkół podstawowych wskazywali zazwyczaj na chęć zaimponowania innym (SP 4-6- 49%, SP 7-8- 55%, SPP- 31%). Z kolei uczniowie ze szkół ponadpodstawowych zaznaczali najczęściej, że ich koledzy/koleżanki piją alkohol, aby lepiej się bawić/ wyluzować (SP 4-6- 11%, SP 7-8- 36%, SPP- 71%).**

Wykres 24. Dlaczego Twoim zdaniem rówieśnicy sięgają po alkohol?

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa w Polsce obowiązuje zakaz sprzedaży i podawania alkoholu osobom nieletnim¹³. Zapytano zatem badanych o źródło pozyskiwania alkoholu przez ich rówieśników, którzy są przecież niepełnoletni (z wyjątkiem części ankietowanych ze szkół ponadpodstawowych). **Badani wskazywali bardzo często, że nie wiedzą w jaki sposób ich koledzy/ koleżanki zdobywają alkohol** (SP 4-6- 40%, SP 7-8- 41%, SPP- 36%). Jednakże, ci uczniowie, którzy posiadają taką wiedzę przyznawali, że alkohol kupują im starsi koledzy (SP 4-6- 37%, SP 7-8- 45%, SPP- 56%), podkradają go rodzicom (SP 4-6- 21%, SP 7-8- 27%, SPP- 22%), proszą obcych ludzi pod sklepem o jego zakup (SP 4-6- 11%, SP 7-8- 20%, SPP- 18%), czy też nawet kupują go sami (SP 4-6- 14%, SP 7-8- 21%, SPP- 38%).

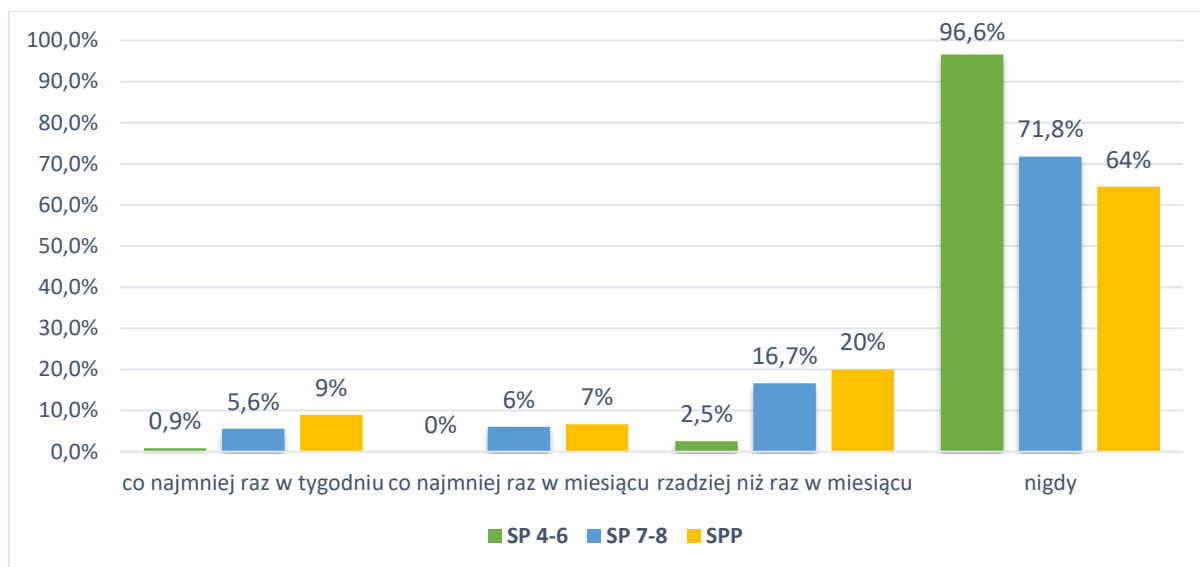
Wykres 25. Jak rówieśnicy w Twojej okolicy mogą zdobyć alkohol?

Jak wynika z przeprowadzonych badań wraz z wiekiem rośnie odsetek uczniów, którzy mają za sobą inicjację alkoholową. Do spożywania alkoholu rzadziej niż raz w miesiącu przyznaje się 2,5% uczniów klas 4-6, 16,7% uczniów klas 7-8 oraz 20% uczniów szkół ponadpodstawowych. Picie alkoholu co najmniej raz w miesiącu deklaruje 6% uczniów klas 7-8 oraz 7% uczniów szkół ponadpodstawowych. Z kolei co najmniej raz w tygodniu spożywa alkohol 0,9% uczniów klas 4-6, 5,6% uczniów klas 7-8 oraz już 9% uczniów szkół ponadpodstawowych. Pozostałe 96,6% uczniów klas 4-6, 71,8% uczniów klas 7-8 i 64% uczniów szkół ponadpodstawowych zaznaczyło, że nigdy dotąd nie spożywało alkoholu.

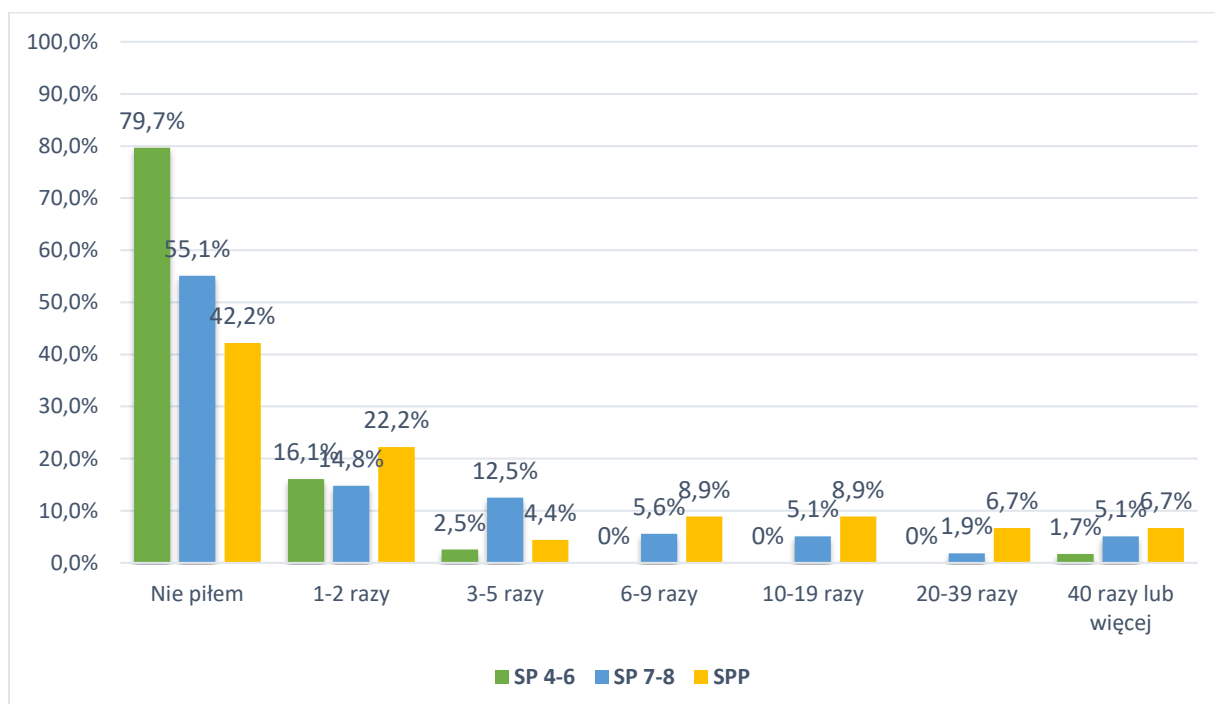
¹³ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Wykres 26. Jak często zdarza Ci się spożywać alkohol?

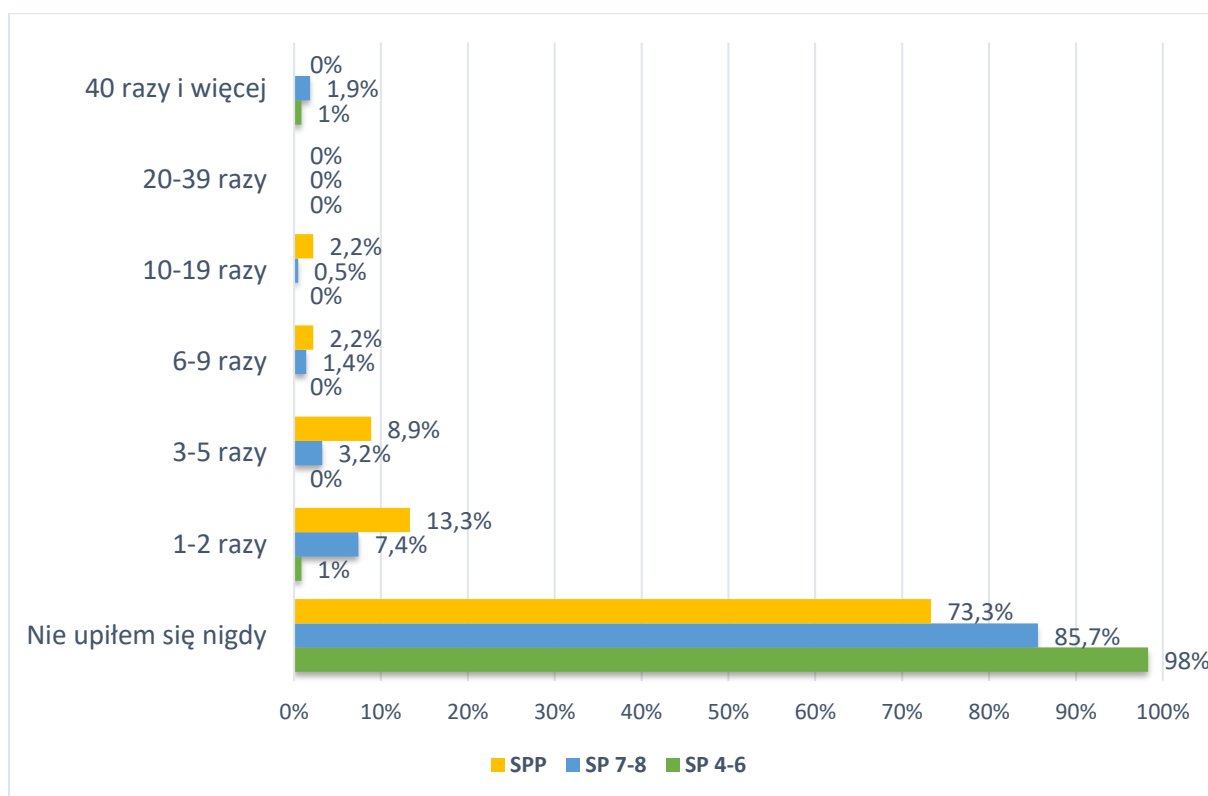
Jeżeli chodzi o to, ile razy młodzi ludzie pili już alkohol, to uczniowie najczęściej, że dotąd spożywali go 1 lub 2 razy w życiu: SP 4-6- 16,1%, SP 7-8 – 14,8%, SPP- 22,2%. Jednakże budzi niepokój, iż niektórzy badani, w szczególności ci najstarsi, zaznaczali, że do tej pory pili już alkohol wiele razy, a nawet kilkanaście, czy kilkadziesiąt razy. Wraz z wiekiem wzrasta zatem również częstotliwość spożywania alkoholu przez młodzież w Gminie Strzelce Opolskie.

Wykres 27. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się PIĆ jakiś alkohol, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy

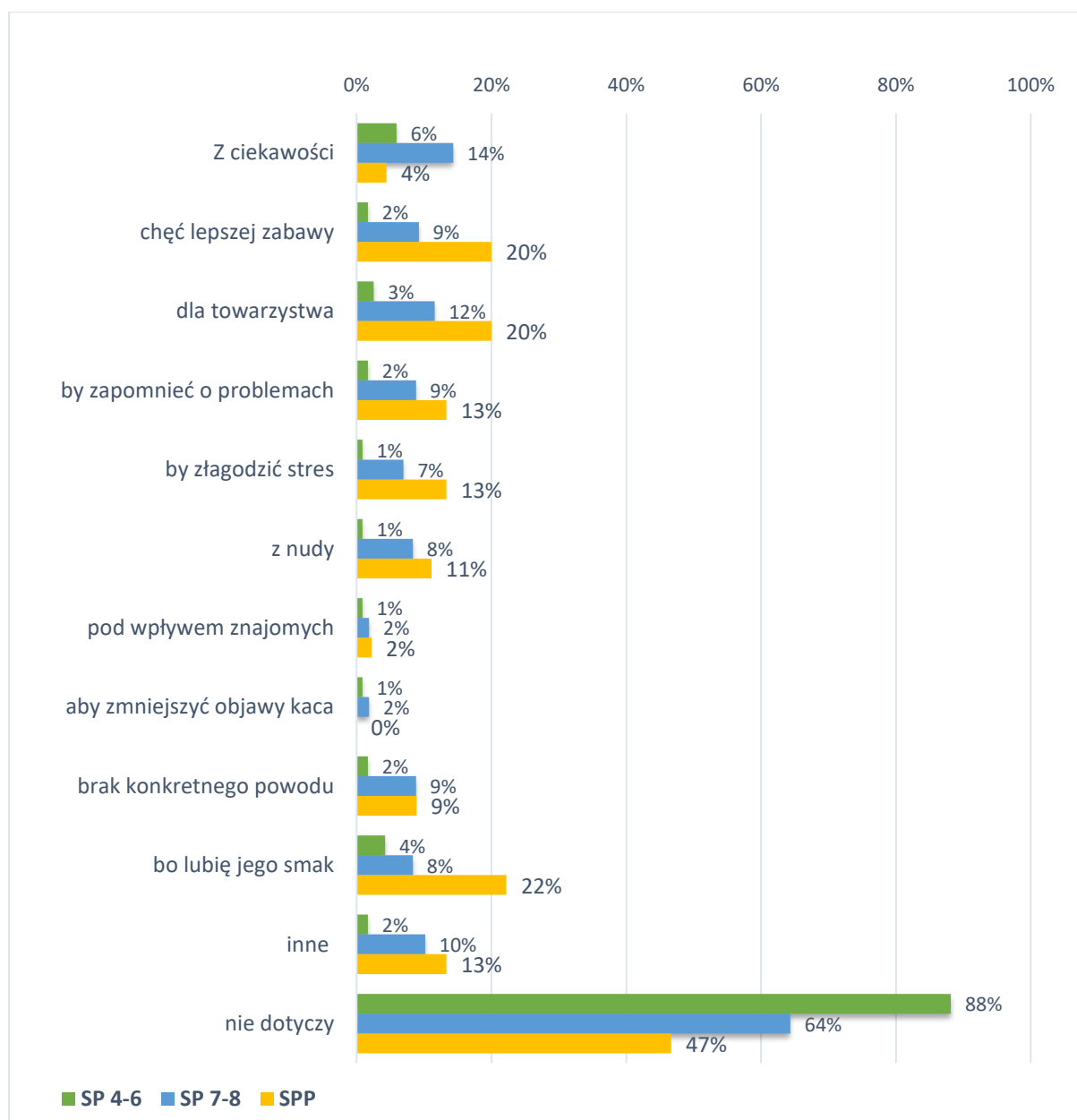
Co więcej, 2% uczniów klas 4-6 oraz 14,3% uczniów klas 7-8, a także 26,7% uczniów ze szkół ponadpodstawowych przyznało, że nie tylko pili już alkohol, ale także wprowadzili się nim w stan upojenia, z czego 1% młodszych, 7,4% starszych i 13,3% najstarszych badanych upiło się dotąd 1-2 razy. Poza tym, badani wskazywali, że w stan upojenia wprowadzili się już kilka, a nawet kilkanaście razy w życiu. Szczegółowy rozkład deklaracji przedstawia poniższy wykres.

Wykres 28. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się UPIĆ napojem alkoholowym, tzn. piwem, winem lub wódką?

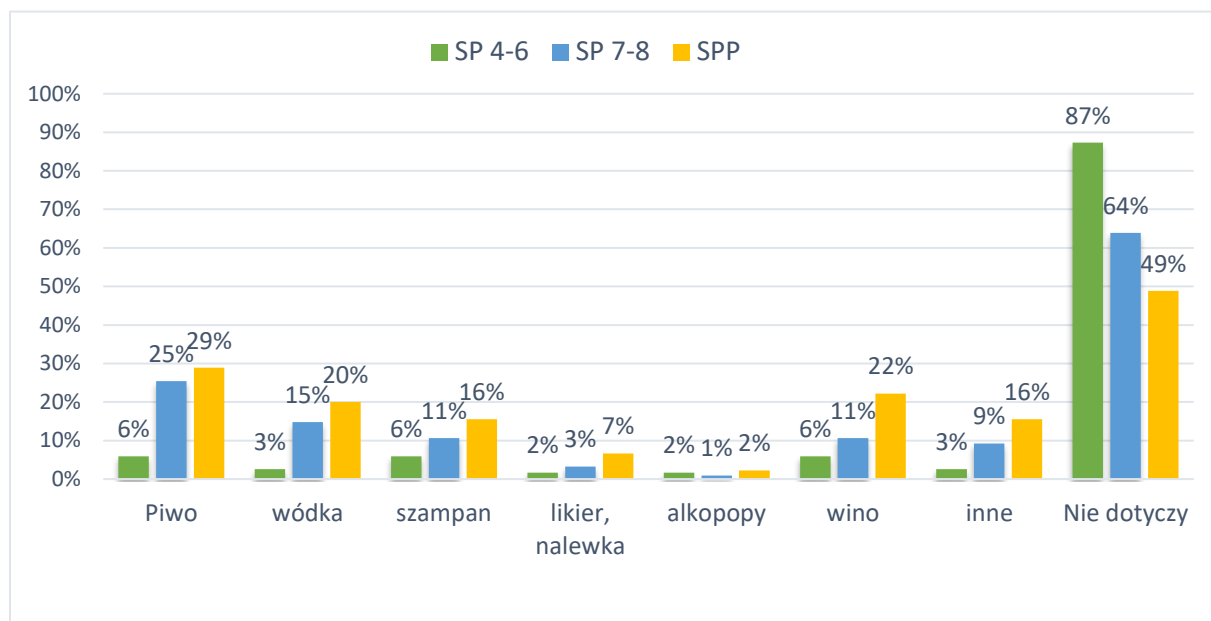
Oprócz częstotliwości spożywania alkoholu oraz wieku inicjacji alkoholowej ważne jest także to, z jakich powodów młodzi ludzie sięgają po alkohol. Jeżeli chodzi o **najmłodszych uczniów, którzy mają za sobą inicjację alkoholową wśród przyczyn picia alkoholu wskazywali najczęściej ciekawość (SP 4-6: 6%), z kolei starsi uczniowie szkół podstawowych zaznaczali najczęściej, że sięgają po alkohol z ciekawości (SP 7-8: 14%) oraz dla towarzystwa (SP 7-8: 12%). Natomiast uczniowie szkół ponadpodstawowych deklarowali najczęściej, że piją alkohol, ponieważ: lubią jego smak (SPP- 22%) dla towarzystwa (SPP- 20%) oraz z chęci lepszej zabawy (SPP: 20%). Szczegółowy rozkład deklaracji przedstawia poniższy wykres.**

Wykres 29. Z jakiego powodu sięgasz po alkohol (pytanie wielokrotnego wyboru)?

Następnie zapytano uczniów o rodzaj wypijanego alkoholu. Uczniowie generalnie **najczęściej sięgają po piwo** (SP 4-6- 6%, SP 7-8 – 25%, SPP- 29%). Badani z klas 4-6 również często piją szampana (SP 4-6- 6%, SP 7-8 – 11%, SPP- 16%). Natomiast młodzież z klas 7-8 oraz ze szkół ponadpodstawowych tylko nieco rzadziej wybiera **wódkę** (SP 4-6- 3%, SP 7-8 – 15%, SPP- 20%), czy też **wino** (SP 4-6- 6%, SP 7-8 – 11%, SPP- 22%).

Wykres 30. Rodzaj spożywanego alkoholu (pytanie wielokrotnego wyboru).

Wczesna inicjacja alkoholowa w gronie rówieśników czy w środowisku rodzinnym, gdzie rodzice dodatkowo dają przyzwolenie na próbowanie/picie alkoholu przez swoje dzieci, zwiększa ryzyko pojawienia się u nich w przyszłości potencjalnych problemów związanych ze spożywaniem alkoholu. Ponadto, takie przyzwalające postawy rodziców oraz wczesna intoksykacja alkoholowa są jednymi z wielu czynników zwiększających ryzyko pojawienia się zachowań problemowych u adolescenta. Dodajmy, że Polska uważana jest za kraj, w którym dominuje duże przyzwolenie dla intoksykacji alkoholowej, a sama konsumpcja alkoholu jest na porządku dziennym¹⁴.

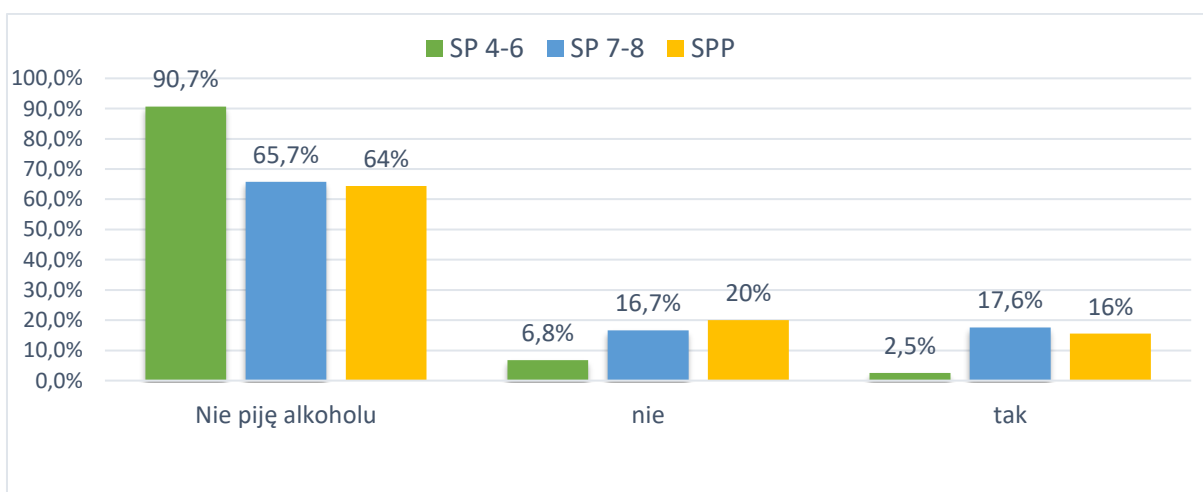
Jak wynika z deklaracji uczniów, ich rodzice często nie wiedzą, że mają już za sobą inicjację alkoholową (SP 4-6- 6,8%, SP 7-8 – 16,7%, SPP- 20%). Jednakże, 2,5% uczniów klas 4-6, 17,6% uczniów klas 7-8 oraz 16% uczniów szkół ponadpodstawowych

¹⁴ D. Dolata, *Picie kontrolowane – propozycja strategii pomocowych dla młodych dorosłych*, „Kultura-Społeczeństwo- Edukacja Nr 2 (6) 2014, Poznań 2004.

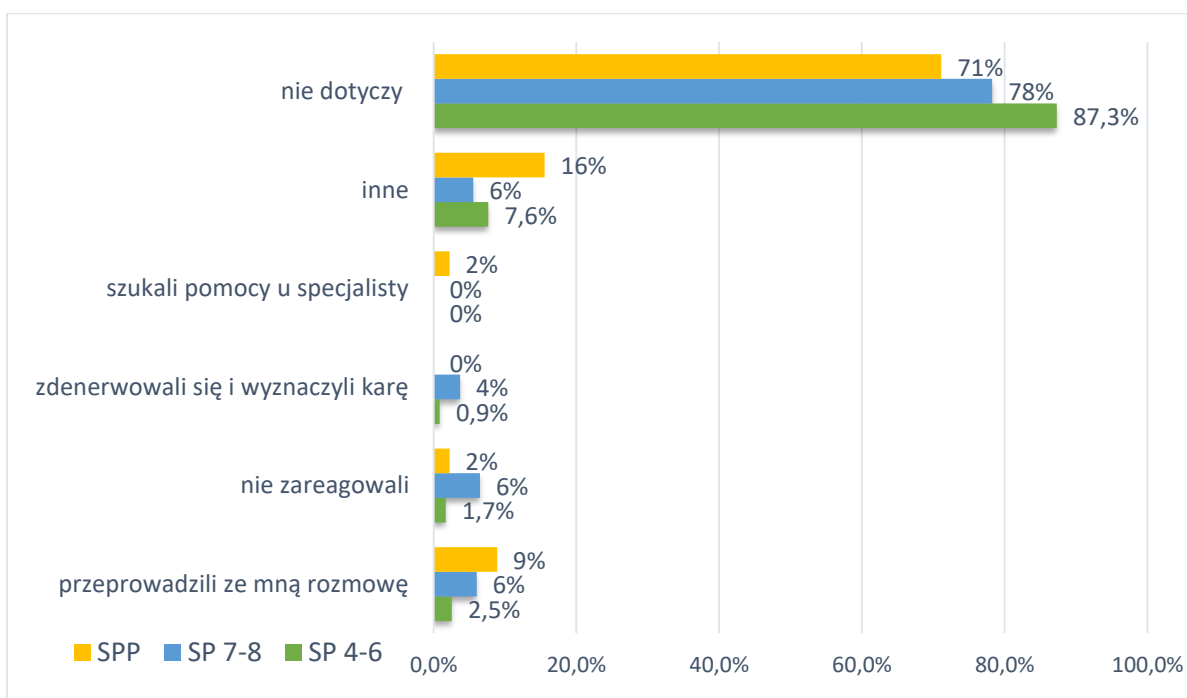
zaznaczyło, że ich rodzice wiedzą, że spożywali już alkohol. Pozostali wskazali, że te pytanie ich nie dotyczy: SP 4-6- 90,7%, SP 7-8 – 65,7%, SPP- 64%.

Następnie zapytano badanych, jak ich rodzice zareagowali na informację, że spożywali już alkohol. Jak wynika z deklaracji uczniów, ich rodzice najczęściej przeprowadzili z nimi rozmowę (SP 4-6- 2,5%, SP 7-8- 6%, SPP- 9%). Niewielki odsetek rodziców zdenerwował się i wyznaczył swoim dzieciom karę (SP 4-6- 0,9%, SP 7-8- 4%) oraz szukał pomocy u specjalisty (SPP- 2%). Ankietowani zaznaczali również, że ich rodzice w ogóle nie zareagowali na informację, że spożywali alkohol (SP 4-6- 1,7%, SP 7-8- 6%, SPP- 2%).

Wykres 31. Czy Twoi rodzice / opiekunowie wiedzą, że pijeś / pijesz alkohol?

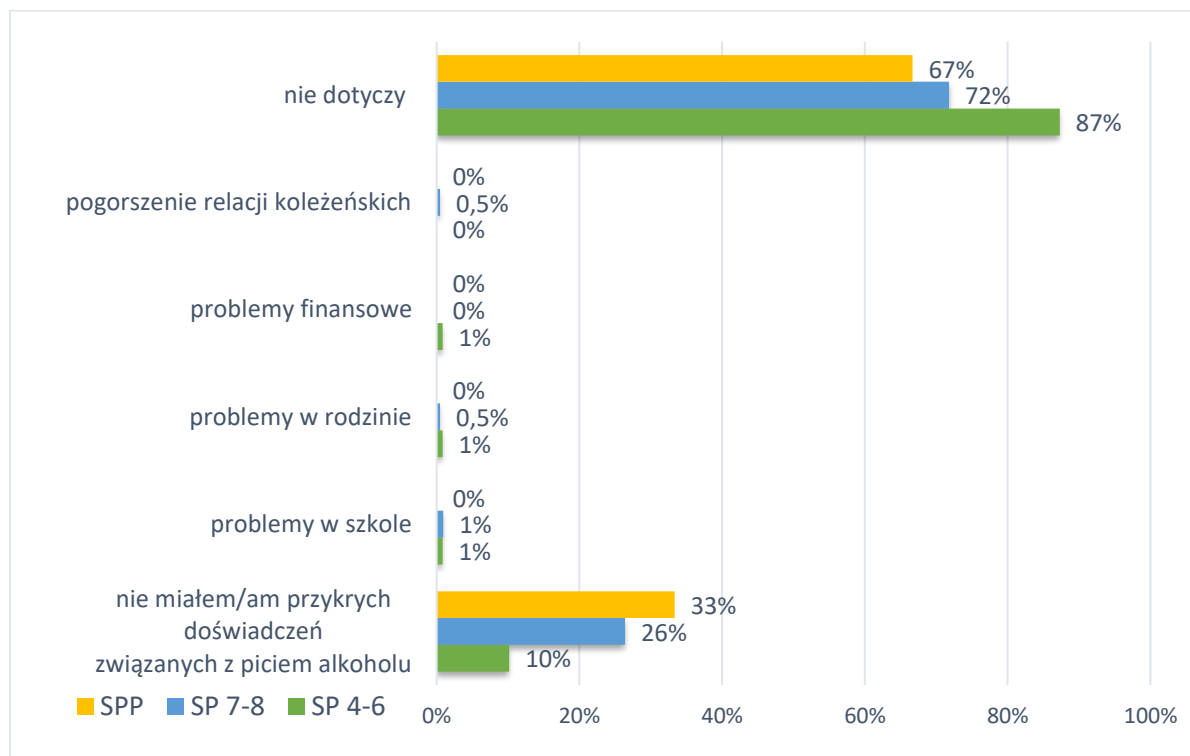

Wykres 32. Jak Twoi rodzice zareagowali na spożywanie przez Ciebie alkoholu?

Następnie zapytaliśmy uczniów, jakie były konsekwencje spożywania przez nich alkoholu. Badani zaznaczali w większości, że nie mieli przykrych doświadczeń związanych z piciem alkoholu (SP 4-6- 10%, SP 7-8- 26%, SPP- 33%). Aczkolwiek uczniowie ze szkół podstawowych w niewielkich odsetkach wskazywali na problemy w szkole (SP 4-6- 1%, SP 7-8- %), problemy w rodzinie (SP 4-6- 1%, SP 7-8- 0,5%), problemy finansowe (SP 4-6- 1%) oraz pogorszenie relacji koleżeńskich (SP 7-8- 0,5%).

Wykres 33. Jakie były konsekwencje picia alkoholu?

Wyniki zamieszczone w tabelach na następnej stronie wskazują, że badani w większości mają świadomość tego, że każdy może uzależnić się od alkoholu (SP 4-6- 64,4%, SP 7-8- 64%, SPP- 55,7%) oraz że piwo to także alkohol (SP 4-6- 72%, SP 7-8- 63%, SPP- 53%). Należy jednak zauważyć, że spory odsetek badanych zaznaczył, że nie posiada wiedzy w powyższych kwestiach. Poza tym, niektórzy badani wskazali, że w ich miejscowości są miejsca, gdzie osoba niepełnoletnia może kupić alkohol bez problemu (SP 4-6- 9%, SP 7-8- 22,7%, SPP- 31%).

Tabela 6. Przekonania dotyczące alkoholu klasy 4-6.

<i>Problem</i>	<i>Nie mam zdania</i>	<i>Nie zgadzam się</i>	<i>Zgadzam się</i>
Każdy może uzależnić się od alkoholu.	25,4%	10,2%	64,4%
Piwo to nie alkohol.	14%	72%	14%
W mojej miejscowości są miejsca, gdzie osoba niepełnoletnia może kupić alkohol bez problemu.	44%	47%	9%

Tabela 7. Przekonania dotyczące alkoholu klasy 7-8.

<i>Problem</i>	<i>Nie mam zdania</i>	<i>Nie zgadzam się</i>	<i>Zgadzam się</i>
Każdy może uzależnić się od alkoholu.	25%	11%	64%
Piwo to nie alkohol.	26%	63%	11%
W mojej miejscowości są miejsca, gdzie osoba niepełnoletnia może kupić alkohol bez problemu.	48,6%	28,7%	22,7%

Tabela 8. Przekonania dotyczące alkoholu SPP.

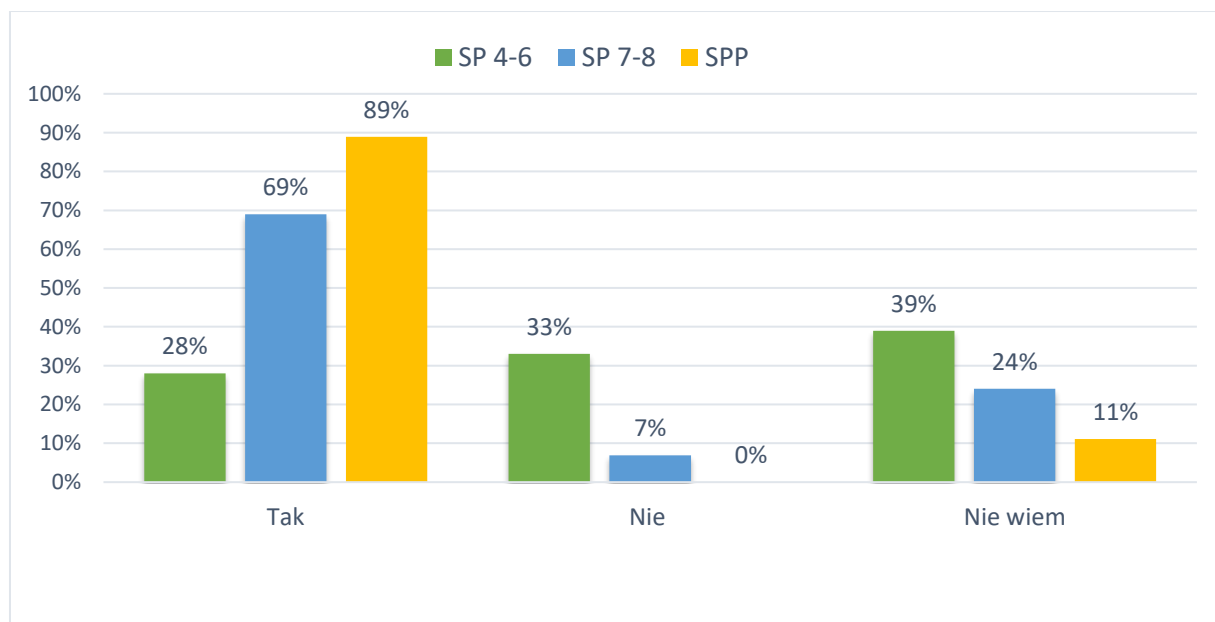
<i>Problem</i>	<i>Nie mam zdania</i>	<i>Nie zgadzam się</i>	<i>Zgadzam się</i>
Każdy może uzależnić się od alkoholu.	28,9%	15,7%	55,7%
Piwo to nie alkohol.	29%	53%	18%
W mojej miejscowości są miejsca, gdzie osoba niepełnoletnia może kupić alkohol bez problemu.	53%	16%	31%

Substancje uzależniające: Papierosy

Mimo słabnącej popularności papierosy w naszym społeczeństwie są wciąż atrakcyjną używką dla młodzieży. Zapytano więc uczniów czy ich rówieśnicy palą papierosy oraz czy sami próbowali już papierosów.

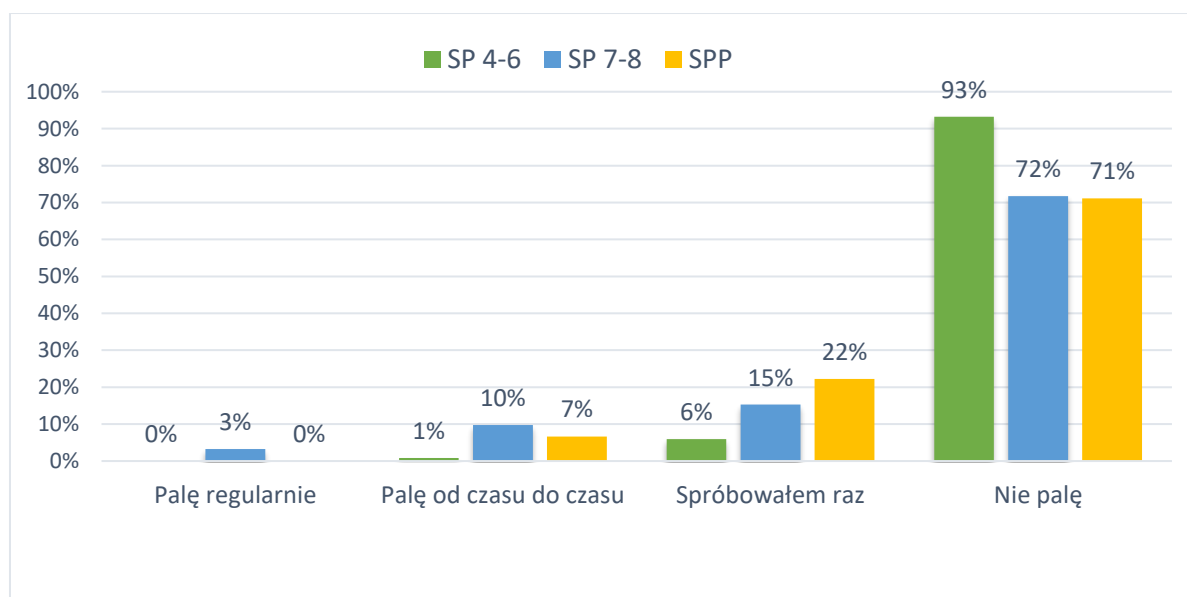
Znaczny odsetek uczniów wskazał, że ich rówieśnicy palą papierosy- SP 4-6- 28%, SP 7-8- 69%, SPP- 89%. Jednakże 39% młodszych i 24% starszych uczniów ze szkół podstawowych oraz 11% uczniów ze szkół ponadpodstawowych zaznaczyło, że nie wie czy osoby w ich wieku palą papierosy. Pozostałe 33% uczniów klas 4-6 oraz 7% uczniów klas 7-8 odpowiedziało, że ich rówieśnicy nie palą papierosów. Wraz z wiekiem wzrasta więc odsetek młodzieży, która pali papierosy.

Wykres 34. Czy osoby w Twoim wieku palą papierosy?

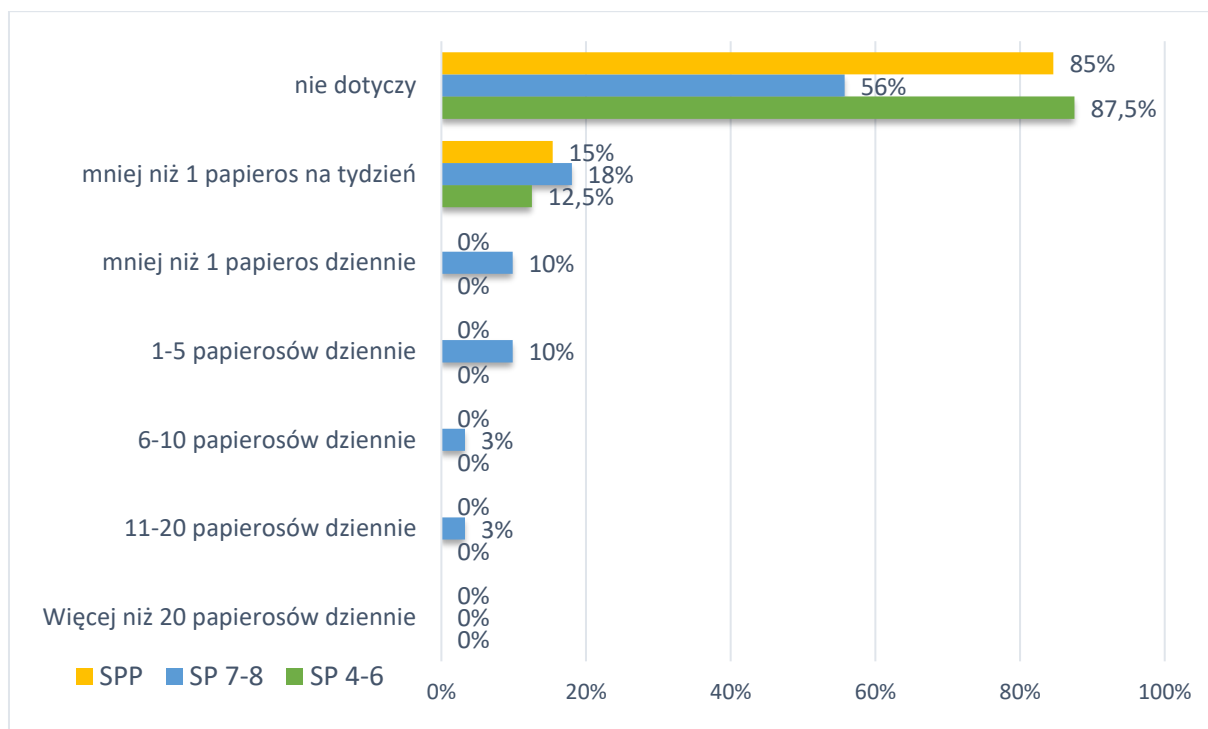

Następnie zapytano ankietowanych o to, czy sami palą papierosy. **Inicjację nikotynową ma za sobą 7% uczniów klas 4-6, z czego 6% spróbowało papierosa tylko raz, a 1% pali papierosy od czasu do czasu.** Jeżeli chodzi o starszych uczniów ze szkół podstawowych, to **inicjację nikotynową ma za sobą 28%, z czego 3% pali papierosy regularnie, 15% spróbowało papierosa tylko raz, a 10% pali papierosy od czasu do czasu.** Natomiast w przypadku uczniów ze szkół ponadpodstawowych, to **inicjację nikotynową ma za sobą 29%, z czego 22% spróbowało papierosa tylko raz, a 7% pali papierosy od czasu do czasu.** Kolejno, ci badani, którzy palą papierosy odpowiadali zazwyczaj, że nie palą znacznych ilości- 12,5% uczniów klas 4-6, 18% uczniów klas 7-8 i 15% uczniów SPP wskazało, że pali mniej niż jednego papierosa tygodniowo. Natomiast 10% uczniów klas 7-8 pali mniej niż 1 papierosa dziennie. Niepokojące są jednak deklaracje niektórych uczniów klas 7-8: 10% z nich pali od 1 do 5 papierosów dziennie, 3% z nich pali od 6 do 10 papierosów dziennie i tyle samo- 3% wypala od 11 do nawet 20 papierosów dziennie.

Wykres 35. Czy palisz papierosy?

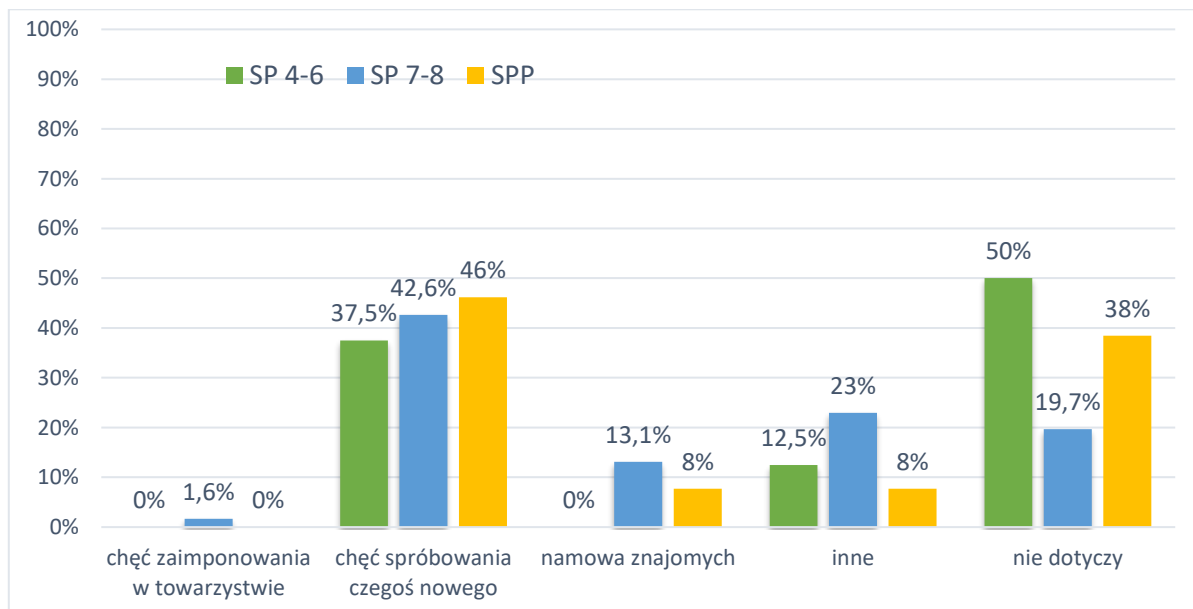

Wykres 36. Jak często palił(a)ś papierosa w ciągu OSTATNICH 30 DNI?

Najczęściej wskazywanymi powodami **palenia papierosów przez uczniów, którzy mają za sobą inicjację nikotynową** była **chęć spróbowania czegoś nowego: SP 4-6- 37,5%, SP 7-8- 42,6%, SPP- 46%**. Szczegółowy rozkład deklaracji przedstawia poniższy wykres.

Wykres 37. Co skłoniło Cię do palenia papierosów?

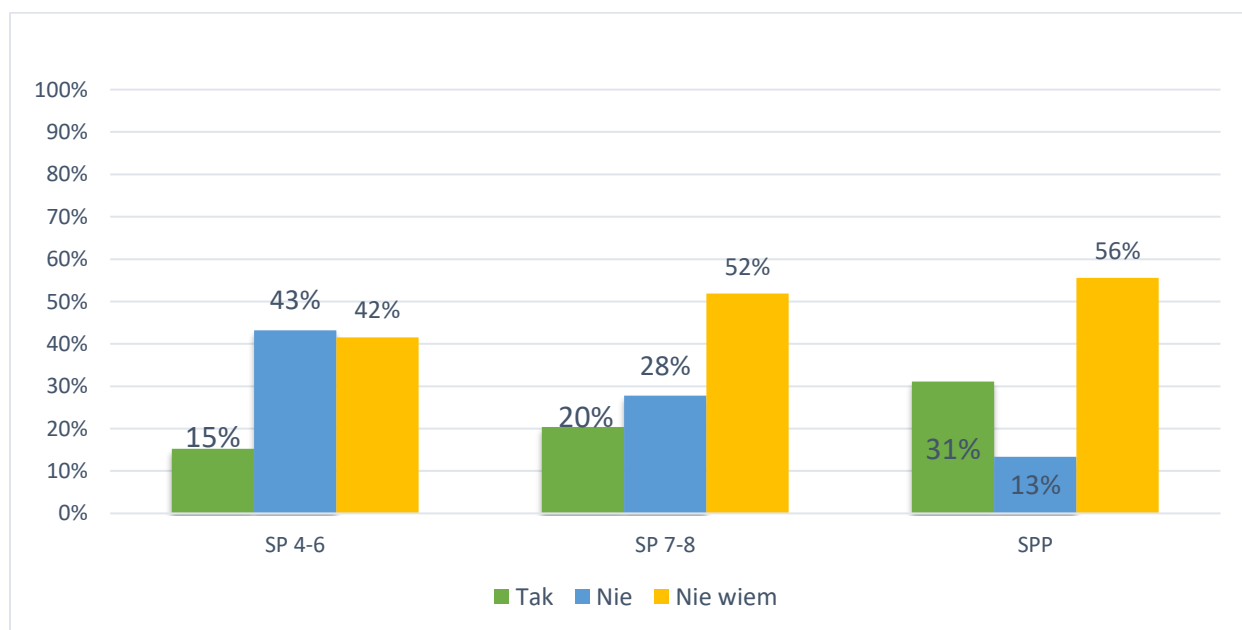

Substancje psychoaktywne: Narkotyki i dopalacze

Wyniki badania ESPAD wskazują na znacznie niższy poziom rozpowszechnienia używania wśród polskiej młodzieży substancji nielegalnych (narkotyki, dopalacze), niż legalnych, zwłaszcza alkoholu i tytoniu. Większość badanych nigdy po substancje nielegalne nie sięgała. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 21,4% młodszych uczniów i 37,0% starszych uczniów. Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych wśród uczniów gimnazjów jest amfetamina (4,2%), a wśród uczniów szkół wyższego poziomu – ecstasy (5,1%). Aktualne, okazjonalne używania substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy, także stawia marihuanę lub haszysz przetwory konopi na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia. W klasach trzecich gimnazjów używa tych środków ponad 16,7% uczniów, w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych – 29,6%.

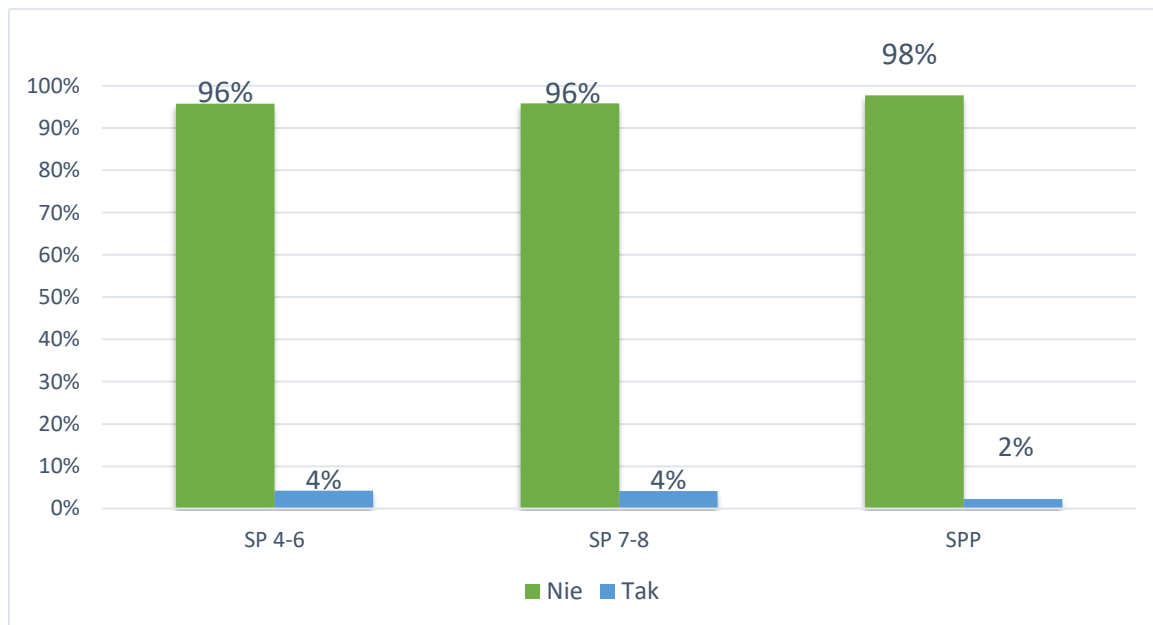
Wyniki badań wskazują, że niektórzy uczniowie mogą przejawiać problemy związane z przyjmowaniem narkotyków- 15% uczniów klas 4-6, 20% uczniów klas 7-8 wskazuje oraz 31% uczniów szkół ponadpodstawowych wskazuje, że ich rówieśnicy mają kontakt z narkotykami albo z dopalaczami.

Wykres 38. Czy osoby w Twoim wieku mają kontakt z narkotykami albo dopalaczami?

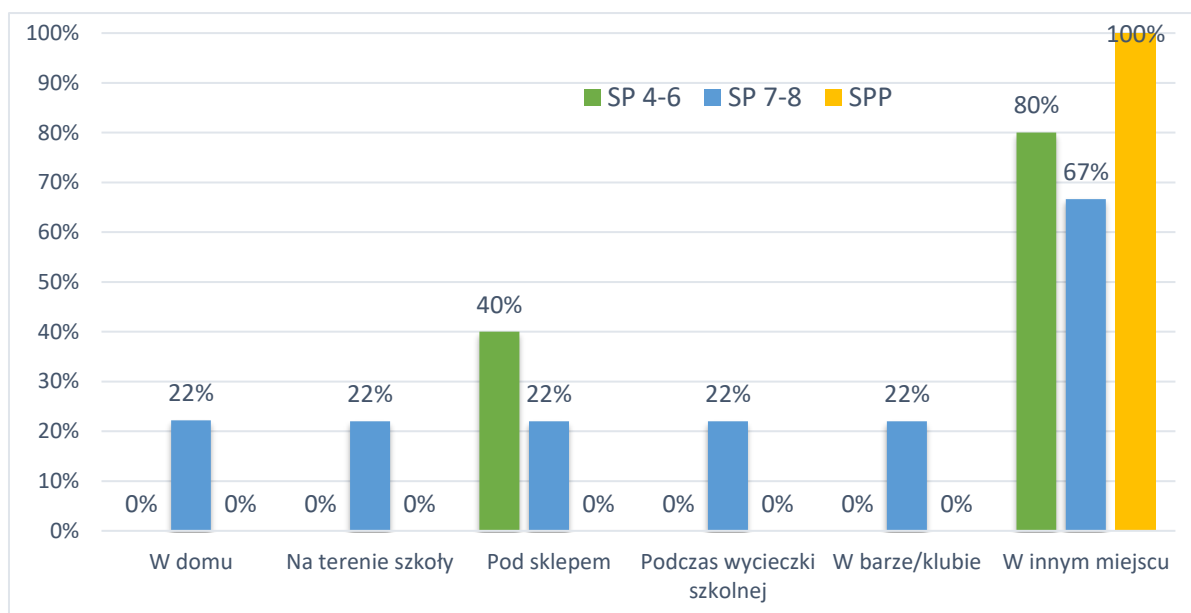
Ponadto, 4% uczniów klas 4-6, 4% uczniów klas 7-8 szkół podstawowych, a także 2% uczniów szkół ponadpodstawowych przyznało, że sami próbowali już narkotyków lub dopalaczy.

Wykres 39. Czy kiedykolwiek próbowałeś narkotyków lub dopalaczy?

Uczniowie zostali również poproszeni o określenie, w jakich okolicznościach zażywali owe substancje psychoaktywne. Badani, którzy mają za sobą inicjację narkotykową odpowiedzieli, najczęściej, że narkotyki lub dopalacze zażywali w innym miejscu niż wymienione w ankiecie: SP 4-6- 80%, SP 7-8- 67%, SPP- 100%. Poza tym, 40% uczniów klas 4-6 i 22% uczniów klas 7-8 próbowało owych substancji pod sklepem. Starsi uczniowie ze szkół podstawowych wskazywali również na inne miejsca, takie jak: dom, teren szkoły, wycieczkę szkolną oraz bar/ klub.

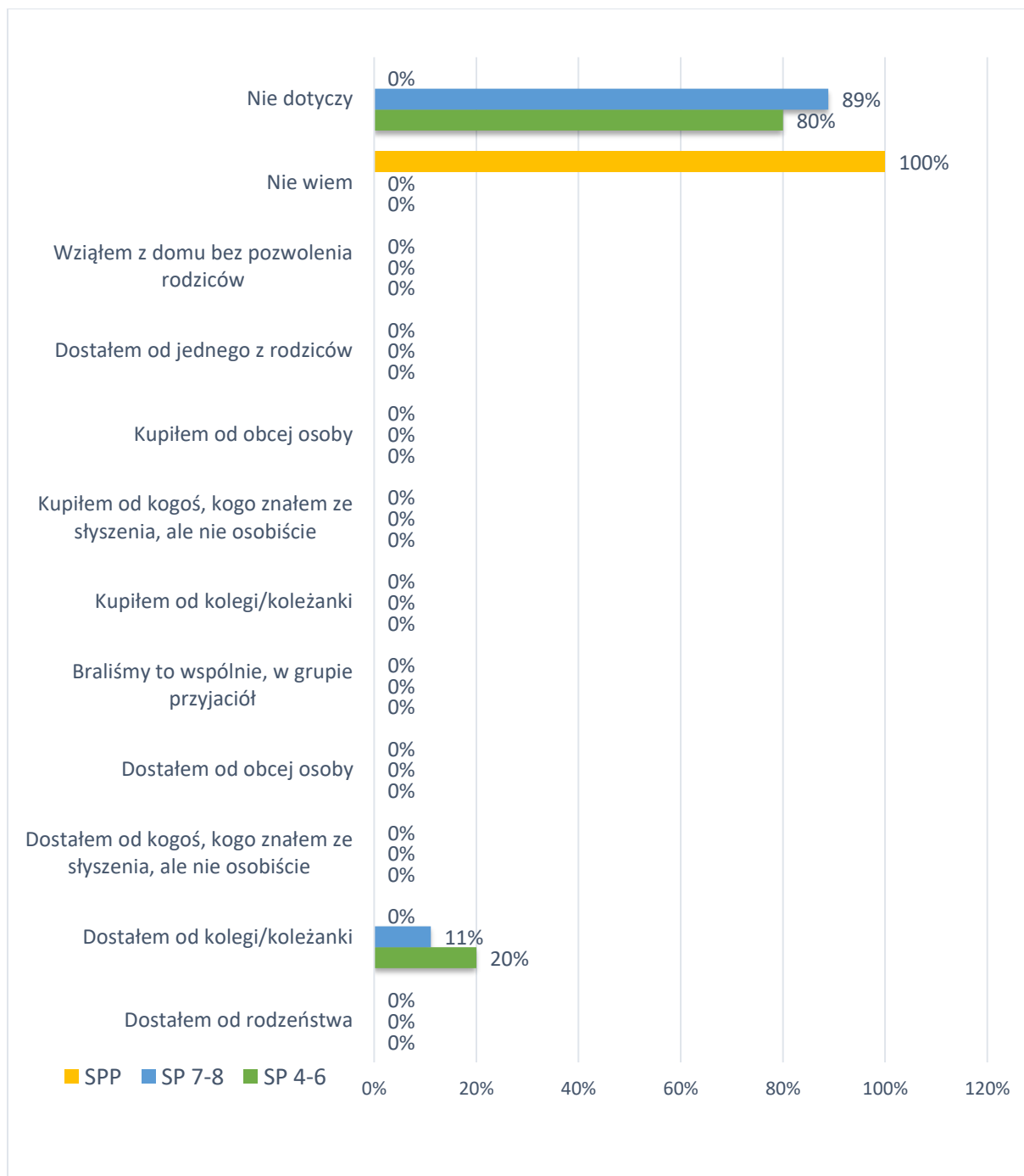
Wykres 40. Gdzie zdarzyło Ci się zażywać narkotyków lub dopalaczy¹⁵?

¹⁵ Odsetki dotyczą uczniów, którzy mają za sobą inicjację narkotykową.

Jeżeli chodzi o źródło pozyskiwania substancji psychoaktywnych, to uczniowie ze szkół podstawowych odpowiedzieli, że dostali owe środki od kolegi/ koleżanki: SP 4-6- 20%, SP 7-8- 11%. Natomiast uczniowie ze szkół ponadpodstawowych zaznaczyli, że nie wiedzą skąd wzięli narkotyki/dopalacze, które zażywali: SPP- 100%.

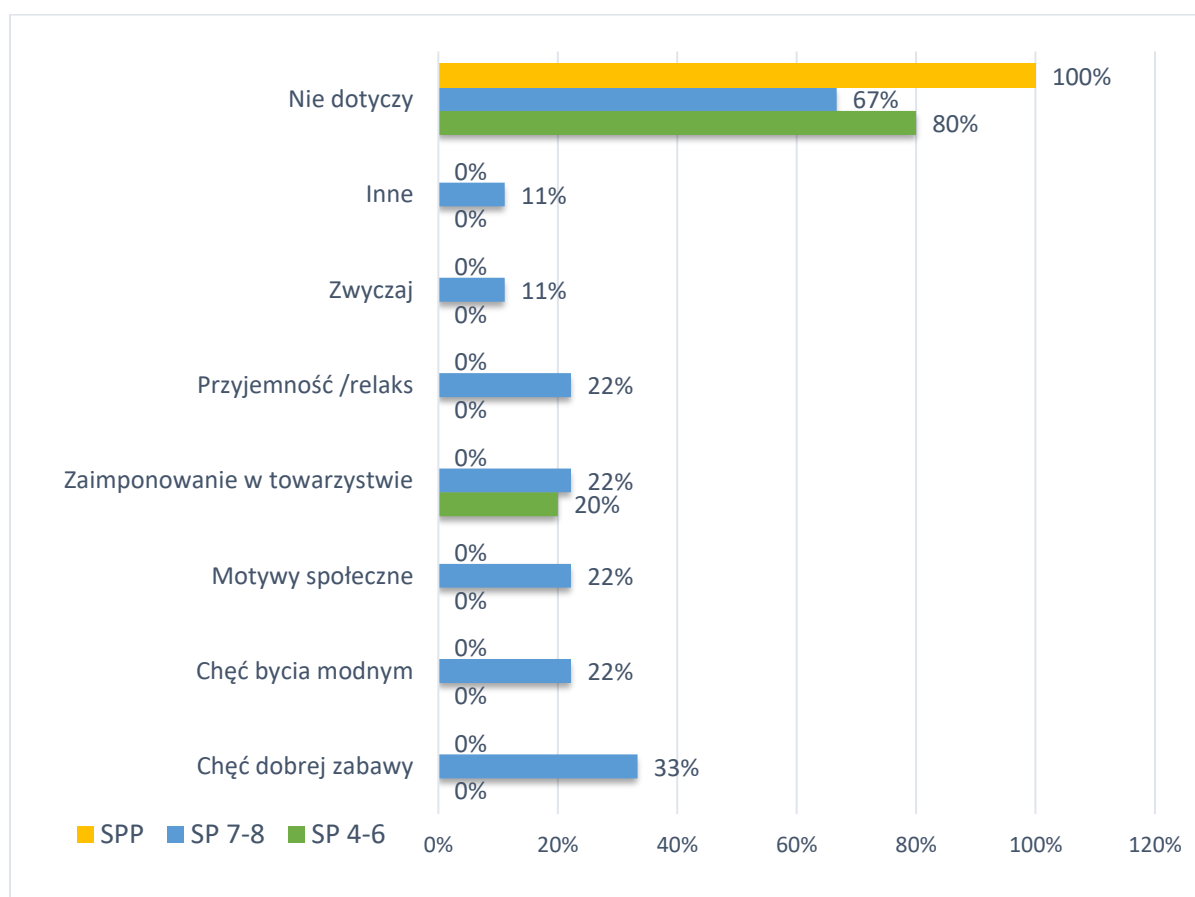
Wykres 41. Skąd wzięłeś tę substancję?

Jednym z wielu czynników sprzyjających sięganiu po substancje psychoaktywne jest styl życia zorientowany na zabawę, skoncentrowany na terażniejszości oraz płytkość i instrumentalny charakter więzi. Okazjonalne sięganie po substancje psychoaktywne (zwłaszcza alkohol) jest związane ze specyfiką wieku dorastania, głównie z zaspokajaniem ważnych potrzeb rozwojowych młodzieży- pokazaniu się otoczeniu w roli osoby dorosłej i niezależnej od autorytetu dorosłych, integracji z rówieśnikami. Większość nastolatków, mimo dużej presji zewnętrznej prezentuje zachowania normatywne.

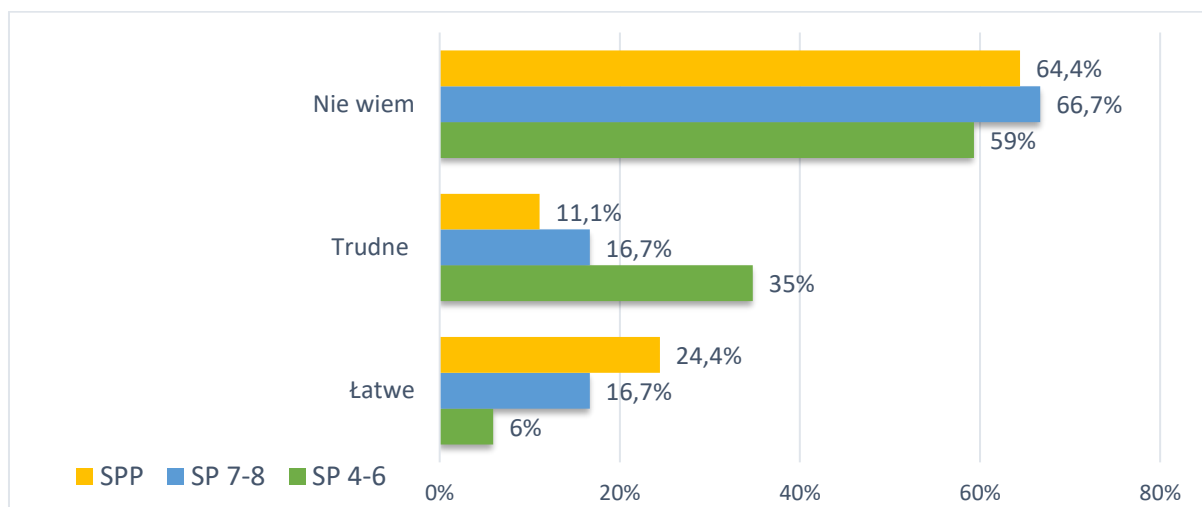
Wśród przyczyn zażywania narkotyków/dopalaczy uczniowie klas 4-8 wskazali na chęć zaimponowania w towarzystwie. Z kolei uczniowie klas 7-8 wymieniali najczęściej chęć dobrej zabawy, aczkolwiek wskazywali oni również inne powody sięgania po substancje psychoaktywne. Szczegółowy rozkład deklaracji przedstawia poniższy wykres.

Wykres 42. Co skłoniło Cię do zażywania dopalaczy/narkotyków?

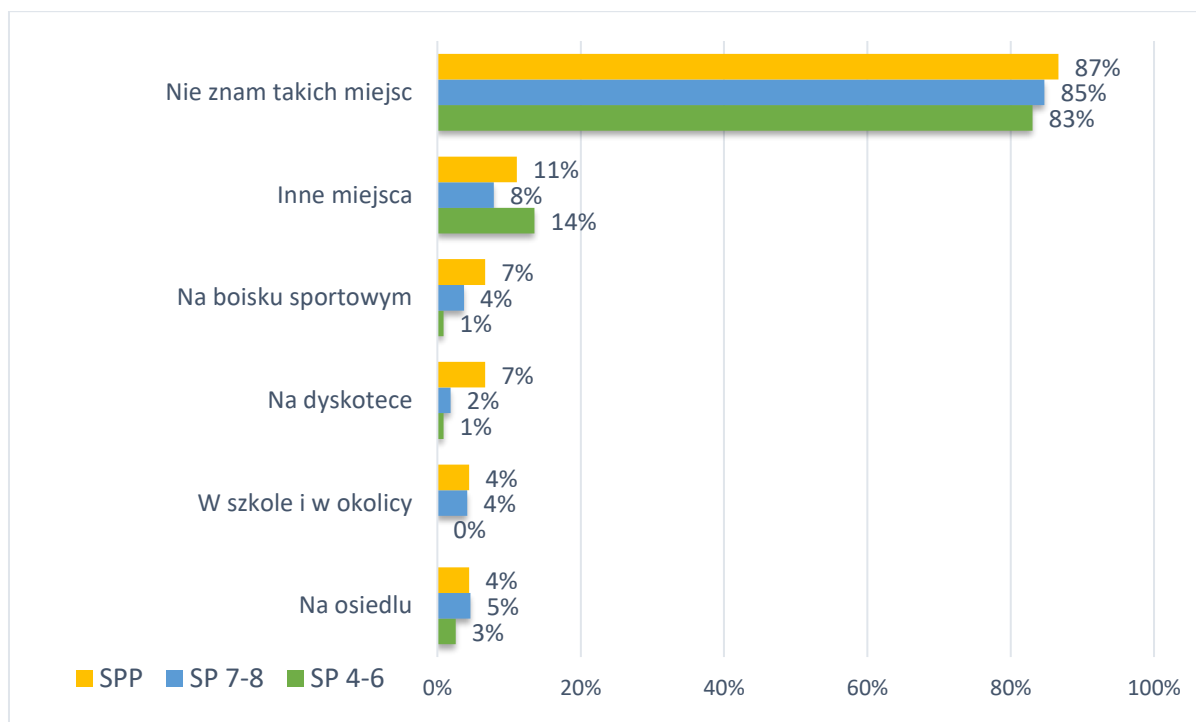
Następnie uczniowie zostali poproszeni o ocenę dostępności narkotyków/dopalaczy w ich lokalnym środowisku. Badani w większości nie wiedzą, czy pozyskanie owych środków psychoaktywnych byłoby w ich otoczeniu łatwe, czy też trudne: SP 4-6- 59%, SP 7-8- 66,7%, SPP- 64,4%. Jednakże, 6% uczniów klas 4-6, 16,7% uczniów klas 7-8 i 24,4% uczniów ze szkół ponadpodstawowych zaznaczyło, że byłoby to łatwe. Pozostali ankietowani odpowiedzieli, że pozyskanie narkotyków/ dopalaczy w ich środowisku lokalnym byłoby trudne: SP 4-6- 35%, SP 7-8- 16,7%, SPP- 11,1%.

Wykres 43. Gdybyś chciał/ła zdobyć narkotyki i/lub dopalacze w Twojej miejscowości to byłoby:

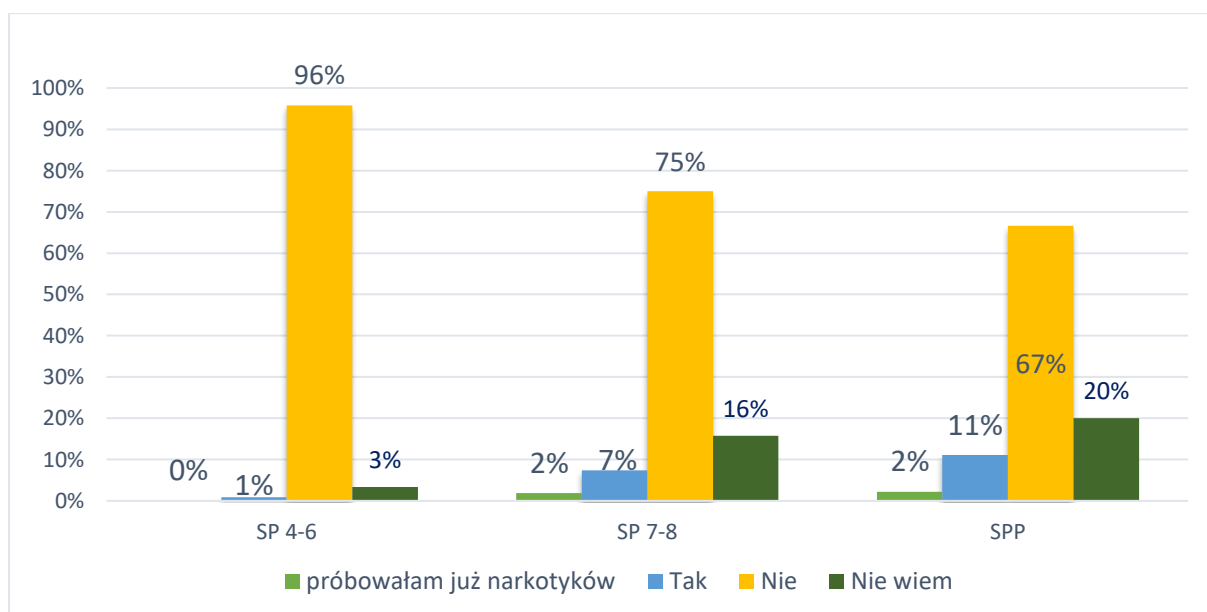
Jeżeli chodzi o źródło pozyskiwania narkotyków i dopalaczy, to uczniowie w większości **nie znają miejsc, w których można je kupić**: SP 4-6 – 83%; SP 7-8 – 85%, SPP- 87%. **Aczkolwiek, niektórzy uczniowie wskazywali, że można je kupić na ich osiedlu** (SP 4-6 – 3%; SP 7-8 – 5%, SPP- 4%), w szkole i w okolicy (SP 7-8 – 4%, SPP- 4%), na dyskoteci (SP 4-6- 1%, SP 7-8 – 2%, SPP- 7%), na boisku sportowym (SP 4-6- 1%, SP 7-8 – 4%, SPP- 7%) oraz w innych miejscach (SP 4-6 – 14%; SP 7-8 – 8%, SPP- 11%).

Wykres 44. Czy znasz miejsca w swojej miejscowości, gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze?

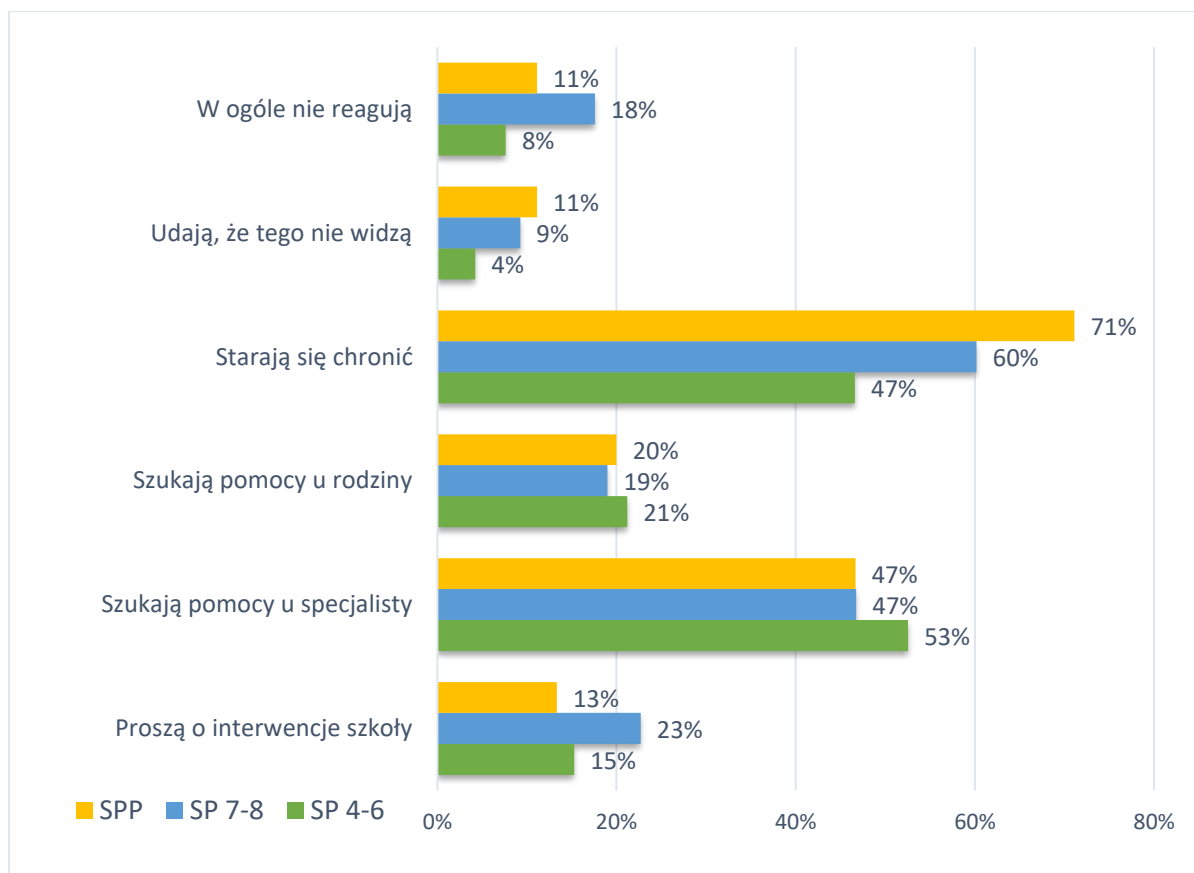
Większość uczniów deklaruje, że nie chcieliby w przyszłości spróbować narkotyków: SP 4-6- 96%, SP 7-8- 75%, SPP- 67%. Jednakże 1% uczniów klas 4-6, 7% uczniów klas 7-8 oraz 11% uczniów szkół ponadpodstawowych przyznało, że chciałoby spróbować owych substancji.

Wykres 45. Chciałbym kiedyś spróbować narkotyku...

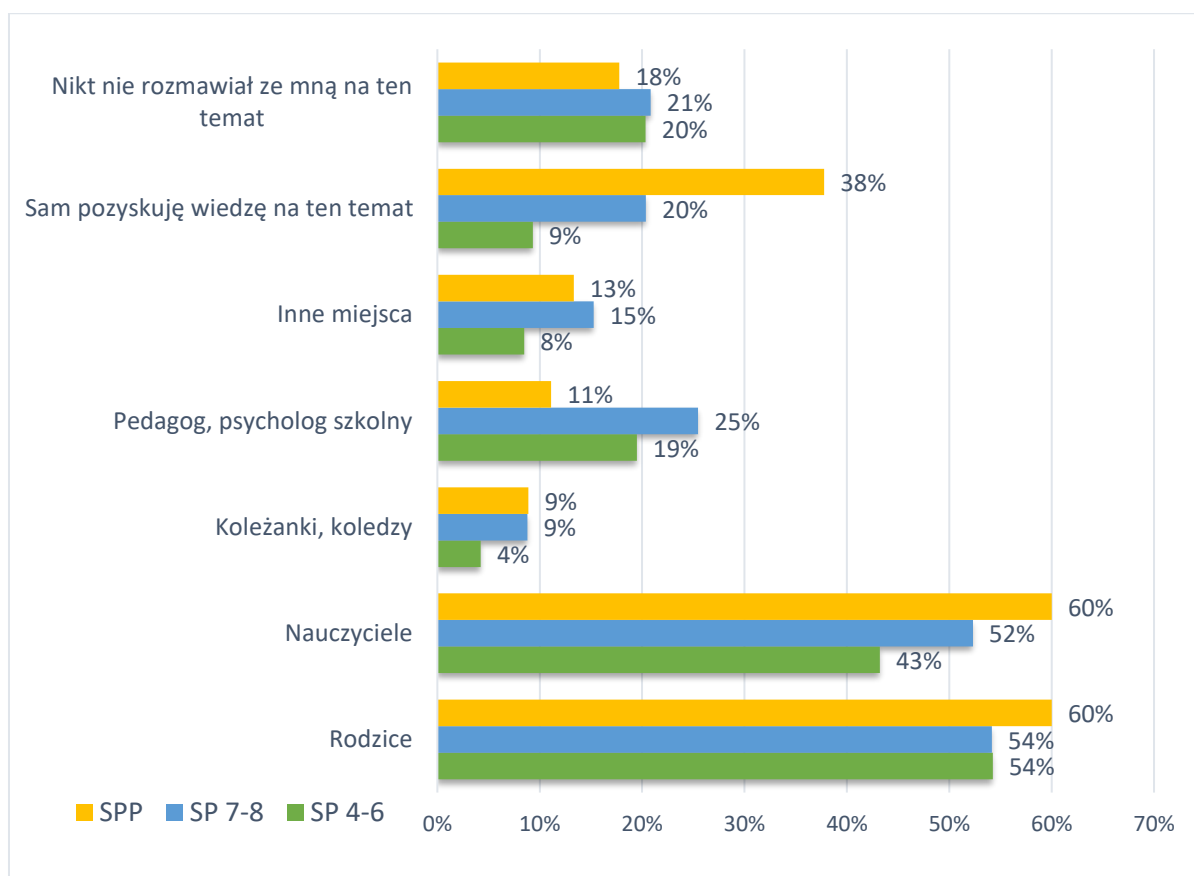
Następnie zapytaliśmy uczniów, jaki jest ich zdaniem stosunek rodziców/opiekunów w związku z zażywaniem przez nieletnich narkotyków/ dopalaczy. Respondenci zaznaczali najczęściej, że rodzice/opiekunowie starają się chronić dzieci przez zażywaniem owych substancji (SP 4-6- 47%, SP 7-8- 60%, SPP- 71%), a także szukają pomocy u specjalistów (SP 4-6- 53%, SP 7-8- 47%, SPP- 47%). Kolejno badani zaznaczali, że rodzice/opiekunowie proszą o interwencję szkoły (SP 4-6- 15%, SP 7-8- 23%, SPP- 13%), czy też szukają pomocy u rodziny (SP 4-6- 21%, SP 7-8- 19%, SPP- 20%). Niepokoi jednak, że niektórzy uczniowie zaznaczyli, że rodzice/opiekunowie udają, że nie widzą, że dzieci zażywają narkotyki (SP 4-6- 4%, SP 7-8- 9%, SPP- 11%), czy też w ogóle na to nie reagują (SP 4-6- 8%, SP 7-8- 18%, SPP- 11%).

Wykres 46. Jaki stosunek według Ciebie mają rodzice/opiekunowie w związku z zażywaniem przez nieletnich narkotyków lub dopalaczy?

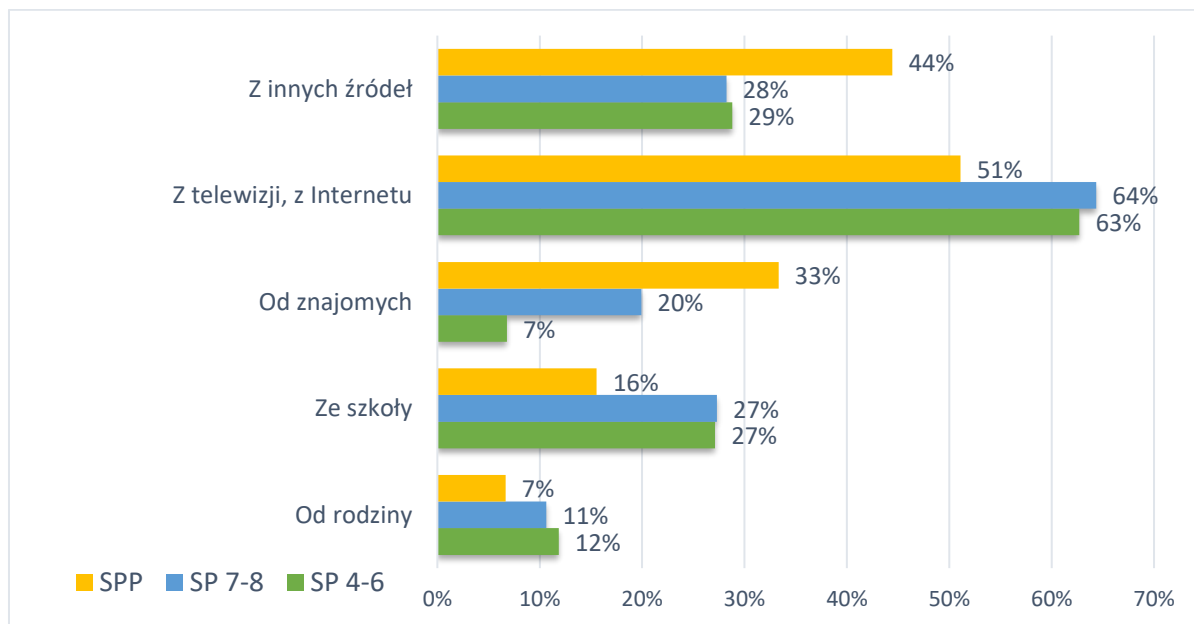
Znaczna część badanych odbyła już z kimś rozmowę na temat działania i szkodliwości środków takich jak alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy. Osobami, z którymi dzieci i młodzież najczęściej podejmują ten temat są rodzice (SP 4-6- 54%, SP 7-8- 54%, SPP- 60%) oraz nauczyciele (SP 4-6- 43%, SP 7-8- 52%, SPP- 60%). Niepokoi jednak, że 20% uczniów klas 4-6, 21% uczniów klas 7-8 oraz 18% uczniów szkół ponadpodstawowych zaznaczyło, że dotąd nikt nie rozmawiał z nimi na temat działania i szkodliwości owych środków.

Wykres 47. Kto rozmawiał z Tobą na temat działania i szkodliwości środków takich jak alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy?

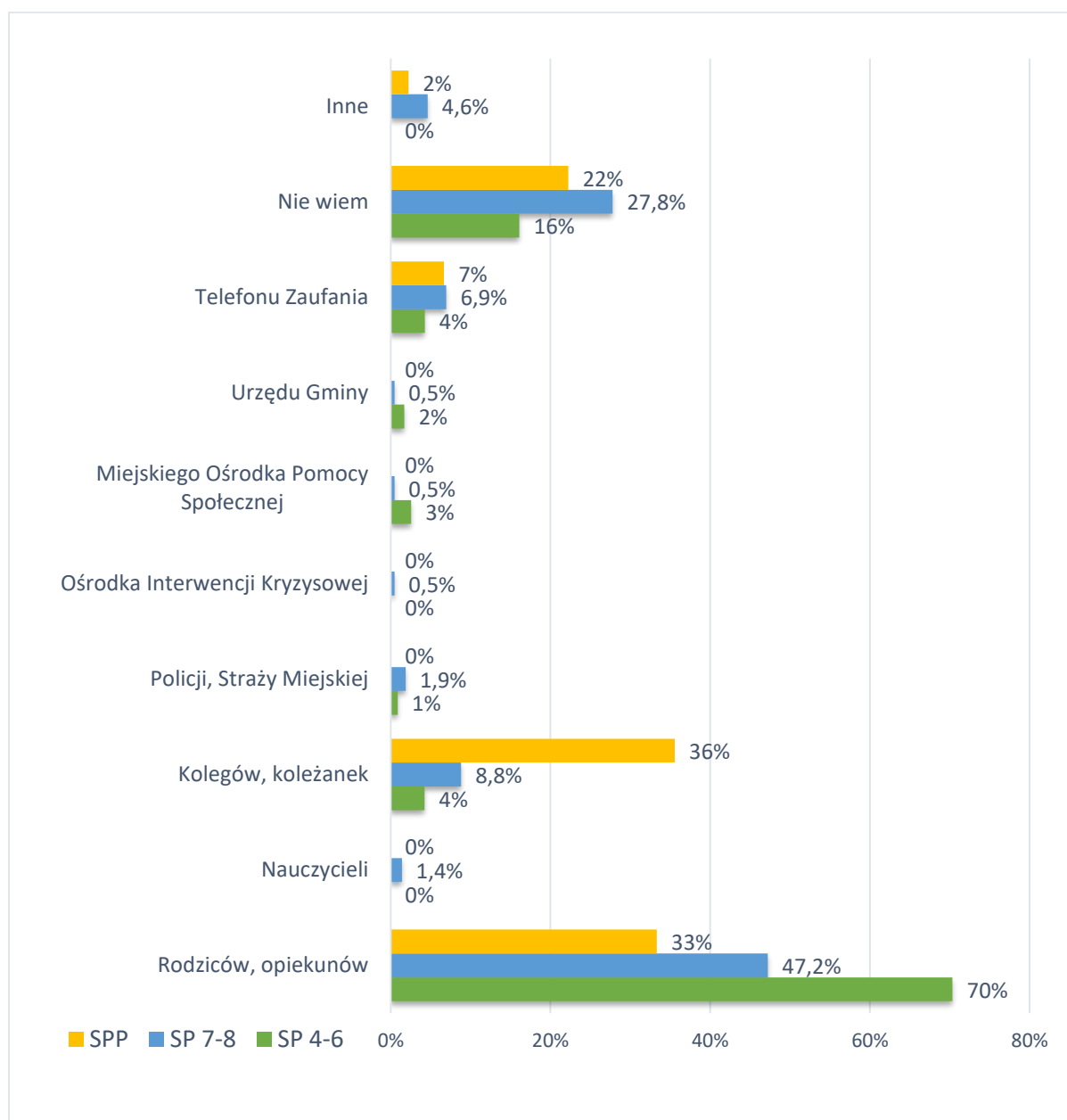
Jak wynika z przeprowadzonych badań, głównym źródłem wiedzy wśród uczniów na temat narkotyków i dopalaczy jest telewizja oraz Internet (SP 4-6- 63%, SP 7-8- 64%, SPP- 51%).

Wykres 48. Skąd czerpiesz wiedzę dotyczącą narkotyków i dopalaczy?

Badani uczniowie ze szkół podstawowych w przypadku problemów związanych z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami zwróciliby się o pomoc do rodziców opiekunów (SP 4-6- 70%, SP 7-8- 47,2%, SPP- 33%). Natomiast uczniowie ze szkół ponadpodstawowych wskazali, że byłoby to koledzy/ koleżanki: SP 4-6- 4%, SP 7-8- 8,8%, SPP- 36%.

Wykres 49. Do kogo zwróciłbyś się o pomoc mając problem związany z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami?

Uzależnienia behawioralne

Dotychczas najwięcej niepokoju, jeżeli chodzi o dzieci, które dorastają i wkraczają w wiek nastoletni, budziły takie problemy jak ryzyko sięgnięcia przez nie po różnego rodzaju substancje psychoaktywne. To, co obecnie zaczyna niepokoić coraz bardziej, to wciąż pojawiające się nowe formy uzależnień behawioralnych.

Komputer, który stał się nieodłącznym elementem życia osób dorosłych zaczął jednocześnie coraz częściej zastępować dzieciom kontakty z rodziną, zabawy z rówieśnikami, czytanie książek czy uprawianie sportu. Dla wielu dzieci stał się podstawową formą spędzania czasu i to nie tylko tzw. wolnego. Zbyt wczesne, a szczególnie niekontrolowane przez dorosłych, korzystanie z komputera powoduje, że zamiast doskonałego narzędzia kształcenia i rozwoju oraz źródła radości – komputer staje się źródłem wielu zagrożeń i problemów¹⁶.

Jeżeli chodzi o uczniów klas 4-6 czas spędzony przed komputerem przedstawia się następująco:

- 29% nie korzysta z komputera;
- 27% spędza przed komputerem do 2 godzin dziennie;
- 25% korzysta z komputera kilka razy w tygodniu;
- 10% spędza przed komputerem do 4 godzin dziennie;
- 5% spędza przed komputerem powyżej 6 godzin dziennie;
- 4% spędza przed komputerem do 6 godzin dziennie;

W przypadku uczniów klas 7-8 wyniki prezentują się:

- 24% nie korzysta z komputera;
- 22% spędza przed komputerem do 4 godzin dziennie;
- 17% korzysta z komputera kilka razy w tygodniu;
- 17% spędza przed komputerem do 2 godzin dziennie;
- 13% spędza przed komputerem powyżej 6 godzin dziennie;
- 7% spędza przed komputerem do 6 godzin dziennie.

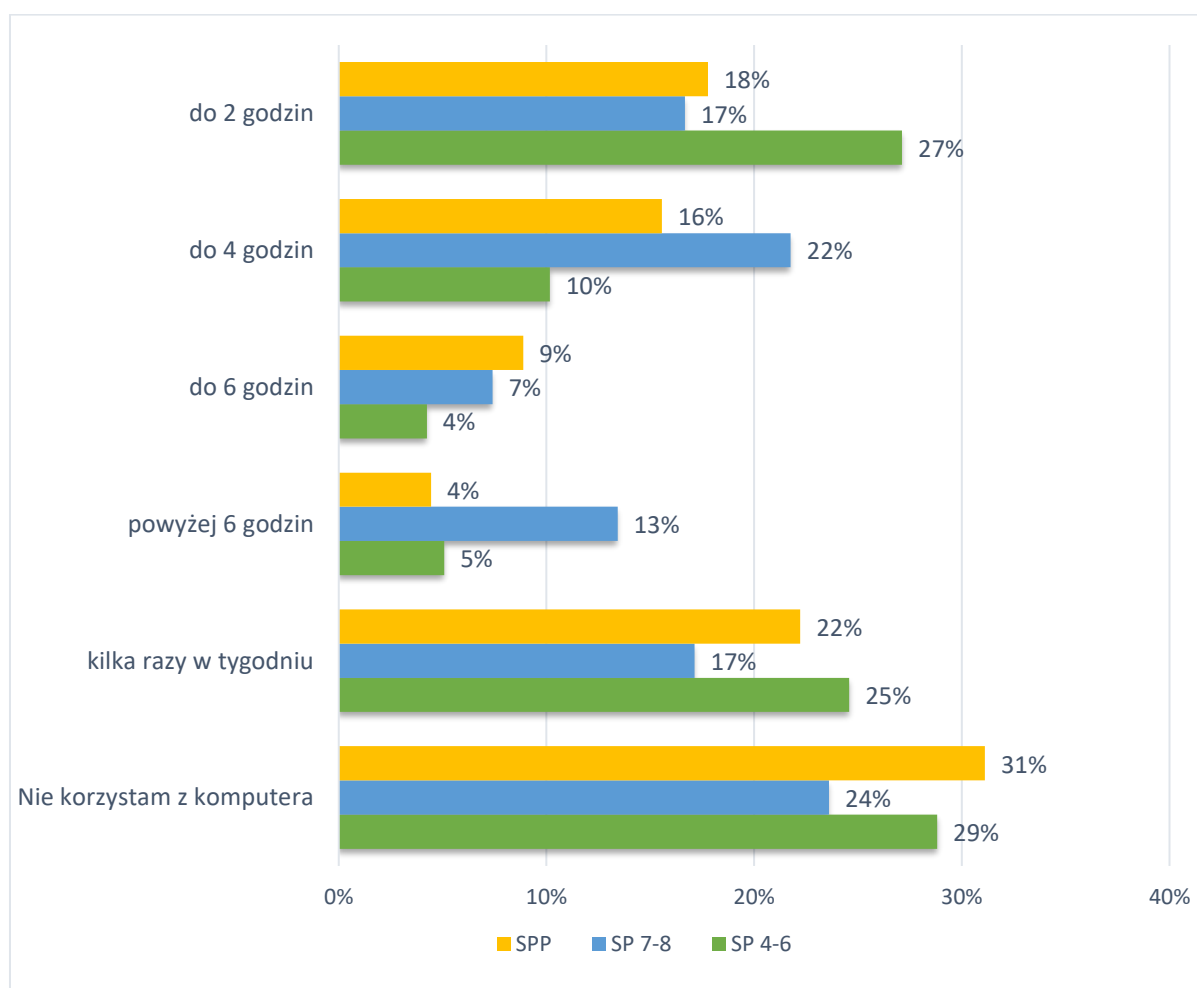
¹⁶ <https://www.uzaleznieniabehawioralne.pl/siecioholizm/dziecko-i-komputer/>

Poniższe odsetki przedstawiają czas spędzony przed komputerem przez uczniów szkół ponadpodstawowych:

- 31% nie korzysta z komputera;
- 22% korzysta z komputera kilka razy w tygodniu;
- 18% spędza przed komputerem do 2 godzin dziennie;
- 16% spędza przed komputerem do 4 godzin dziennie;
- 9% spędza przed komputerem do 6 godzin dziennie;
- 4% spędza przed komputerem powyżej 6 godzin dziennie.

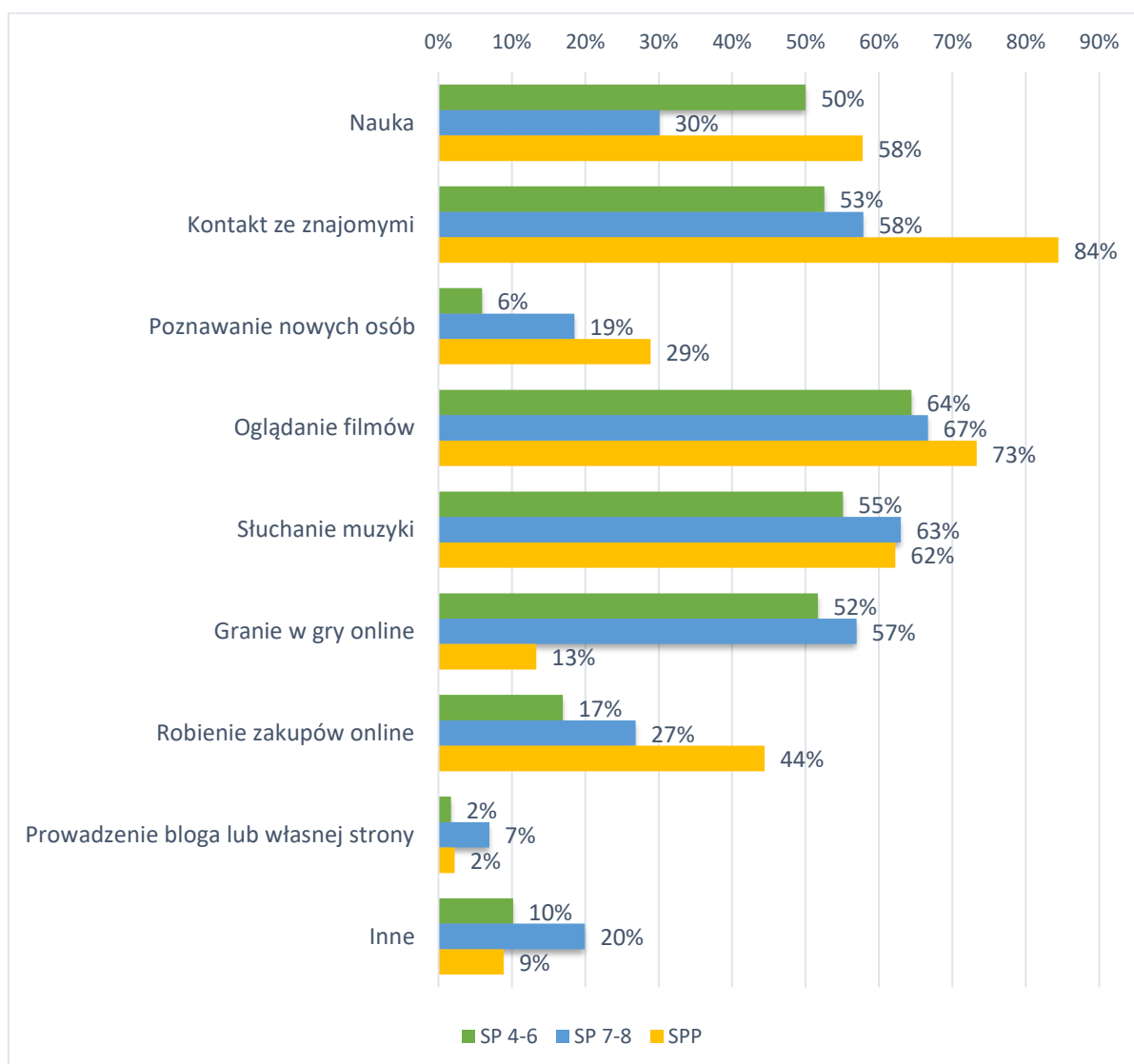
Uzyskane wyniki w praktyce mogą oznaczać, że po przyjściu ze szkoły korzystanie z komputera jest dla wielu uczniów jedyną formą spędzania czasu. Uczniowie, którzy korzystają z komputera powyżej 4 godzin dziennie mogą przejawiać symptomy uzależnienia.

Wykres 50. Częstotliwość korzystania z komputera.

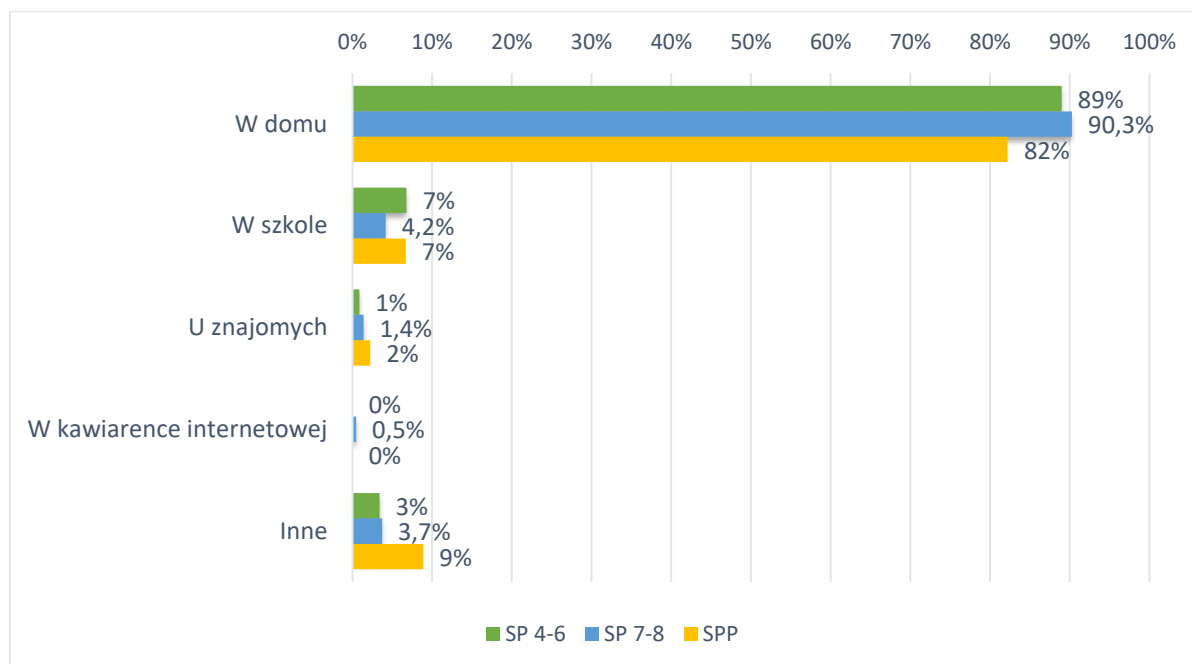
Oprócz powszechności używania przez dzieci i młodzież komputera i korzystania z Internetu kolejnym ważnym elementem jest sposób jego wykorzystania. Uczniowie zostali poproszeni o określenie, w jaki sposób najczęściej wykorzystują komputer, kiedy spędzają przy nim czas. **Najbardziej popularnymi formami okazują się być oglądanie filmów** (SP 4-6 – 64%; SP 7-8 – 67%, SPP- 73%), **kontakt ze znajomymi** (SP 4-6 – 53%; SP 7-8 – 58%, SPP- 84%), **słuchanie muzyki** (SP 4-6 – 55%; SP 7-8 – 63%, SPP- 62%), **granie w gry online** (SP 4-6 – 52%; SP 7-8 – 57%, SPP- 13%) oraz **nauka** (SP 4-6 – 50%; SP 7-8 – 30%, SPP- 58%). Nieco mniej czasu spędzanego przed komputerem dzieci i młodzież poświęcają na **robienie zakupów online** (SP 4-6 – 17%; SP 7-8 – 27%, SPP- 44%), **poznawanie nowych osób** (SP 4-6 – 6%; SP 7-8 – 19%, SPP- 29%), **prowadzenie bloga lub własnej strony** (SP 4-6 – 2%; SP 7-8 – 7%, SPP- 2%), oraz **inne** (SP 4-6 – 10%; SP 7-8 – 20%, SPP- 9%).

Wykres 51. Na co poświęcasz najwięcej czasu korzystając z komputera (pytanie wielokrotnego wyboru)?

Jeżeli chodzi o miejsce korzystania z komputera/ Internetu **zdecydowana większość uczniów wskazała, że korzystają z niego w domu: SP 4-6 – 89%; SP 7-8 – 90,3%, SPP- 82%**. Oznacza to, że czas spędzony na tych czynnościach oraz sposób wykorzystania nowoczesnych technologii przez większość dzieci i młodzieży w Gminie Strzelce Opolskie może podlegać kontroli ze strony ich rodziców.

Wykres 52. Gdzie najczęściej korzystasz z komputera i Internetu?

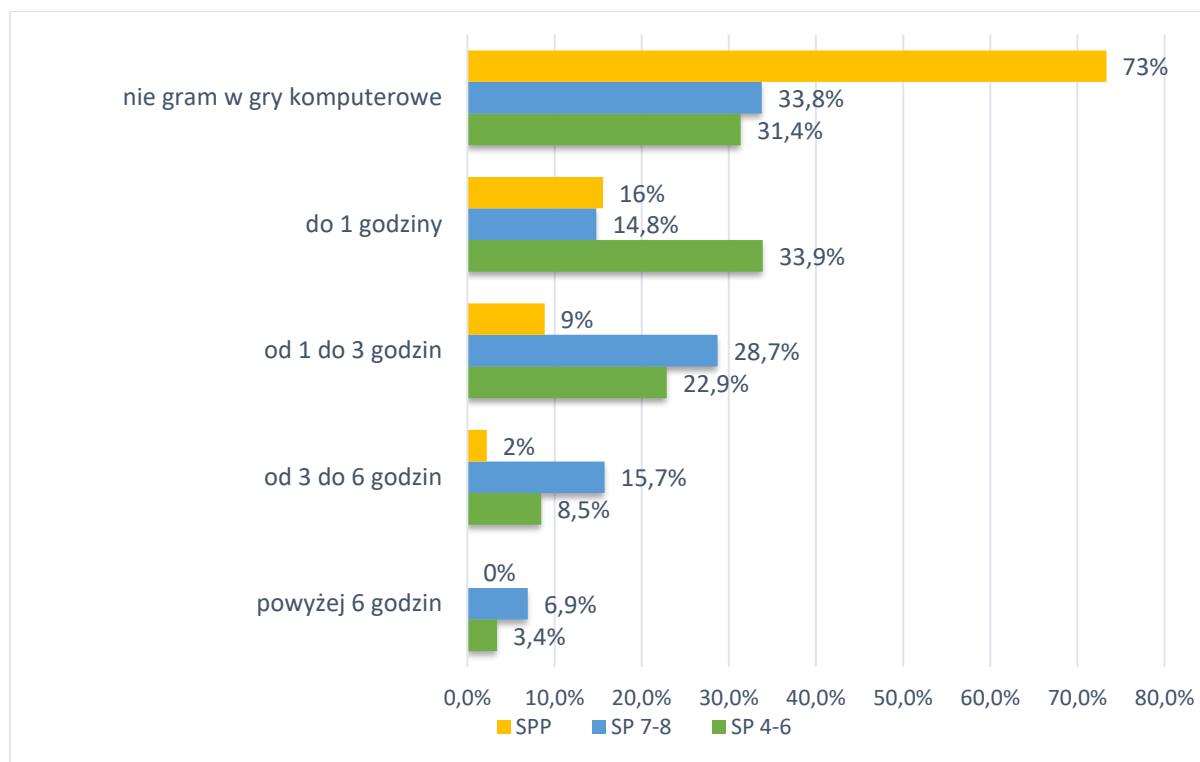

Granie w gry komputerowe to jedna z bardziej atrakcyjnych aktywności wykonywanych online. Rynek gier jest ogromny – w 2017 roku ponad dwa miliardy graczy wygenerowało ponad 100 miliardów dolarów zysku (108,9). Wśród młodych graczy badacze zauważyli niepokojący trend związany z nadużywaniem grania przy jednoczesnym zaniedbywaniu innych obszarów życia¹⁷. Zapytano zatem badanych uczniów, ile czasu w ciągu dnia poświęcają na granie w gry komputerowe.

¹⁷ M. Rowicka, *E- uzależnienia...*, s. 43.

Badani uczniowie wskazywali najczęściej, że nie grają w gry komputerowe (SP 4-6 – 31,4%; SP 7-8 – 33,8%, SPP- 73%), lub grają w nie od jednej do trzech godzin dziennie (SP 4-6 – 22,9%; SP 7-8 – 28,7%, SPP- 9%), czy też do godziny dziennie (SP 4-6 – 33,9%; SP 7-8 – 14,8%, SPP- 16%). Znacznie niepokoi odsetek uczniów, który wskazał, że gra w gry komputerowe powyżej trzech (SP 4-6 – 8,5%; SP 7-8 – 15,7%, SPP- 2%), a nawet sześciu godzin dziennie (SP 4-6 – 3,4%; SP 7-8 – 6,9%) - ta grupa badanych może być już uzależniona od gier komputerowych. Wyniki wskazują, że najwięcej czasu na graniu w gry komputerowe poświęcają uczniowie klas 7-8, zaś najmniej uczniowie szkół ponadpodstawowych.

Wykres 53. Ile czasu w ciągu dnia poświęcasz na granie w gry komputerowe?

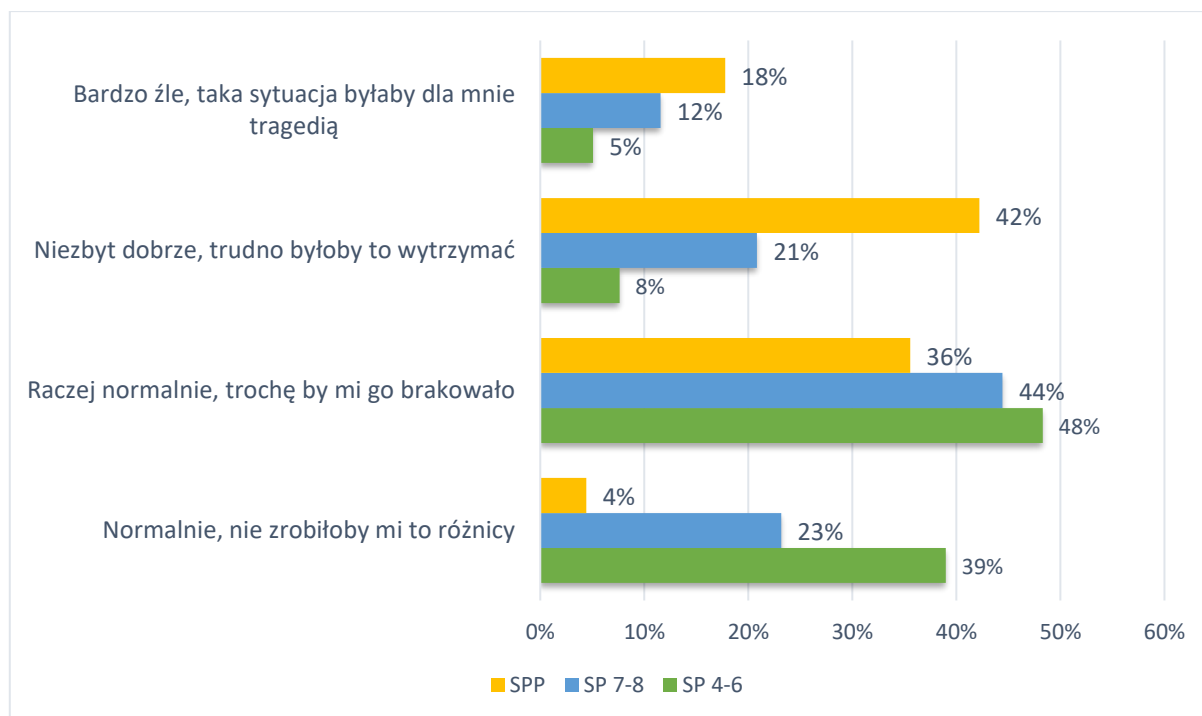

Nadmierne korzystanie z Internetu staje się dziś niezwykle poważnym problemem społecznym. Na ryzyko uzależnienia szczególnie narażone są dzieci i młodzież, dla których Internet jest nieodłącznym elementem ich codziennej aktywności, życia społecznego oraz rozrywki. Badania pokazują, że problem staje się coraz poważniejszy i wymaga szybkiej reakcji rodziców, opiekunów i pedagogów. W Polsce 23% badanych nastolatków (w wieku 11–16 lat) stwierdziło u siebie przynajmniej jeden z badanych symptomów nadużywania Internetu.

Najczęściej występujący symptom to surfowanie po Internecie nawet wtedy, kiedy to specjalnie nie jest interesujące (38%) oraz zaniedbywanie rodziny, znajomych i nauki szkolnej (35%)¹⁸.

Łącznie **87% uczniów klas 4-6 oraz 67% uczniów klas 7-8, a także 40% uczniów SPP deklaruje, że brak dostępu do Internetu nie miałby dla nich znaczenia lub też wpływ ten byłby niewielki**. Aczkolwiek, spora część uczniów, szczególnie starszych przyznaje, że **odczulaby brak dostępu do Internetu (SP 4-6 – 8%; SP 7-8 – 21%, SPP- 42%)**. Jednocześnie dość znaczna grupa uczniów stwierdziła, że **korzystanie z komputera jest dla nich na tyle istotne, że brak takiej możliwości odczuliby bardzo negatywnie (SP 4-6– 5%; SP 7-8 – 12%, SPP- 18%)**.

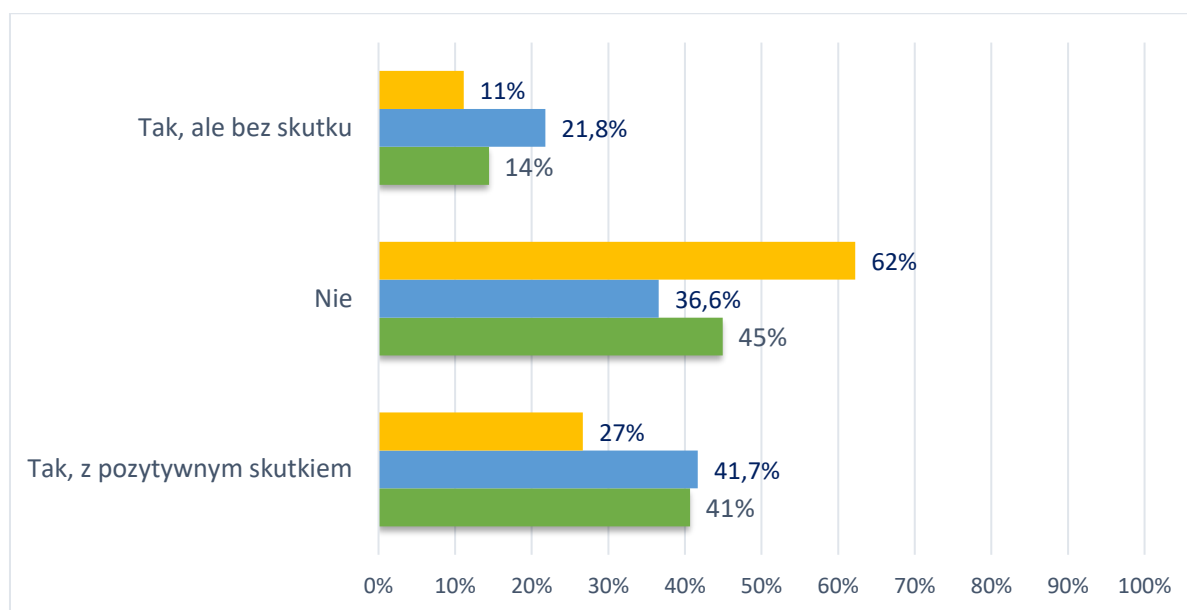
Wykres 54. Jakbyś się czuł/a, gdybyś przez cały tydzień nie byłoby dostępu do Internetu?

¹⁸ L. Kirwil L., *Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo – część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II*, SWPS, Warszawa 2011.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, około połowa ankietowanych uczniów podejmowała już próby ograniczenia czasu poświęcanego na korzystanie z Internetu- SP 4-6 – 55%; SP 7-8 – 63,4%, SPP- 38%, z czego 41% uczniów klas 4-6, 41,7% uczniów klas 7-8 oraz 27% uczniów szkół ponadpodstawowych przyznaje, że odniosło to pozytywny skutek. Pozostali uczniowie wskazali, że nie odniosło to żadnego skutku: SP 4-6 – 14%; SP 7-8 – 21,8%, SPP- 11%.

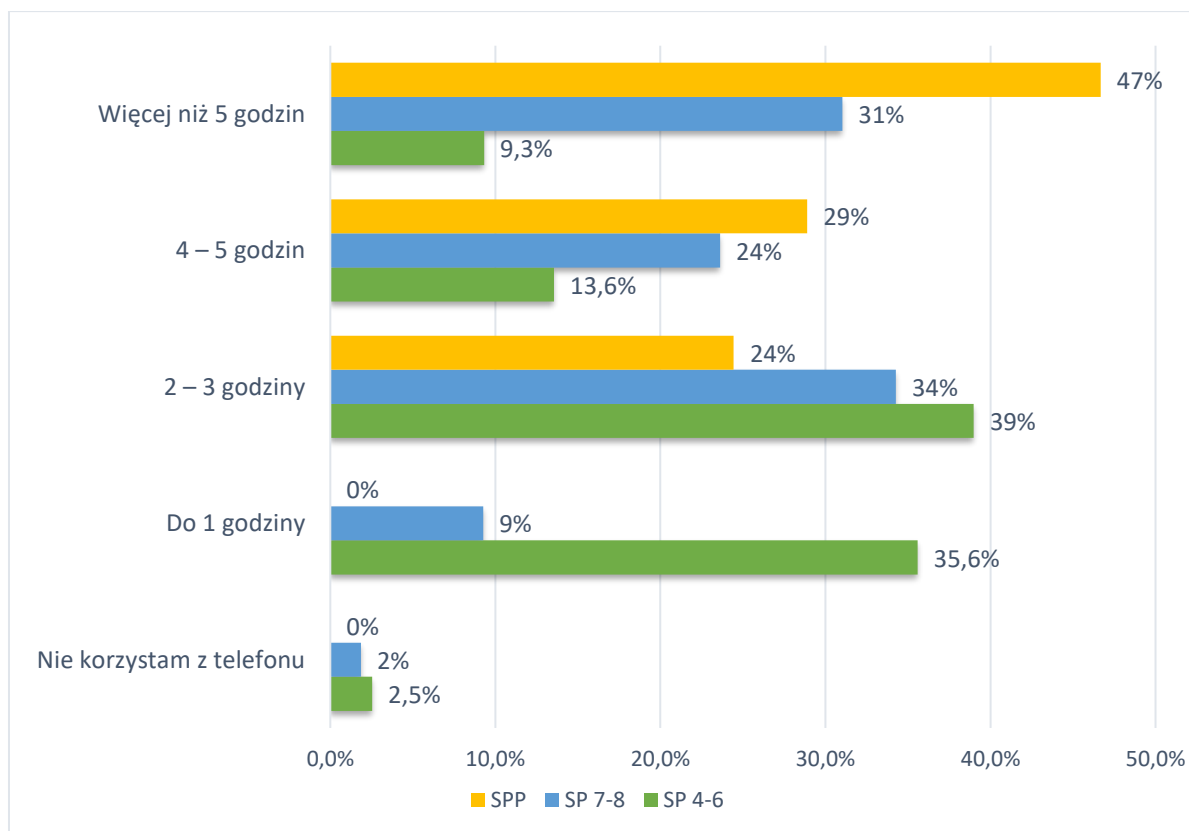
Wykres 55. Czy podejmowałeś/aś próby ograniczenia czasu poświęcanego na „surfowanie” po Internecie?

Wielość funkcji i aplikacji, jakie oferuje obecnie telefon komórkowy, sprawia, że komunikacja werbalna, będąca jego pierwotnym przeznaczeniem, schodzi na dalszy plan, a smartfon z dostępem do Internetu stał się narzędziem, za pomocą którego organizować możemy codzienne życie we wszystkich niemal aspektach: pracy, kontaktów towarzyskich, informacji, rozrywki, sportu, zakupów. Narzędzie to stało się wielu osobom niezbędne do tego stopnia, że nie potrafią bez niego funkcjonować; wzmożona intensywność użytkowania zaczyna nosić znamiona nadużywania, prowadząc do uzależnienia – fonoholizmu. Nadmierne używanie telefonu komórkowego to zjawisko bardzo powszechne, zwłaszcza wśród młodzieży. określenie „uzależnienie” od nałogowego używania telefonu komórkowego należy stosować umownie, ponieważ w oficjalnych klasyfikacjach zdrowia, w tym zdrowia psychicznego, ICD-10 jak i DSM-V nie wyodrębniono takiej kategorii zaburzeń.

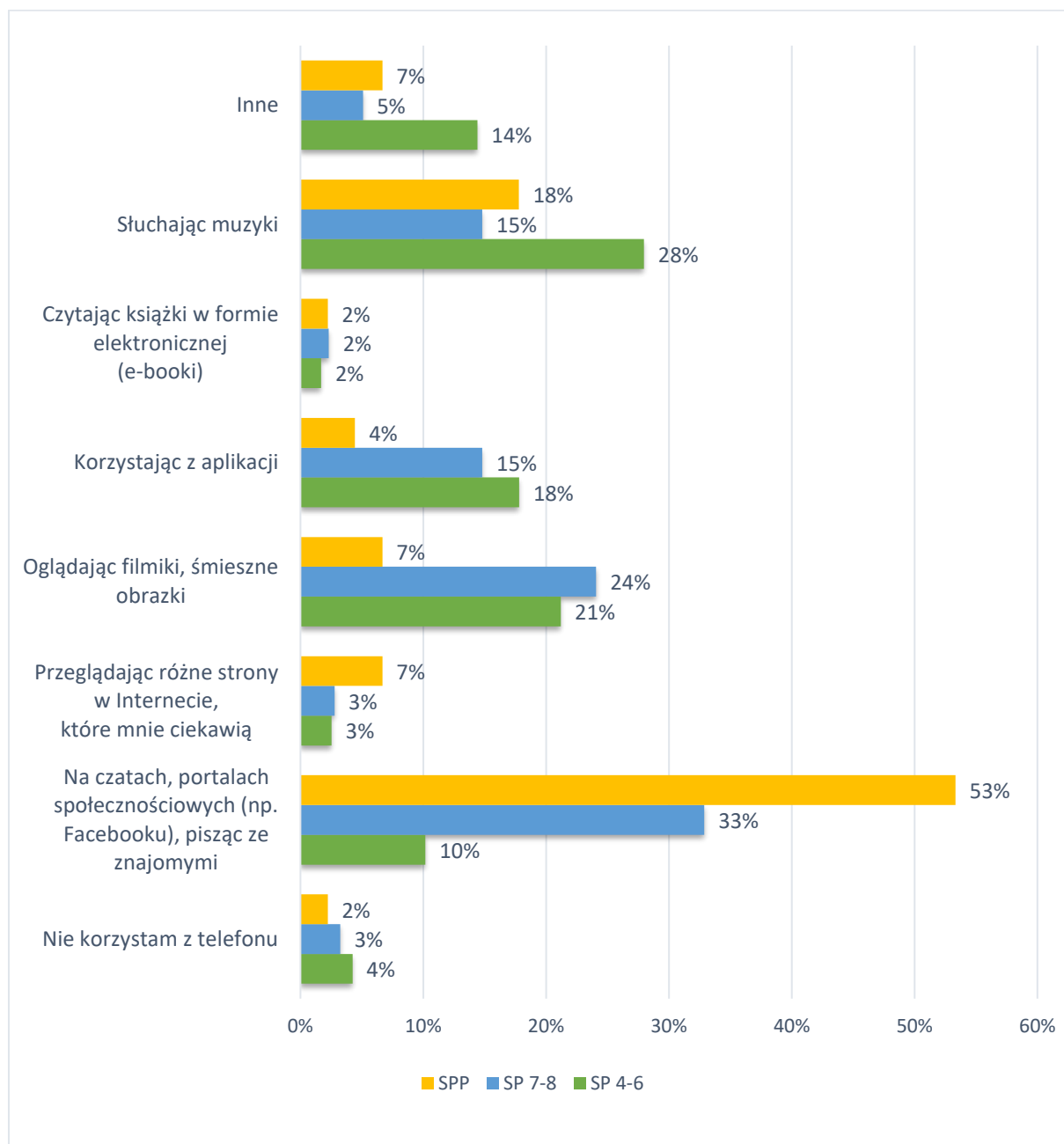
Jak wynika z przeprowadzonych badań, 39% uczniów klas 4-6, 34% uczniów klas 7-8 oraz 24% uczniów szkół ponadpodstawowych korzysta z telefonu od 2 do 3 godzin dziennie. Znaczny niepokój budzi fakt, iż 22,9% uczniów klas 4-6 oraz 55% uczniów klas 7-8 i 76% uczniów ze szkół ponadpodstawowych deklaruje, że korzysta z telefonu 4 i więcej godzin dziennie. Relatywnie niewielki procent uczniów spędza w ten sposób czas około godziny dziennie (SP 4-6: 35,6%, SP 7-8: 9%). Nieznaczny odsetek uczniów przyznaje, że nie korzysta z telefonu: SP 4-6: 2,5%, SP 7-8- 2%. Najwięcej czasu na korzystanie z telefonu komórkowego przeznaczają uczniowie szkół ponadpodstawowych, zaś najmniej uczniowie klas 4-6 ze szkół podstawowych.

Wykres 56. Ile czasu dziennie korzystasz z telefonu?

Korzystając z telefonu komórkowego uczniowie najczęściej poświęcają spędzony przed nim czas na: czatach, portalach społecznościowych (SP 4-6- 10%; SP 7-8- 33%; SPP- 53%), słuchaniu muzyki (SP 4-6- 28%; SP 7-8- 15%; SPP- 18%), oglądaniu śmiesznych filmików i obrazków (SP 4-6- 21%; SP 7-8- 24%, SPP- 7%) oraz korzystaniu z aplikacji (SP 4-6- 18%; SP 7-8- 15%, SPP- 4%). Zdecydowanie mniejszy odsetek wskazał na czytanie ebooków (SP 4-6- 2%; SP 7-8- 2%; SPP- 2%), czy przeglądanie ciekawych stron w internecie (SP 4-6- 3%; SP 7-8- 3%; SPP- 7%).

Wykres 57. Z jakich powodów najczęściej korzystasz z komputera i Internetu?

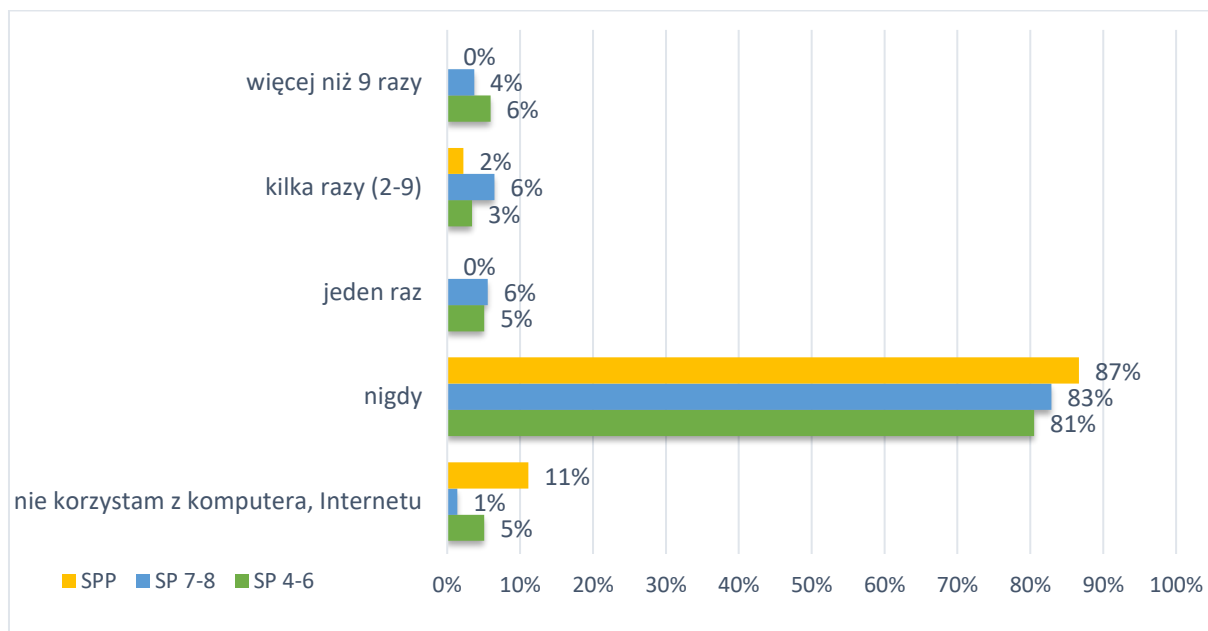
Nowoczesne technologie komunikacyjne trwale i w nieodwracalny sposób zmieniły obraz współczesnej rzeczywistości. Wielu zwłaszcza młodych ludzi, nie wyobraża sobie życia bez stałego bycia online, używania telefonu komórkowego czy przynależności do portalu społecznościowego. Współcześnie dzieci, młodzież, dorośli ciągle są „podłączeni” do wynalazków digitalnego świata, traktując je jako naturalne środowisko zaspokajania potrzeb. Dlatego e-uzależnienie jest nasilającym się problemem, dotyczącym coraz młodszych użytkowników nowoczesnych technologii. E-uzależnienia nie dają tak szybko negatywnych efektów jak inne uzależnienia, ale powodują ogromne spustoszenie w każdym z obszarów życia osoby uzależnionej i jej rodziny.

Hazard wydaje się rozrywką zarezerwowaną dla dorosłych, jednakże w różnorodne gry hazardowe coraz częściej uwikłane są również dzieci i młodzież. Z badań przeprowadzonych w 2018 roku przez CBOS wynika, że w grupie młodzieży częściej narażeni na uzależnienie od gier hazardowych są chłopcy niż dziewczęta. Jednocześnie ponad połowa nieletnich nie rozmawia z rodzicami, o tym, że gra na pieniądze. Choć, w porównaniu z deklaracjami sprzed 2 lat, mniej młodych ludzi gra na pieniądze i mniej spośród nich jest zagrożonych uzależnieniem od hazardu, to w przypadku 10% chłopców zauważono symptomy wskazujące na wysoki stopień ryzyka uzależnienia od hazardu. Na tle danych zebranych w 2016 roku widoczny jest spadek zainteresowania hazardem. Jednocześnie poprzedni wynik był wyższy niż wykazany w badaniu w 2013 roku. Jak tłumaczą autorzy raportu „Młodzież 2018” – „to swego rodzaju „falowanie” zainteresowania hazardem wśród młodzieży charakterystyczne jest dla niemal wszystkich gier uwzględnionych w badaniu – wyjątek stanowią jedynie konkursy SMS-owe, w przypadku których od 2010 roku notujemy trwały trend spadkowy”. Podobnie jak w latach ubiegłych, najpopularniejszą wśród młodzieży grą typu hazardowego jest Lotto, w które grywa więcej niż co czwarty młody człowiek (28%)¹⁹.

¹⁹ CBOS, *Młodzież 2018*, Warszawa 2019.

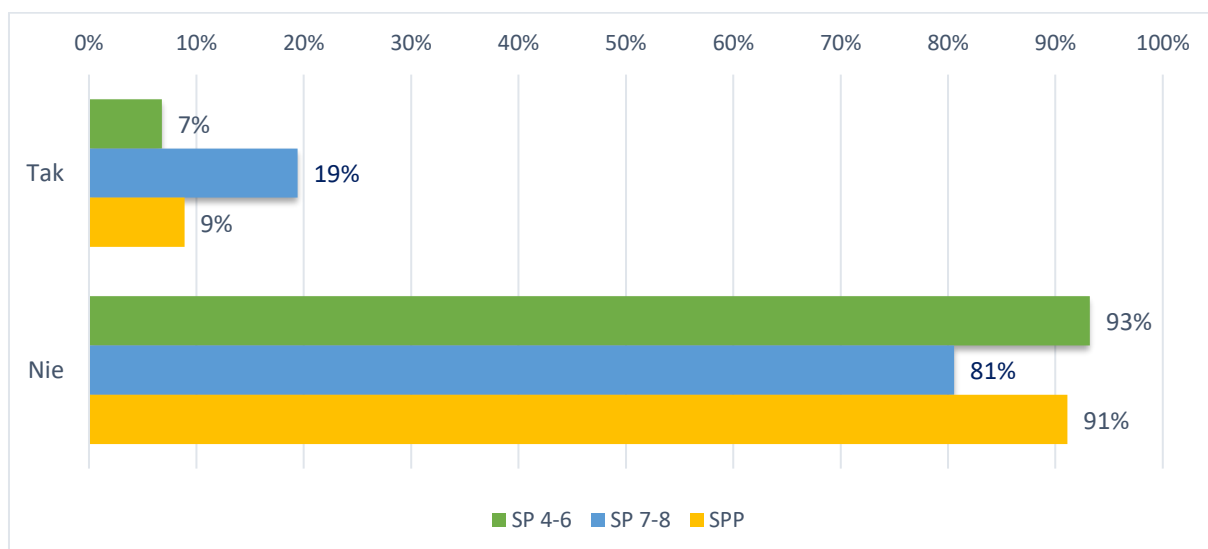
Uczniowie w Gminie Strzelce Opolskie w większości nie mają doświadczeń związanych z grami internetowymi na pieniądze. Jednakże, 14% uczniów klas 4-6, 16% uczniów klas 7-8, a także 2% uczniów ze szkół ponadpodstawowych przyznało, że grało już w tego rodzaju gry. Ponadto, 9% młodszych oraz 10% starszych uczniów ze szkół podstawowych, a także 2% najstarszych badanych grało w gry internetowe na pieniądze kilka i więcej razy.

Wykres 58. Grałeś/aś w jakiegokolwiek gry Internetowe na pieniądze (np. poker)?

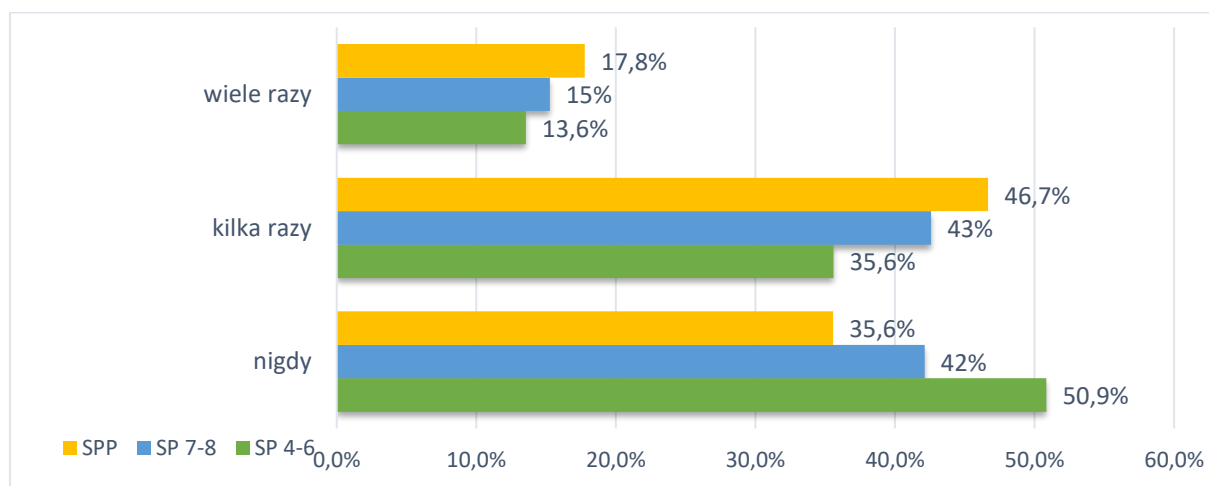
Poza tym, 9% uczniów klas 4-6, 19% uczniów klas 7-8 a także 7% uczniów ze szkół ponadpodstawowych brało już udział w zakładach bukmacherskich.

Wykres 59. Czy brałeś udział w zakładach bukmacherskich (obstawianie wyników meczu, totolotek, zakłady dotyczące wyścigów konnych itp.)?

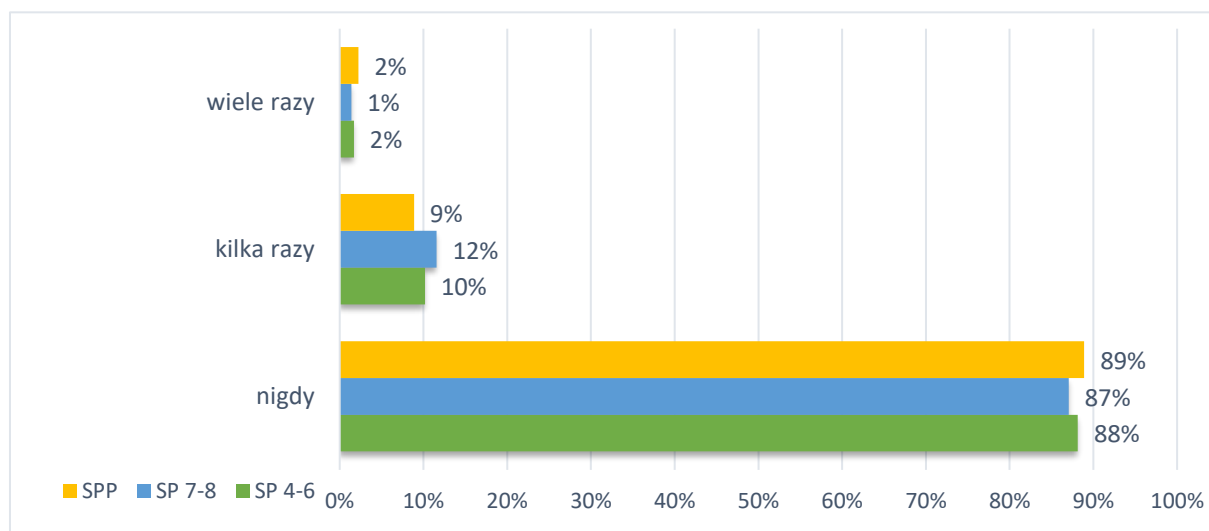
Kolejne pytanie w tym obszarze dotyczyło gier na automatach. Jak wynika z przeprowadzonych badań są one najbardziej popularną formą gier hazardowych wśród dzieci i młodzieży z Gminy Strzelce Opolskie. Do korzystania z tego rodzaju „rozrywki” przyznało się 49,1% uczniów klas 4-6, z czego 13,6% grało w nie już wiele razy, 58% uczniów klas 7-8 z czego 15% grało w niewiele razy oraz 64,4% uczniów ze szkół ponadpodstawowych, z czego 17,8% grało w nie już wiele razy.

Wykres 60. Czy grałeś/aś na automatach, w salonach gier?

Jeżeli chodzi o konkursy organizowane przez gazety czy operatorów telefonicznych, które polegają na wysyłaniu płatnych sms-ów, to są one mniej popularne wśród uczniów niż gry na automatach. Relatywnie niewielki odsetek badanych ma osobiste doświadczenia z tego typu „rozrywką”- SP 4-6- 12%; SP 7-8- 13%, SPP- 11%.

Wykres 61. Czy brałeś/aś udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne smsy?

PODSUMOWANIE

Podsumowanie badań ankietowych i rekomendacje

1. Podstawowe problemy społeczne w opinii pełnoletnich mieszkańców

- ✓ Mieszkańcy Gminy Strzelce Opolskie za największe problemy uznali: biedę i ubóstwo, zanieczyszczenie powietrza, uzależnienie od alkoholu oraz uzależnienia behawioralne. Z pewnością w tych sferach są największe oczekiwania wobec władz związane z podjęciem działań.
- ✓ Uzależnienie od alkoholu jest wśród mieszkańców na średnim poziomie ryzyka. Pewien odsetek badanych dość często spożywa alkohol- znaczny odsetek mieszkańców dość często spożywa alkohol- 68,8% wskazało, że pije go kilka raz w tygodniu lub częściej. Badani deklarują w większości, iż jednorazowo nie spożywają znacznych ilości alkoholu. Tylko 23% respondentów wie, gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu. Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu i rozpowszechniania wiedzy o negatywnych skutkach jego spożywania.
- ✓ Palenie wyrobów tytoniowych jest wśród dorosłych mieszkańców Gminy Strzelce Opolskie dość popularnym nałogiem- 20% respondentów pali regularnie papierosy, a 8% pali regularnie e-papierosy. Poza tym, 42% pali okazjnie papierosy lub e-papierosy. Należy podjąć działania profilaktyczne wykorzystując przy tym strategię informacyjną, mającą na celu edukację mieszkańców z zakresu szkodliwości nikotyny na zdrowie palacza i osób w jego najbliższym otoczeniu.
- ✓ Zdecydowana większość mieszkańców zadeklarowała, że nie ma w swoim otoczeniu osób przyjmujących substancje odurzające. Wskazuje to na pozytywną tendencję w zakresie uzależnienia od substancji psychoaktywnych takich, jak narkotyki czy dopalacze. Badani wskazywali, że największą popularność w ich środowisku lokalnym ma marihuana oraz haszysz, Jeżeli chodzi o źródło pozyskiwania owych substancji, to prawie wszyscy badani twierdzą, że nie wiedzą, gdzie można nabyć tego typu substancje.
- ✓ Problem uzależnienia od gier hazardowych na terenie Gminy Strzelce Opolskie jest na niskim poziomie ryzyka. Większość respondentów wskazało, że nie grali nigdy w gry na pieniądze. Wśród przyczyn podejmowania gier hazardowych dominują motywy

finansowe oraz rozrywkowe. Poza tym, większość mieszkańców ma świadomość, że zbyt częste granie w gry hazardowe prowadzi do uzależnienia. Zaleca się rozpowszechnienie informacji o placówkach udzielających pomocy w zakresie uzależnień od hazardu oraz na temat wskaźników pozwalających stwierdzić czy problem w tym zakresie występuje.

- ✓ Zdecydowana większość badanych dostrzega potrzebę realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień. Świadczyć to pośrednio o wysokim poziomie wiedzy mieszkańców na temat tego, jak istotne jest ograniczanie rozmiarów używania lub nadużywania substancji psychoaktywnych (alkohol, nikotyna, narkotyki, nowe substancje psychoaktywne, leki) oraz zapobieganie różnorodnym szkodom zdrowotnym i społecznym, które są z tym związane. Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom od substancji oraz uzależnieniom behawioralnym i rozpowszechniania wiedzy o konsekwencjach jakie za sobą niosą. Aczkolwiek, kształtowanie postaw mieszkańców powinno nie tylko wiązać się z oddziaływaniem na poziom ich wiedzy, ale także koncentrować się na dwóch pozostałych składnikach postaw, czyli przekonaniach oraz emocjach, które mają swoje odzwierciedlenie w motywacjach mieszkańców. Dlatego, należałoby wziąć pod uwagę możliwość zorganizowania szeregu darmowych spotkań otwartych, mających na celu kształtowanie umiejętności i kompetencji społecznych związanych z asertywnością, radzeniem sobie z negatywnymi emocjami czy identyfikacją podejmowanych przez siebie zachowań ryzykownych oraz źródeł ich występowania.
- ✓ Nieco ponad mieszkańców Gminy Strzelce Opolskie- 19% wskazało, że ma w swoim otoczeniu osoby doświadczające przemocy w rodzinie, a 43% ma podejrzenia, że zjawisko przemocy w rodzinie jest obecne w ich otoczeniu. Należy jednak pamiętać, że przemoc w rodzinie jest w dużej mierze zjawiskiem ukrytym i wiele osób doświadczających przemocy w rodzinie nie zgłasza się po pomoc. Należałoby jednak zwrócić większą uwagę na rozpowszechnianie informacji na temat tego, że stosowanie kar cielesnych jest zakazane przez prawo oraz tego, jakie negatywne konsekwencje niesie za sobą stosowanie kar cielesnych względem dzieci. Wskazane jest również zwrócenie większej uwagi na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w tym zakresie.

2. Zagrożenia w środowisku dzieci i młodzieży

- ✓ Spożywanie napojów alkoholowych przez dzieci i młodzież szkolną w Gminie Strzelce Opolskie jest na relatywnie wysokim poziomie ryzyka- 7,6% uczniów klas 4-6, 63% uczniów klas 7-8 oraz aż 84,4% uczniów szkół ponadpodstawowych przyznało, że ich rówieśnicy piją alkohol. Badani wskazywali bardzo często, że nie wiedzą w jaki sposób ich koledzy/ koleżanki zdobywają alkohol. Jednakże, ci uczniowie, którzy posiadają taką wiedzę przyznawali, że alkohol kupują im starsi koledzy, podkradają go rodzicom, proszą obcych ludzi pod sklepem o jego zakup czy też nawet kupują go sami. Poza tym, do spożywania alkoholu przyznaje się 3,4% badanych uczniów klas 4-6, 28,2% oraz 36% uczniów ze szkół ponadpodstawowych. Wraz z wiekiem wzrasta odsetek badanych mających za sobą inicjację alkoholową. Wśród powodów, z jakich sięgają po alkohol uczniowie wskazywali na różnorodne przyczyny. Jeżeli chodzi o najmłodszych uczniów, którzy mają za sobą inicjację alkoholową wśród przyczyn picia alkoholu wskazywali najczęściej ciekawość, z kolei starsi uczniowie szkół podstawowych zaznaczali najczęściej, że sięgają po alkohol z ciekawości oraz dla towarzystwa. Natomiast uczniowie szkół ponadpodstawowych deklarowali najczęściej, że piją alkohol, ponieważ: lubią jego smak, dla towarzystwa oraz z chęci lepszej zabawy. Jak wynika z deklaracji uczniów, ich rodzice często nie wiedzą, że mają już za sobą inicjację alkoholową. Jednakże, 2,5% uczniów klas 4-6, 17,6% uczniów klas 7-8 oraz 16% uczniów szkół ponadpodstawowych zaznaczyło, że ich rodzice wiedzą, że spożywali już alkohol. Wczesna inicjacja alkoholowa w gronie rówieśników czy w środowisku rodzinnym, gdzie rodzice dodatkowo dają przyzwolenie na próbowanie/picie alkoholu przez swoje dzieci, zwiększa ryzyko pojawienia się u nich w przyszłości potencjalnych problemów związanych ze spożywaniem alkoholu. Ponadto, przyzwalające postawy rodziców oraz wczesna intoksykacja alkoholowa są jednymi z wielu czynników zwiększających ryzyko pojawienia się zachowań problemowych u adolescenta.
- ✓ Planując oddziaływania profilaktyczne kierowane do dzieci i młodzieży warto wykorzystywać proces uczenia się rówieśniczego. Jest to sytuacja, w której dorastający człowiek czerpie pozytywne poglądy i postawy nie tylko od nauczyciela czy pedagoga, ale głównie od swoich rówieśników. Jeśli podczas programów profilaktycznych zostaną przeprowadzone odpowiednio dobrane ćwiczenia i zabawy, uczniowie sami wyciągną wnioski dotyczące alkoholu i będą mieli okazję podzielić się nimi z grupą.

Działania profilaktyczne, skierowane do dzieci i młodzieży powinny mieć zarówno charakter edukacyjny, jak i dostarczać im alternatywnych form spędzania wolnego czasu.

- ✓ Znaczny odsetek uczniów wskazał, że ich rówieśnicy palą papierosy. Inicjację nikotynową ma za sobą 7% uczniów klas 4-6, z czego 6% spróbowało papierosa tylko raz, a 1% pali papierosy od czasu do czasu. Jeżeli chodzi o starszych uczniów ze szkół podstawowych, to inicjację nikotynową ma za sobą 28%, z czego 3% pali papierosy regularnie, 15% spróbowało papierosa tylko raz, a 10% pali papierosy od czasu do czasu. Natomiast w przypadku uczniów ze szkół ponadpodstawowych, to inicjację nikotynową ma za sobą 29%, z czego 22% spróbowało papierosa tylko raz, a 7% pali papierosy od czasu do czasu. Palenie wyrobów tytoniowych jest więc równie popularne wśród młodych mieszkańców gminy niż spożywanie alkoholu.
- ✓ Ograniczenie dostępu dzieci i młodzieży do wyrobów tytoniowych i napojów alkoholowych jest zadaniem leżącym w obowiązku osób dorosłych. Rekomenduje się podejmowanie działań budujących świadomość zagrożenia związanego z poszczególnymi używkami poprzez warsztaty profilaktyczne, szkolenia dla nauczycieli lub pogadanki profilaktyczne dla rodziców. Zalecane jest również przeprowadzenie kampanii informacyjnej z zakresu odpowiedzialnej sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych. Kampania informacyjna może obejmować szkolenie dla sprzedawców, akcje z wykorzystaniem techniki Mystery Shopping i dystrybucję materiałów typu plakaty, naklejki do umieszczenia w punktach.
- ✓ Wyniki badań wskazują, że niektórzy uczniowie mogą przejawiać problemy związane z przyjmowaniem narkotyków- 15% uczniów klas 4-6, 20% uczniów klas 7-8 wskazuje oraz 31% uczniów szkół ponadpodstawowych wskazuje, że ich rówieśnicy mają kontakt z narkotykami albo z dopalaczami. Ponadto, 4% uczniów klas 4-6, 4% uczniów klas 7-8 szkół podstawowych, a także 2% uczniów szkół ponadpodstawowych przyznało, że sami próbowali już narkotyków lub dopalaczy. Badani w większości twierdzą, że nie wiedzą, gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze w ich środowisku. Należy zwrócić uwagę również na profilaktykę narkotykową wśród uczniów. W przypadku zażywania substancji psychoaktywnych bardzo ważne jest prowadzenie regularnych zajęć profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom. Najbardziej sprzyjające okoliczności do kontaktu z substancjami psychoaktywnymi stwarzają wakacje oraz czas wolny,

dlatego też dzieci w tym okresie powinny zostać otoczone szczególną uwagą opiekunów i uświadamiane w kwestii niebezpieczeństw, jakie wiążą się z zażywaniem substancji psychoaktywnych.

- ✓ Niepokój budzi ilość czasu spędzanego na korzystaniu z komputera, telefonu komórkowego czy graniu w gry komputerowe. Uczniowie spędzają dziennie w ten sposób nawet powyżej 4 godzin dziennie. Oznaczać to może, że po zakończonych lekcjach są to ich jedyne formy spędzania czasu. Należy mieć na uwadze, iż trzeba wspierać wszelkie inicjatywy rozwijające różnorodne pasje uczniów, tak aby były bardziej atrakcyjną formą spędzania czasu po szkole niż surfowanie po stronach internetowych oferujących niewiele wartościowych treści. Istotne jest, aby włączyć w te działania rodziców, którzy mają możliwość nadzorowania tego, jak ich dzieci wykorzystują domowe komputery i inne urządzenia z dostępem do Internetu. W perspektywie wyników na temat funkcjonowania badanych uczniów w Internecie konieczna wydaje się również szeroka edukacja z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu, czyli wspieranie świadomości prawnej uczniów, rozwijanie umiejętności ochrony przez niebezpiecznymi sytuacjami, czy poszerzanie wiedzy z zakresu ochrony własnych danych.
- ✓ Problemem wydaje się być skłonność uczniów do korzystania z gier hazardowych. Gry „na pieniądze” zaczynają być coraz bardziej popularne wśród dzieci i młodzieży. Warto zaznajomić uczniów z tematyką powstawania uzależnienia od hazardu, na przykład poprzez przeprowadzenie warsztatów profilaktycznych lub krótkich pogadań na lekcjach wychowawczych.
- ✓ Jak wynika z przeprowadzonych badań część badanych uczniów nie potrafi zagospodarować swojego czasu wolnego. Uczniowie często spędzają czas wolny przed komputerem czy korzystając ze smartfonów, przeznaczając go na oglądanie filmów, seriali, korzystanie z portali społecznościowych. Należy poświęcić więcej uwagi rozpowszechnianiu oferty zajęć oraz oddziaływań skierowanych do dzieci i młodzieży, która na terenie Gminy Strzelce Opolskie jest przecież bardzo bogata.
- ✓ Uczniowie w Gminie Strzelce Opolskie deklarują w zdecydowanej większości bardzo dobre lub dobre relacje z opiekunami. Zaleca się rozwijanie pozytywnego potencjału rodziny i jednocześnie wzmacnianie czynnika chroniącego, jakim jest pozytywna więź dziecka z rodzicami poprzez realizację warsztatów podnoszących kompetencje wychowawcze rodziców. Reasumując wszystkie czynniki mające na celu zapobieganie

wciąż szerzącego się zjawiska, jakim jest uzależnienie adolescentów od substancji toksycznych można stwierdzić, że rodzina odgrywa kluczową rolę ochronną. Wzorce i normy wypracowane w niej umożliwiają bycie asertywnym i stanowczym w racjonalnym odmówieniu grupie rówieśniczej. Szkoła, postawa nauczyciela, sposób zaangażowania w bycie oddanym pedagogiem, który podejmuje akcje, happeningi, programy profilaktyczne, meetingi edukacyjne w celu przeciwdziałania narkomanii i innym uzależnieniom to również krok do sukcesu o lepszą młodzież. Angażowanie adolescentów w różne przedsięwzięcia, konkursy, zajęcia dodatkowe, dbałość o rozwijanie pasji i zainteresowań sprawi, że konstruktywnie spędzony czas nie pozwoli na myślenie o używkach. Młody człowiek wspierany przez rodzinę, szkołę, mający świadomość o swojej wartości, niezbywalnej godności, akceptujący siebie i szanujący drugiego nie wkroczy na drogę uzależnienia, która jest drogą upadku, braku równowagi i utratą okresu młodości, która dana jest do przeżycia człowiekowi zaledwie jedyny raz.

Profilaktyka uzależnień

Profilaktyka oznacza szereg działań mających na celu wyeliminowanie lub zmniejszenie częstości (lub powagi konsekwencji) występowania niepożądanych zachowań. Celem działań profilaktycznych jest zapobieganie zachowaniom ryzykownym, tzn. zapobieganie angażowaniu się w zachowania problemowe (w tym obniżenie wieku inicjacji). Profilaktyka zachowań problemowych (w tym uzależnień) obejmuje szerokie spektrum działań – od redukcji dostępności środków (np. substancji psychoaktywnych, telefonów komórkowych) po wspieranie rozwoju emocjonalnego jednostki i usprawnianie środowiska społecznego.

Profilaktyka ta powinna stanowić kompleksową interwencję ukierunkowaną na szeroko pojęte przyczyny angażowania się w zachowania problemowe, tj. szeroko pojęte deficyty interpersonalne, społeczne czy wychowawcze i powinna obejmować trzy równoległe nurty:

- ✓ wspomaganie jednostki w radzeniu sobie z trudnościami (deficytami) zagrażającymi prawidłowemu rozwojowi;
- ✓ ograniczanie i zmniejszanie wpływu czynników ryzyka, które zaburzają prawidłowy rozwój;
- ✓ inicjowanie i wzmacnianie czynników chroniących, które sprzyjają prawidłowemu rozwojowi.

W zależności od stopnia ryzyka profilaktyka prowadzona jest na kilku poziomach:

- ✓ Profilaktyka uniwersalna – są to działania profilaktyczne adresowane do całych grup (populacji), bez względu na stopień indywidualnego ryzyka występowania problemów związanych z używaniem alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych lub uzależnień behawioralnych. Ich celem jest zmniejszanie lub eliminowanie czynników ryzyka sprzyjających rozwojowi problemów w danej populacji i wzmacnianie czynników wspierających prawidłowy rozwój. Działania z obszaru profilaktyki uniwersalnej są realizowane na przykład w populacji dzieci i młodzieży, młodych dorosłych, w populacji rodziców posiadających dzieci w wieku szkolnym itd.
- ✓ Profilaktyka selektywna – ukierunkowana na jednostki i grupy zwiększonego ryzyka. Są to działania profilaktyczne adresowane do jednostek lub grup, które ze względu na swoją sytuację społeczną, rodzinną, środowiskową lub uwarunkowania biologiczne są narażone na większe od przeciętnego ryzyko wystąpienia problemów wynikających ze stosowania substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych lub innych zaburzeń zdrowia psychicznego. Działania z tego poziomu profilaktyki są podejmowane ze względu na sam fakt przynależności do takiej grupy, czyli np. bycie dzieckiem osoby uzależnionej od alkoholu, a nie ze względu na występowanie zaburzeń lub problemów psychicznych u takich dzieci. Profilaktyka selektywna jest więc przede wszystkim działaniem uprzedzającym, a nie naprawczym.
- ✓ Profilaktyka wskazująca – ukierunkowana na jednostki (lub grupy) wysokiego ryzyka, demonstrujące wczesne symptomy problemów związanych z używaniem alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych bądź problemów wynikających z uzależnień behawioralnych, ale jeszcze niespełniających kryteriów diagnostycznych uzależnienia, a także wskazujące na symptomy innych zaburzeń zachowania lub problemów psychicznych.

Do skutecznych strategii zapobiegania uzależnieniom behawioralnym (podobnie jak w innych zachowaniach ryzykownych młodzieży) należą: rozwijanie kompetencji psychospołeczne dzieci i młodzieży oraz rozwijanie kompetencji wychowawcze rodziców i opiekunów. Ponadto, do specyficznych działań profilaktycznych, które zostały uznane za skuteczne należą: obniżenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem Internetu, graniem w gry hazardowe, korygowanie zniekształceń poznawczych związanych z graniem

w gry hazardowe (w tym w obszarze ważne jest dostarczanie wiedzy na temat matematycznego prawdopodobieństwa). Realizowane w szkołach programy powinny uwzględniać ww. skuteczne strategie profilaktyczne i być realizowane przez profilaktyków rozumiejących specyfikę pracy z młodzieżą/rodzicami, nie zaś przez osoby do tego nieprzygotowane. Więcej o skutecznych strategiach profilaktycznych oraz budowie programów na stronie www.programyrekomendowane.pl

Profilaktyka w obszarze tzw. uzależnień behawioralnych stanowi wyzwanie dla obecnego systemu szkolnictwa, dla organizacji pozarządowych, dla jednostek samorządowych – dla wszystkich stron zaangażowanych w jej tworzenie i wdrażanie. Jest to trudne zadanie, gdyż polega na zapobieganiu angażowania się w patologiczną formę zachowania – zachowania, które w swojej podstawowej formie jest zdrowe, normalne, świadczące o przystosowaniu, takie jak wykonywanie pracy, robienie zakupów, uprawianie seksu, korzystanie z komputera i Internetu, prawidłowe odżywianie się czy uprawianie sportu. (Wyjątek stanowi tu hazard – jest on uznany za formę zaburzenia zachowania w obu klasyfikacjach, tj. DSM i ICD, a przez społeczeństwo postrzegany jako zachowanie bardziej negatywne niż problemowe korzystanie z komputera czy Internetu, problemowe granie w gry komputerowe, kompulsywne robienie zakupów czy kompulsywne uprawianie ćwiczeń²⁰).

Oddziaływania profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży – rekomendacje oparte na modelu profilaktyki pozytywnej

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) podaje, że aż 50% zaburzeń zdrowia psychicznego prowadzących do nadużywania substancji psychoaktywnych, agresji i przemocy, a także innych postaw antyspołecznych zaczyna się w okresie dojrzewania²¹. Dzieci i młodzież są więc grupą wymagającą szczególnie intensywnych oddziaływań profilaktycznych.

Środowisko szkolne wywiera ogromny wpływ na rozwój fizyczny, emocjonalny i społeczny dzieci i młodzieży, stąd jego kształtowanie może sprzyjać zdrowiu psychicznemu²².

²⁰ CBOS, *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących w odniesieniu do hazardu, w tym hazardu problemowego/patologicznego oraz innych uzależnień behawioralnych*, Warszawa 2012.

²¹ World Health Organization, (2004), *Mental Health Policy, Plans and Programs*, Geneva.

²² Szymańska, J. (2012) *Ochrona zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w szkole*, ORE Warszawa

Australijskie badania na zlecenie WHO pozwoliły na wyodrębnienie najistotniejszych czynników chroniących oraz czynników ryzyka²³:

- Czynniki ryzyka:
 - 1) przemoc rówieśnicza;
 - 2) odrzucenie przez rówieśników;
 - 3) słaba więź ze szkołą;
 - 4) niedostateczne kierowanie własnym zachowaniem (brak kontroli);
 - 5) destrukcyjna grupa rówieśnicza;
 - 6) niepowodzenia szkolne.
- Czynniki chroniące:

Przez „czynniki chroniące” należy rozumieć: *wszystkie elementy osłabiające oddziaływanie czynników ryzyka, zwiększające „odporność” jednostki, a więc zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań problemowych*²⁴.

Można je pogrupować w kilka kategorii:

- 1) poczucie przynależności
- 2) pozytywny klimat szkoły
- 3) prospołecznie nastawiona grupa rówieśnicza
- 4) wymaganie od uczniów odpowiedzialności i udzielania sobie wzajemnej pomocy
- 5) okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć
- 6) zdecydowany brak akceptacji przez szkołę dla przemocy²⁵.

Wymienione czynniki chroniące mają charakter uniwersalny. Zadaniem warsztatów profilaktycznych jest wzmocnienie czynników chroniących oraz osłabianie czynników ryzyka. Warto pamiętać, że **oddziaływanie w zakresie jednego tematu zajęć, np. dotyczących jedynie przemocy może przynieść pozytywne rezultaty także w profilaktyce innych zachowań ryzykownych.**

Na podstawie zrealizowanych przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych²⁶ badań pn.: „Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z postawami

²³ Monograph, (2000) Commonwealth Department of Health and Aged Care 2000. *Promotion, Prevention and Early Intervention for Mental Health*. Mental Health and Special Programs Branch, Canberra

²⁴ Słownik terminów według Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Źródło: http://www.parpa.pl/download/slownik_terminow.pdf (dostęp: 03.08.2022).

²⁵ Rządowy Program na lata 2014-2016, *Bezpieczna i przyjazna szkoła*.

²⁶ Na mocy ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o zdrowiu publicznym oraz niektórych innych ustaw, Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zostają przekształcone w Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom (KCPU).

problemowymi warszawskich gimnazjalistów klas I-II”, **sformułowano kilka wniosków i rekomendacji o charakterze ogólnym**. Mianowicie:

- ✓ nadrzędną rekomendacją wyznaczającą kierunek działań profilaktycznych jest wzmacnianie pozytywnego stosunku do nauczycieli oraz budowanie klimatu współpracy pomiędzy nauczycielami w szkole oraz wspieranie konstruktywnych zainteresowań i zajęć pozalekcyjnych młodzieży;
- ✓ do najbardziej uniwersalnych i selektywnych czynników chroniących uczniów przed angażowaniem się w zachowania problemowe należy włączyć: pozytywne nastawienie do nauczycieli; udział w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych; aktywny udział w praktykach i uroczystościach religijnych; dobry kontakt z rodzicami; monitorowanie przez rodziców miejsc, w których gimnazjalista spędza czas wolny.
- ✓ efektywna ochrona dzieci i młodzieży wiąże się z prawidłowym rozumieniem przez nauczycieli procesów rozwojowych właściwych dla okresy adolescencji. Dlatego zaleca się, aby wspierać pedagogów i nauczycieli zarówno na poziomie kształcenia formalnego, jak i nieformalnego, w zdobywaniu wiedzy oraz poszerzaniu umiejętności w zakresie rozpoznawania wyzwań oraz trudności specyficznych dla tego okresu rozwoju;
- ✓ wsparcie nauczycieli powinno także objąć działania związane z przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu: „Dbałość o dobry stan zdrowia psychicznego nauczycieli uczących w gimnazjum powinna być częścią szkolnego programu profilaktyki. W tym celu należy wspierać wszelkie inicjatywy służące podnoszeniu kwalifikacji zawodowych nauczycieli, ułatwiać im dostęp do form kształcenia i rozwoju własnych możliwości”²⁷;
- ✓ działania profilaktyczne powinny być ukierunkowane na uczenie umiejętności życiowych uczniów związanych m.in. z postawami asertywności, konstruktywnym rozwiązywaniem konfliktów rówieśniczych na drodze negocjacji/mediacji oraz wspieranie ich w kształtowaniu poczucia własnej wartości.

Kolejnym wnioskiem związanym ze skutecznością profilaktyki jest konieczność **planowania cyklicznych działań**. Warunkiem zmiany postawy (a więc nadrzędnego celu oddziaływań profilaktycznych) jest ich regularne utrwalanie, zastępowanie zachowań

²⁷K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M. Wójcik, *Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów: klasy I-II*, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, s. 52.

destruktywnych konstruktywnymi oraz wspieranie uczniów w zdobywaniu wiedzy nie tylko na temat zagrożeń przyjmowanych przez nich postaw, ale także pomoc w gromadzeniu wiedzy na temat alternatywnych postaw, tj. warunkujących poprawę jakości funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym i rodzinnym. Jednym z elementów skutecznej profilaktyki jest także ewaluacja podejmowanych działań. Jej cel wiąże się z oceną skuteczności wprowadzanych zmian i planowaniu następnych.

Wśród postulowanych oddziaływań profilaktycznych należy wyróżnić²⁸:

- ✓ zwrócenie uwagi nauczycieli i opiekunów na specyficzne potrzeby uczniów, które wiążą się ze specyfiką ich rozwoju psychospołecznego;
- ✓ wsparcie rozwoju praktycznych umiejętności uczniów w zakresie rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem, asertywnością, konstruktywnym wyrażaniem emocji i potrzeb, przyjmowania perspektywy innych oraz empatii;
- ✓ wspieranie uczniów w rozwijaniu ich pasji, zainteresowań oraz w kształtowaniu w nich postaw ukierunkowanych na twórczość, kreatywność i motywację odkrywania nowych rzeczy;
- ✓ wzmocnianie w uczniach poczucia przynależności, skuteczności i sprawczości;
- ✓ kreowanie pozytywnej atmosfery współpracy, umożliwiającej im samodzielne podejmowanie decyzji, branie za nich odpowiedzialności.

Warto również wspomnieć, że obok oddziaływań kierowanych do uczniów warto planować także szkolenia profilaktyczne dla grona pedagogicznego oraz rodziców. Jest to warunkiem **inicjowania zmian systemowych**, a więc nie tylko pracy nad zasobami osobowymi uczniów, ale także kształtowania ich środowiska szkolnego oraz rodzinnego – głównych środowisk, w których funkcjonują.

²⁸ A. Jaros, R. Jaros, *Czynniki ryzyka i czynniki chroniące związane z zachowaniami problemowymi – przegląd badań przeprowadzonych w Polsce* [w:] *Zapobieganie wykluczeniu z systemu edukacji dzieci i młodzieży nieprzystosowanej społecznie: perspektywa pedagogiczna*, (red.) J. E. Kowalska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 12-13.

Spis tabel

Tabela 1. Główne przyznawania pomocy społecznej przez OPS w Strzelcach Opolskich- liczba rodzin.	6
Tabela 2. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców.....	23
Tabela 3. Zgodność z twierdzeniami na temat alkoholu- dorośli mieszkańcy.....	28
Tabela 4. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców.....	37
Tabela 5. Liczebność badanej grupy- uczniowie.....	41
Tabela 6. Przekonania dotyczące alkoholu klasy 4-6.....	54
Tabela 7. Przekonania dotyczące alkoholu klasy 7-8.....	54
Tabela 8. Przekonania dotyczące alkoholu SPP.....	54

Spis wykresów

Wykres 1. Ilość porad udzielonych w 2021 roku.	17
Wykres 2. Liczba respondentów- dorośli mieszkańcy.	21
Wykres 3. Wiek inicjacji alkoholowej- dorośli mieszkańcy.	25
Wykres 4. Częstotliwość spożywania alkoholu- dorośli mieszkańcy.	25
Wykres 5. Ilość porcji alkoholu wypijanych podczas "standardowego" picia- dorośli mieszkańcy.	26
Wykres 6. Stopień dostępności lokali w Gminie, w których można kupić alkohol w opinii dorosłych mieszkańców.	26
Wykres 7. Czy wie Pani/Pan, gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu?	27
Wykres 8. Czy pali Pan/Pani papierosy lub e-papierosy?	29
Wykres 9. Wiek inicjacji nikotynowej- dorośli mieszkańcy.	29
Wykres 10. Ile zna Pan/Pani osób (osobiście lub „ze słyszenia”), które przyjmują substancje odurzające (narkotyki lub dopalacze)?	30
Wykres 11. Jakie substancje odurzające są najczęściej przyjmowane przez osoby, które znasz (pytanie wielokrotnego wyboru)?.....	31
Wykres 12. Czy wie Pan/ Pani, gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze?	31
Wykres 13. Czy kiedykolwiek grał Pan/Pani w gry na pieniądze?	34
Wykres 14. Dlaczego grywa Pan(i) w gry na pieniądze? Proszę wskazać wszystkie istotne dla Pana(i) powody.	35
Wykres 15. Czy Pana(i) zdaniem, można uzależnić się od gier na pieniądze?	36
Wykres 16. Czy dostrzega Pan/Pani potrzebę realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień? ...	38
Wykres 17. Jakie działania w tym zakresie są Pana/Pani zdaniem najbardziej potrzebne?	38
Wykres 18. Czy w Pana/Pani otoczeniu są osoby (znane osobiście lub "ze słyszenia") doświadczające przemocy w rodzinie?	40
Wykres 19. Ocena relacji z rodzicami, opiekunami.	42
Wykres 20. Ocena relacji z nauczycielami.	43
Wykres 21. Ocena relacji z rówieśnikami.	44
Wykres 22. Czy Twoim zdaniem osoby w Twoim wieku piją alkohol?	45

Wykres 23. Jeśli tak, to gdzie ma to miejsce?	46
Wykres 24. Dlaczego Twoim zdaniem rówieśnicy sięgają po alkohol?	46
Wykres 25. Jak rówieśnicy w Twojej okolicy mogą zdobyć alkohol?	47
Wykres 26. Jak często zdarza Ci się spożywać alkohol?	48
Wykres 27. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się PIĆ jakiś alkohol, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy.....	48
Wykres 28. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się UPIĆ napojem alkoholowym, tzn. piwem, winem lub wódką?	49
Wykres 29. Z jakiego powodu sięgasz po alkohol (pytanie wielokrotnego wyboru)?.....	50
Wykres 30. Rodzaj spożywanego alkoholu (pytanie wielokrotnego wyboru.	51
Wykres 31. Czy Twoi rodzice / opiekunowie wiedzą, że piłeś / pijesz alkohol?.....	52
Wykres 32. Jak Twoi rodzice zareagowali na spożywanie przez Ciebie alkoholu?.....	52
Wykres 33. Jakie były konsekwencje picia alkoholu?	53
Wykres 34. Czy osoby w Twoim wieku palą papierosy?.....	55
Wykres 35. Czy palisz papierosy?.....	56
Wykres 36. Jak często palił(a)ś papierosy w ciągu OSTATNICH 30 DNI?	57
Wykres 37. Co skłoniło Cię do palenia papierosów?	57
Wykres 38. Czy osoby w Twoim wieku mają kontakt z narkotykami albo dopalaczami?	58
Wykres 39. Czy kiedykolwiek próbowałeś narkotyków lub dopalaczy?	59
Wykres 40. Gdzie zdarzyło Ci się zażywać narkotyków lub dopalaczy?	60
Wykres 41. Skąd wzięłeś tę substancję?	61
Wykres 42. Co skłoniło Cię do zażywania dopalaczy/narkotyków?.....	62
Wykres 43. Gdybyś chciał/ła zdobyć narkotyki i/lub dopalacze w Twojej miejscowości to byłoby: ..	63
Wykres 44. Czy znasz miejsca w swojej miejscowości, gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze? 64	
Wykres 45. Chciałbym kiedyś spróbować narkotyku... ..	64
Wykres 46. Jaki stosunek według Ciebie mają rodzice/opiekunowie w związku z zażywaniem przez nieletnich narkotyków lub dopalaczy?	65
Wykres 47. Kto rozmawiał z Tobą na temat działania i szkodliwości środków takich jak alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy?	66

Wykres 48. Skąd czerpiesz wiedzę dotyczącą narkotyków i dopalaczy?	67
Wykres 49. Do kogo zwróciłbyś się o pomoc mając problem związany z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami?	68
Wykres 50. Częstotliwość korzystania z komputera	70
Wykres 51. Na co poświęcasz najwięcej czasu korzystając z komputera (pytanie wielokrotnego wyboru)?.....	71
Wykres 52. Gdzie najczęściej korzystasz z komputera i Internetu?.....	72
Wykres 53. Ile czasu w ciągu dnia poświęcasz na granie w gry komputerowe?	73
Wykres 54. Jakbyś się czuł/a, gdybyś przez cały tydzień nie byłoby dostępu do Internetu?.....	74
Wykres 55. Czy podejmowałeś/aś próby ograniczenia czasu poświęcanego na „surfowanie” po Internecie?	75
Wykres 56. Ile czasu dziennie korzystasz z telefonu?.....	76
Wykres 57. Z jakich powodów najczęściej korzystasz z komputera i Internetu?	77
Wykres 58. Grałeś/aś w jakiegokolwiek gry Internetowe na pieniądze (np. poker)?	79
Wykres 59. Czy brałeś udział w zakładach bukmacherskich (obstawianie wyników meczu, totolotek, zakłady dotyczące wyścigów konnych itp.)?	79
Wykres 60. Czy grałeś/aś na automatach, w salonach gier?	80
Wykres 61. Czy brałeś/aś udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne smsy?	80